

Lördagen den 21 Mars 1868.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 18 och protokollet för den 9 dennes eftermiddagen.

Herr Lilliehöök: Jag få vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen på fjorton dagar, räknade från den 27 innevarande månad.

Denna anhållan bifölls.

Upplästes ett af Herr Bergstedt ingifvet memorial jemte dervid fogadt läkarebetyg, hvilka handlingar lydte sålunda:

På grund af bifogadt läkarebetyg får undertecknad vördsamt anhålla hos Första Kammaren om befrielse, tillsvidare, från riksdagsgöromålen.

Stockholm den 20 Mars 1868.

Carl Fredr. Bergstedt.

Att Herr Brukspatron C. Fr. Bergstedt, som lider af ledgångsrheumatism, derigenom är urståndsatt att tills vidare fullgöra sina åligganden såsom riksdagsman, det varder under edelig förpligtelse och så sannt mig Gud hjelpe till lif och själ intygadt. Stockholm den 20 Mars 1868.

H. A. Abelin.

Uppå gjord proposition beviljade Kammaren Herr Bergstedt ledighet från riksdagsgöromålen under den tid hans sjukdomstillstånd komme att fortfara.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 5, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om anvisande af särskildt anslag för allmänna arbeten under år 1868, till beredande af arbetsförtjenst åt den i följd af missväxt och dyr tid nödställda befolkningen inom vissa delar af landet;

N:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om användande af medel, som i Riksgälds-kontoret innestå och blifvit anvisade till allmänna arbeten, hvilka icke kommit till stånd; samt

N:o 7, angående de årliga revisionerna af Borås-Herrljunga-jernvägsbolags förvaltning och räkenskaper;

äfvensom samma Utskotts förslag till Riksdagens skrivelse N:o 8, till Fullmäktige i Riksgälds-kontoret. i anledning af den verkställda granskningen af nämnda Kontors förvaltning under den tid, som förflutit sedan början af 1867 års riksdag.

Herr af Klint väckte en motion N:o 88, angående anbringande af en förbättrad uppvärmnings- och luftvexlingsapparat för Första Kammarens samlingssal.

En mängd ledamöter hördes häri instämna; hvarjemte motionen begärdes på bordet.

Föredrogs och hänvisades till Lag-Utskottet Kongl. Maj:ts den 18 dennes bordlagda nådiga Proposition angående det Franska mått- och vigtsystemets införande i Sverige för medicinskt bruk.

Föredrogs och hänvisades till Banko-Utskottet Kongl. Maj:ts den 18 dennes bordlagda nådiga Proposition angående förändrade bestämmelser i fråga om utmyntning af guldmynt.

Föredrogs ånyo Konstitutions-Utskottets den 14 och 18 dennes bordlagda Memorial N:o 1, angående fullbordad granskning af de i Stats-Rådet förda protokoll.

Hans Excellens Herr Friherre De Geer: Mot den form, i hvilken Konstitutions-Utskottet vid denna riksdag till Kamrarne aflätit sina anmärkningar mot Stats-Rådets ledamöter, har jag så mycket mindre anledning att uppträda, soth denna form onekligen är den mildaste, i hvilken sådana anmärkningar kunnat framställas. I afseende på det afgif-

na Memorialets innehåll är jag äfven skyldig erkänna, det Utskottet sjelf anført åtskilliga skäl till försvar eller åtminstone till ursäkt för de anmärkta regeringsbesluten. Jag anhåller likväl att få till bemötande i korthet upptaga hvar och en af de framställda anmärkningarne.

Den första anmärkningen angår det förhållande, att Kongl. Maj:t befriat åtskilliga embets- och tjenstemän att på sina löner vidkännas afdrag för vikariers aflönande under den tid, de utöfvat riksdagsmannabefattning. Utskottet anser detta förhållande hafva stöd i häfdvunnen praxis, enligt hvilken tjensteman, som haft allmänt uppdrag, befriats från dylikt afdrag. »Men», säger Utskottet, »om det äfven lemnas åsido att denna praxis icke omedelbart grundar sig på någon lag eller uttrycklig föreskrift, qvarstår dock den omständigheten, att de billighets-skäl, hvilka föranledt grundsatsens tillämpning på andra fall, icke ega samma giltighet i fråga om embetsmäns hinder af riksdagsmannabefattning». För min del tror jag dock, att de anmärkta regeringsbesluten stödjä sig på både lag och billighet. Riksdags-ordningens 4:de § föreskrifver uttryckligen, att en riksdagsman ej kan hindras att utöfva sin riksdagsmannabefattning; och för så vidt allmän lag eller annan lika gällande föreskrift derom ej sådant medgifver, läser Kongl. Maj:t ej ega rättighet att frångå en embetsman någon del af den honom genom fullmakt tillförsäkrade lön. Med en sådan uppfattning har också Kongl. Maj:t genom Cirkulär den 11 Oktober 1834 till samtliga militärbefälhafvare om närmare bestämmande af det i Kongl. Brevet den 2 Februari 1833 angående indelta arméens lönereglering, meddelade stadgande, huruvida tjensteman, som åtnjöte tjenstledighet eller i annan befattning vore kommenderad, borde afstå någon del af sin innehafvande lön, i 6:te mom. förklarar att »den som med begagnande af sin representationsrätt bevisar en riksdag, är icke förpligtad att, för den tiden, han vid riksdagen sig uppehåller, afstå någon del af sin lön till den, hans tjenst förrättar». I öfverensstämmelse med samma åsigt samt till följd af en regementsauditörs förklaring, att han, som blifvit vald till riksdagsman och ville denna sin befattning utöfva, ej ansåg sig skyldig draga försorg om tjenstens skötande under den tid, riksdagen pågick, och regementschefens häraf föranledda framställning, har Kongl. Maj:t genom nädigt Bref den 27 Oktober 1859 med anledning af nyss anförda stadgande och då föreskrift i Kongl. Brevet den 9 Mars 1858, om afdrag å lön vid förhinder att tjensten förrätta, icke kunde i förevarande fall tillämpas, ansett bemålde auditör icke kunna förpligtas att afstå någon del af sin innehafvande auditörlön. Det anvisades dertöre också arfvode till hans vikarie; och enahanda beslut förnyades angående samma person åren 1862 och 1865. Deremot förefinnes det verkliga i afseende på en del embetsmän och, som jag tror, i afseende på alla dem, som i förevarande punkt af Konstitutions-Utskottets memorial åsyftas, en särskild föreskrift i detta ämne; nemligen angående de embetsmän som vid riksdagen 1856—1858 erhöilo löneförhöjning, hvilken sedermera stadfästades vid riksdagen 1859—1860. Det, i öfverensstämmelse med de af Rikets Ständer vid löneförhöjningens beviljande stadgade villkor, den 9 November 1860 utfärdade Kongl. Cirkuläret härom innehåller nemligen bland annat: »Embets- och tjensteman, som uppbär lön eller arfvode på gällande stat, skall, efter hvad

i allmänhet eller för särskilda fall kan varda af Kongl. Maj:t eller vederbörande embetsverk bestämdt, vidkännas skäligt afdrag å aflöningsbeloppet, dock icke öfverstigande en fjerdedel, derest vid erhållen tjänstledighet eller eljest förekommande hinder för tjenstens utöfning annan person till tjenstens bestridande behöfver förordnas». Rikets Ständer anhöllo särskildt. att i de fullmagter, som dädanefter utfärdades, skulle intagas förbehåll derom, att embetsmännen underkastade sig dessa vilkor, hvarjemte Rikets Ständer äfven förklarade, att de embetsmän, som ej ville tillträda löneförhöjningen, ej heller behöfde underkasta sig samma vilkor. Detta visar, att de tjenstemän, hvilka ej lyda under berörda vilkor, icke behöfva vidkännas något afdrag från sin lön till ersättning åt vikarie. Hvad åter beträffar de tjenstemän, som hafva sina löner i enlighet med 1860 års cirkulär, så är det, såsom jag hade den äran att nämna, föreskrifvet, att de ej behöfva afstå mer än högst fjerdedelen af lönen till vikarien. Detta stadgande åter är vilkorligt i thy att embetsmännen måste underkasta sig det, om Kongl. Maj:t så pröfvar, men detta förutsättes alldeles icke såsom nödvändigt. Om t. ex. vikarie ej behöfver förordnas, eller den förordnade vikarien vill sköta tjensten utan ersättning, så får tjenstemannen behålla hela lönen. Men härtill kommer, att afdraget i alla fall endast skall ske i den mån Kongl. Maj:t finner ett sådant vara *skäligt*. Hvad särskildt i detta afseende Hofrätterna beträffar, så har Kongl. Maj:t i nådigt bref af den 15 Juni 1858 meddelat den allmänna föreskrift, att hofrättsledamot vid tjänstledighet eller sjukdom, som varar öfver två månader, skall afstå en fjerdedel af sin lön, men tillika stadgat att löneafdrag ej eger rum, då sådan ledamot till följd af annat honom af Kongl. Maj:t lemnadt offentligt uppdrag är förhindrad att sin tjänst förrätta. Fragan gäller således här, huruvida riksdagsmannabefattning, såsom ett offentlig uppdrag, bör medföra samma förmåner som ett uppdrag lemnadt af Kongl. Maj:t. Häremot synes åtminstone icke böra sättas något hinder, om, såsom här varit fallet, disponibla medel finnas för ändamålet, utan att särskildt anslag behöfver begäras. Alldeles samma förhållande, som Konstitutions-Utskottet nu anmärkt, lemnades vid förra riksdagen oanmärkt. Under denna riksdag har också från Representationens sida fråga blifvit väckt om stadgande af bestämmelser till förhindrande af dylika vikariearvodens anordnande, men denna fråga har genom Första Kammarens beslut förfallit. Det vill derföre synas mig, som om den af Konstitutions-Utskottet klandrade åtgärden ej nu borde föranleda till någon anmärkning mot Konungens Rådgifvare.

Den andra punkten angår det förhållande, att Kongl. Maj:t genom generalordres. utfärdade i kommandoväg, befallt två officerare att afresa till St Petersburg för att öfvervara vapenöfningar i trakten af denna stad, och att vid samma tillfälle Kongl. Maj:t förklarar sig framdeles vilja bestämma den rese- och traktamentsersättning, som i anledning häraf komme att nämnde officerare tilläggas. Utskottet har härvid utgått från den förutsättning, »att i kommandoväg ej borde behandlas andra ärenden än sådana, som afse rena verkställighetsåtgärder». Denna definition synes ej vara hemtad ur 15 § Regeerings-formen, som uppgifver hvilka kommandomål äro, och der, i strid mot Utskottets uppfattning, till och med förekommer den förutsättning,

att vissa ärenden skulle kunna i kommandoväg afgöras, som fordrade föregående behandling af ett Krigsråd för bedömning af tillräckligheten af de till den ifrågasatta åtgärden afsedda medel. Men äfven om Utskottets uppfattning vore den riktiga, så förefaller det mig ändock, som om i förevarande fall all rättfärdighet vore uppfylld. Kongl. Maj:t har nemligen i kommandoväg endast befallt de två officerarne att företaga den omtalade resan och beslutat att i annan ordning bestämma om ersättningen för densamma. Det synes vid sådant förhållande icke saknas möjlighet att för denna åtgärd utkräfvat full konstitutionel ansvarighet. Konstitutions-Utskottet har att hålla sig till föredraganden för Landtförsvars-departementet för den händelse, att berörda resa varit olämplig eller obehöflig eller att föredraganden hade så litet tänkt sig för, att den beslutade resan ej kunnat, i brist på medel, företagas; och Utskottet kan hålla sig till hela Stats-Rådet för den händelse, att till betäckande af resekostnaderna sedermera blifvit anvisade andra medel, än som bort till dylika ändamål användas. Det lär vara förhållandet med största delen af kommandoärenden, att de kosta penningar. Grunderna för bestridandet af de utgifter, som kunna i kommandoväg ifrågakomma, äro i allmänhet på förhand bestämda. Så äfven i detta fall. Hvar och en officer, som kommanderas till någon extra förrättning, är enligt särskilda författningar berättigad till ersättning dertill. Dessa officerare voro det därför äfven. Men då de vanliga grunderna för dylik ersättning enligt fastställt resereglemente ej gerna kunna tillämpas på resor utom riket, så har den åtgärden, att Kongl. Maj:t förklarat sig vilja tillse om icke en annan grund för denna ersättning borde bestämmas, varit fullkomligt riktig. Jag kan ej rätt inse huru man skulle förfarit, om den af Utskottet uttalade åsigten skulle tillämpats, nemligen »att först anslagsfrågan i hvarje särskildt fall borde i Stats-Rådet prövas eller ock en viss summa till visst uppgifvet slag af ändamål i Stats-Rådet anordnas». Att anordna en särskild fond till så beskaffade resor, som den ifrågavarande, kan väl ej anses vara lämpligt. Ej heller kunna kostnaderna för en dylik resa på förhand till beloppet prövas. Den af Utskottet föreslagna åtgärden skulle då inskränka sig till att Konungen i Stats-Rådet liksom begärde ett slags tillstånd att få för det uppgifna ändamålet utsända två officerare. Men en sådan tolkning skulle, efter min uppfattning, innefatta ett betänkligt intrång på Konungens rätt såsom arméens högste befälhafvare.

Den tredje punkten angår frågan om anläggande af ett nytt salu-torg i hufvudstaden. Jag ber att i afseende å densamma först få fästa uppmärksamheten derpå, att denna fråga ej kan anses såsom ett rent kommunalärende, i hvilket kommunen ensam haft beslutande rätt. Frågor om anläggning af gator och torg äro af den beskaffenhet, att i afseende på desamma de administrativa myndigheterna måste hafva sitt ord med i laget; och ingen sådan anläggning, aldra minst i hufvudstaden, kan få ega rum, utan att planen dertill blifvit af Kongl. Maj:t fastställd. Vid sådant förhållande torde det vara ostridigt, att, om ett i en dylik fråga af en kommun fattadt beslut i besvärsväg kommer under Kongl. Maj:ts pröfning, Kongl. Maj:t, som i dylika frågor har initiativ, måste vara berättigad att, om så nödigt prövas, för ernående af ett mera tillfredsställande resultat, återförvisa frågan till ny behandling,

äfvén om yrkande i sådant afseende ej blifvit af någon bland de klagande framställt. Jag kan ej heller dela Utskottets uppfattning att målet varit en rättsfråga. Efter min uppfattning gäller denna sak ej någon enskilds rätt utan kommunens allmänna bästa. För öfrigt lemna jag derhän, huruvida allmänna lagens stadganden i Rättegångsbalken, om huru inom kollegiala domstolar skall tillgå vid omröstning till dom, kunna anses tillämpliga på afgörandet af besvärfrågor i Stats-Rådet, der någon omröstning ej kan komma i fråga, äfvén som huruvida förhållandet i sjelfva verket är sådant, som Utskottet här uppgifver, nemligen att föredraganden yttrat sig blott i preliminärfrågan, men ej ingått i pröfning af sjelfva saken. Men om dessa Utskottets båda förutsättningar vore rigtiga, så är ju följden deraf ingen annan än den, att föredraganden och de med honom instämmande Statsrådsledamöterna äro för Konungens beslut ansvarige. I öfverensstämmelse med 9:de § Regeringsformen måste nemligen hvarje ledamot af Stats-Rådet, som underlåtit, att till protokollet anföra sin särskilda mening, anses såsom hade han »styrkt Konungen att det beslut fattas». Härmed synes det mig att hela den grund faller, hvarpå Utskottet byggt sitt resonnement. Icke heller torde det vara särdeles betungande att sålunda ikläda sig ansvarigheten för Kongl. Maj:ts ifrågavarande beslut. Enligt 23:dje § i den för kommunalstyrelse i Stockholm gällande förordning erfordras för beviljande af anslag till nya ändamål eller behof bifall af två tredjedelar bland dem, hvilka i beslutet deltaga. I förevarande fråga uppgick pluraliteten icke till två tredjedelar af de röstande utan den var enkel. Jag för min del och de inom Stats-Rådet med mig lika tänkande ansågo, att det föreslagna torget, föranledt af den nya jernvägen, var ett för Stockholm nytt behof samt afgävo i öfverensstämmelse med denna åsigt våra yttranden. Föredraganden åter och de med honom instämmande ledamöterna af Stats-Rådet afstyrkte ej Konungens beslut, som godkände den åsigt. Öfverståthållare-embetet och fyratiofyra af stadsfullmäktige, bland dem flera framstående jurister, uttalat, att nemligen för en stad torg och gator ej voro något nytt behof, och att allraminst det ifrågakomma torget kunde såsom ett sådant nytt behof anses, då stadsfullmäktige genom ett föregående beslut redan bestämt, att ett torg skulle i samma trakt anläggas. Huru ofta inträffar det ej inom en domstol, att olika ledamöter finna tillämpningen i ett visst fall af en lagparagraf böra ske på olika sätt; och hvarföre skulle en sådan olikhet ej också kunna inträffa bland Stats-Rådets ledamöter? Konstitutions-Utskottet har sagt sig befara, »att, om de förhållanden, som i afseende å handläggningen af detta mål inom Stats-Rådet förete sig ofta skulle återkomma, Stats-Rådets konstitutionella ansvarighet komme att i väsendtlig mån inskränkas och möjligen blifva endast skenbar». Denna farhåga synes mig sakna grund. Om också Stats-Rådets ledamöter genom att, på sätt Utskottet sjelf säger, »endast tillstyrka en preliminär åtgärd eller annan i mer eller mindre aflägsen gemenskap med det förevarande ärendet stående åtgärd», och genom att underlåta att yttra sig i sjelfva saken, skulle kunna bereda sig *juridisk* ansvarsfrihet, hvilket jag dock ej tror skulle lyckas dem, så återstår alltid den *moraliska* ansvarigheten; och i ett

ett land så långt kommet i konstitutionel utveckling som Sverige, torde denna vara den väsendtliga och snart sagdt enda som ifrågakommer. Derpå hafva vi ett bevis just i denna anmärkning, hvilken väl eljest till sin natur närmast bort hänföras till 106:te § Regeringsformen, deri den juridiska ansvarigheten omförmäles. Från den moraliska ansvarigheten lärer väl intet Statsråd kunna befria sig derigenom, att han söker undgå att uttala sin mening. För min del går jag så långt, att jag anser, att ett Statsråd ej frigör sig från denna ansvarighet ens genom en reservation. Åtminstone ifall fråga är om ett viktigt regeringsbeslut af verklig konstitutionel betydelse eller om en uppenbar rättskränkning, anser jag, att en reservation hvarken kan eller bör lemna skydd emot politiskt och moraliskt ansvar, såvida den icke åtföljes af en afskedsansökning. Hade Utskottet velat, att den moraliska ansvarigheten i detta fall skulle hafva stadnat på Konungens rådgifvare, så vet jag intet säkrare sätt, än att Utskottet underlåtit att omnämna hela saken; allmänheten hade då ej kunnat göra någon annan ansvarig för densamma än Stats-Rådet i sin helhet.

Den fjerde punkten är af mindre vikt: den angär ett förordnande om rang och värdighet inom de högsta rangklasserna. Utskottet anser den föreskrift, som i denna förordning intagits, att nemligen Riksmarskalken fortfarande skulle ega samma värdighet som Statsministrarne, vara stridande mot § 34 Regeringsformen som säger, att Statsministrarne innehafva Rikets högsta värdighet och Statsråden den närmast derintill. Om man tillser huru detta stadgande tillkommit, så finner man, att år 1809 redigerades denna § så, att de i Regeringsformen bestämda nya embeten, Statsministrarnes, Statsrådens och Justitierådens skulle å Rikets stat uppföras och att Statsministrarne skulle innehafva Rikets högsta värdigheter. Att härmed afsågs att förklara, det Statsministrarnes nya embeten insattes såsom de högsta riksembetena, i stället för de gamla, som afskaffades, men ej att förhindra Konungen att tillägga lika hög värdighet åt enskilda personer eller Chefen för hans hof, kan historiskt inhemtas deraf, att Konungen omedelbart efter 1809 och allt framgent i Stats-Rådet utdelat värdigheten af »en af Rikets Herrar», hvilken värdighet varit lika med Statsministrarnes. För min del kan jag ej finna annat, än att denna hittills följda tolkning af 34 § Regeringsformen låter ganska väl förena sig med paragrafens ordalydelse. Rättigheten att förläna rang är ett prerogativ, som tillkommer Konungamagten i alla länder, der det icke, såsom i Norge, i grundlagen är stadgadt, att Konungen ej kan utdela annan rang eller titel än den, som åtföljer innehafvande embete, men deri det äfven heter, att embetsmän, som i nåder afskedats, bibehålla sina innehafda embetens titel och rang. Det är likaså i monarkier allmänt vedertaget, att den högste hof-chefen ställes i den högsta rangklassen: och i Sverige har Riksmarskalken alltid innehafvt denna höga plats; han har till och med under vissa tider gått framföre Rikets Råd. Efter Utskottets tolkning skulle det vara grundlagsvidrigt att icke sätta honom efter den yngste af Stats-Rådets ledamöter. Men äfven om Konstitutions-Utskottets åsigt i detta hänseende vore rigtiga, så har Regeringen dock genom de klandrade åtgärderna ej gjort något annat, än att den ej upphäft ett af

ålder gällande stadgande. Och då Utskottet sjelf erkänt, att genom det öfverklagade beslutet de förhållanden i öfrigt, som, enligt Utskottets åsigt, icke varit med 34 § Regerings-formen öfverensstämmande, blifvit rättade och Utskottet sålunda förklarar, att Regeringen gått i en rigning, som Utskottet anser vara den rätta, så kan jag ej finna annat än att Konstitutions-Utskottet å sin sida gått nog långt, då det satt Stats-Rådets ledamöter på de anklagades bänk blott derföre, att de ej tagit steget fullt ut.

Grefve Sparre, Eric: Om än den siste talaren i egenskap af Konungens rådgifvare, och således ett af föremålen för ifrågavarande anmärkningar, icke haft något att erinra mot formen för Konstitutions-Utskottets Memorial, anhåller jag deremot i egenskap af ledamot af Riksdagen och således af den korporation, som bör döma öfver de framställda anmärkningarne, att få mot den form, hvori de framställts, anföra några betänkligheter.

Konstitutions-Utskottets Utlåtande i anledning af granskningen af de i Stats-Rådet förda protokoll är, i ett samhälle med så pass utbildade parlamentariska förhållanden som våra nuvarande, ett aktstycke af den vikt, att det förtjenar synnerlig uppmärksamhet.

Det är ett af grundlagen påbjudet omdöme af Representationens delegerade angående de grundsatser, som rådgifvarne följt i rådslagen om rikets styrelse, ledande till en öppen diskussion emellan Representationen och Konungens rådgifvare angående det system, som bör följas i rikets styrelse. Denna diskussion och det deraf följande beslut är ett medel i Representationens hand, att, utan användande af den i främmande länder tillgripna utvägen af skattevägran, förmå de rådgifvare, hvilkas principer ej delas af Representationen, att lemna rum för andre, som dela dem. Grundlagens stiftare har nemligen, inseende att harmoni bör finnas emellan Statsmagterna, och att, om denna harmoni saknas, endera måste gifva vika, sökt bereda tillfälle till en diskussion öfver principer, ur hvilken diskussion sanningen skulle framgå, och på grund af hvilken Konungen fattar sitt beslut om systemet för rikets styrelse. En sådan diskussion är värdig landet och dess Representation, värdig rådgifvarne, som dervid försvara sina grundsatser samt, om dessa icke delas, aftråda utan förnärmande af sin ära.

Med denna uppfattning af Konstitutions-Utskottets uppgift blir detta Utskotts ställning i Representationen betydelsefull; det intager inom densamma ett så framstående rum, att dess åtgöranden måste synnerligen beaktas. Dessa åtgöranden äro nemligen icke, i likhet med de öfriga Utskottens, inskränkta till afgifvande allenast af Utlåtanden och förslag till Riksdagens pröfning. Det är en slags jury, som, oafsedt att den dömer i tvister mellan Kamrarne och deras Talmän angående grundlagens rätta tydning, derjemte, efter granskning af Statsråds-protokollen, antingen, i likhet med den s. k. stora juryn i den Engelska processen, försätter Stats-Rådets ledamöter i anklagelsetillstånd för öfverträdelser af grundlagarne, eller, om den finner rikets väl det kräfva, föreslår Riksdagen att hos Konungen anmäla dess önskan om entledigande af den eller de Statsråds-ledamöter, som i sina rådslag om allmänna mått och steg icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta eller icke med

oveld, nit, skicklighet och drift sitt förtroende-embete utöfvat. Dessa grundlagens ord angifva otvetydigt beskaffenheten af den myndighet, som blifvit åt Konstitutions-Utskottet uppdragen. Det är icke småsinnets jägtande efter anmärkningsanledningar, som bör leda Konstitutions-Utskottets tillgöranden. Det är för stora fall, som blixten mäste sparas. Den förlorar i annat fall sin betydelse och blir en obetydlig svärmare. en lusteld, som spårlöst försvinner i den tomma rymden. Ännu mindre bör Utskottet, efter min uppfattning, inskränka sig till att anmäla en eller annan regeringsåtgärd af jemförelsevis föga vikt, utan att formulera det beslut, som man vill föreslå att blifva Riksdagens. Jag vet ganska väl, att man häremot skall åberopa prejudikat af vissa åtgöranden, som vidtagits af en tillfällig majoritet vid föregående Konstitutions-Utskott under Stånds-riksdagarne, då den ena hälften af detta Utskott vanligen uppträdde i opposition mot Regeringen. Det bör icke förbises, att dessa anmälanden skedde mera i afsigt att pricka rådgifvarne, än i ändamål att föranleda någon verklig tillämpning af 107 § Regerings-formen, som man ganska väl förutsåg aldrig deraf skolablivva en följd; de skedde dessutom nästan alltid under lifliga protester af den tillfälliga minoriteten. Då man nu synes vara i begrepp att på den nya författningen öfverflytta detta pricknings-system, så synes det mig vara Riksdagens pligt att derpå göra slut, och detta genast i början, på det att vidare prejudikat icke må kunna åberopas.

Jag kan för min del icke fatta grundlagens stadganden så, att Konstitutions-Utskottet skulle kunna inskränka sig till anmälande af en eller annan regeringsåtgärd. Intet beslut kan af Riksdagen fattas, utan att ett Utskott dertill framställt förslag. Konstitutions-Utskottet borde således, om det funnit rikets väl det kräfva, hafva föreslagit, att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t anmäla sin önskan om en eller flere Statsråds-ledamöters entledigande. Jag lägger vikt härpå, emedan jag betviflar att Utskottets ledamöter, om de haft detta klart för sig skulle kommit sig före att derom framställa förslag på grund af de obetydliga anmärkningar, som här förekomma. Man kan visserligen roa sig med att anmärka, men man drager sig för att, på grund af en sådan anmärkning, begära hela Stats-Rådets entledigande, och jag vore verkligen nyfiken att få veta, om, förutsatt att här blefve en votering om tillämpning af 107 §, de ledamöter af Utskottet, som deltagit i dessa anmärkningar, skulle vilja, på grund af alla eller några af dem: N:o 1 om arfvode till några riksdagsmäns vikarier, N:o 2 om anvisande i fullt grundlagsenlig ordning af 1,500 R:dr för att bese Rysslands militära öfningar, N:o 3 afgörandet af en ganska svårlöst rättsfråga eller N:o 4 om rang, medverka till en skrifvelse till Kongl. Maj:t om hela konseljens entledigande. Sjelfva detta ändamål med anmärkningarne, klart uppfattadt, skulle hafva tillbakahållit anmälandet af dessa petitesser, och det är af icke ringa vikt, att Utskottet, för att tvingas att gifva en fullständig behandling åt ärendet, formulerar ett förslag till Riksdagens beslut.

Men äfven om Riksdagen enligt grundlagen skulle ega eller, om jag blott fäster afseende på det möjliga, kunna *stante pede* och utan förslag af Utskottet formulera ett beslut, om jag skulle tolka 107 § så, att Utskottet vore berättigadt att blott kasta fram en och annan liten

anmärkning och Riksdagen förpligtad att utan Utskottets biträde formulera det beslut. hvartill Utskottet åtnöjt sig med att blott angifva en anledning, så är detta för oss omöjligt. emedan vi icke ens af Utskottets Betänkande kunna se, hvilka rådgifvare deltagit i besluten. Vid behandlingen af punkten N:o 3 sinna vi visserligen, att nio af Stats-Rådets ledamöter deltagit, men huruvida Utskottet menar. att alla rådgifvare, med afseende å det förmenta formela felet vid behandlingen af frågan. hvarpå de alla. efter Utskottets uppfattning. bort hafva fästat Konungens uppmärksamhet. böra entledigas. eller blott föredraganden och de med honom liktänkande. derom sakna vi kännedom. Frågan härom kan icke, enligt 107 §. afgöras. innan Utskottet blifvit deröfver hördt. Det är nemligen efter Utskottets hörande som beslut skola fattas, och om t. ex. jag nu skulle yrka. att antingen blott de sednare eller alla skulle entledigas, så måste äfven om detta nya förslag Utskottet höras.

I den för rikets sannskyldiga nytta högst vigtiga frågan om rangen (punkt 4) se vi, att Stats-Rådets samflige ledamöter varit närvarande, men icke om de tillstyrkt beslutet. I de två öfrige se vi icke ens, hvilka varit tillstädes.

Det kan således omöjligen vara i ändamål att med tillämpning af 107 § få alla eller vissa Statsråds-ledamöter entledigade, som Utskottet framställt dessa anmärkningar. ty då skulle väl Utskottet hafva uppgifvit hvilka ledamöter som felat. Men då frågas: hvad är afsigten med anmärkningarne? Ty något ändamål måste de hafva. Detta måste då vara att såsom felaktig anmärka en tillämpning af författningarne, som man ogillar. för att genomdrifva en annan tillämpning af dem. Men tillämpningen af gällande författningar tillkommer icke Konstitutions-Utskottet eller Riksdagen. Vaktom oss, mine Herrar. för ett sådant Representationens ingrepp i verkställande magtens funktioner, för detta öfvergrepp af den ena statsmagten. emot hvilket vår egen historia lemnat oss så betydelsefulla varningar. Det är högst intressant att steg för steg följa utvecklingen af ett bruk till ett missbruk. Vid 1840 års riksdag började egentligen de småaktiga anmärkningarne af Konstitutions-Utskottet. som sedermera vunnit efterföljd. Vid 1844 års riksdag säger Konstitutions-Utskottet: »Någon tillämpning af 106 § Regeringsformen har den verkställda protokolls-granskningen icke föranlett; men deremot har Konstitutions-Utskottet. efter öfvervägande af förekomna omständigheter, pröfvat skäligt att enligt 107 § *emot vederbörande ledamöter af Stats-Rådet anmärka* rådgifvareåtgärderna i följande mål». Vid påföljande riksdag användes samma termer. hvilka sedermera något varierades. till dess vid 1856—1858 årens riksdag man utbytte denna term emot denna: »Deremot får Utskottet enligt 107 § *anmäla* följande af protokollsgranskningen föranledda anmärkningar». Vid 1859—1860 årens riksdag åter använder man samma term angående 106 §. men tillägger derefter. utan att ens återopa 107 §.: »och har Utskottet i öf-
rigt funnit *nedannämnda förhållanden* vara af beskaffenhet att böra hos Rikets Ständer anmälas». Sedan den förtjusning. som under de påföljande riksdagarne hindrat all tillämpning vare sig af 106 eller 107 §, nu gifvit med sig. så återgår man ånyo till prickningssystemet och åter-

tager således denna term, utan att ens uppgifva de ledamöter, som skulle hafva deltagit i det riksförderfliga rådslaget.

Det är på detta sätt institutioner småningom omärkligt förändras. En anordning af grundlagens stiftare, tänkt sasom ett samhällets nödvärn för att undanrödja pligtförgätne, för Rikets sannskyldiga nytta likgiltige. af veld eller mannamän ledde, eller också för rådgifvarekallet alldeles o-kicklige personer, fall som man föreställde sig skola sällan om någonsin inträffa — denna institution nedsjuncker småningom till framställande af en liten obetydlig anmärkning eller anmälan af Konstitutions-Utskottets med rådgifvarnes olika uppfattning angående lagens tillämpning i ett besvärsmål eller i fråga om ett vikariatsarfvode eller — om *rang*. Skulle väl sådana frågor kunna utgöra anledning att hos Konungen begära alla rådgifvarnes entledigande? Nej, det har omöjligt kunnat vara Konstitutions-Utskottets allvar att tillstyrka rådgifvarnes entledigande på dessa skäl. Meningen kan icke hafva varit någon annan än att pricka dem. Men en sådan åtgärd är en farlig magt i händerna på en Representation. Om, för att välja ett exempel från de mest brännande frågor inom alla Representationer, Kongl. Maj:t. på tillstyrkan af dess rådgifvare, lägger en jernväg i en riktning, som icke öfverensstämmer med vissa representanters, d. v. s. Rikets sannskyldiga nytta; om genom Konungens fastställelse af stadsfullmäktiges beslut inneväranne i en stad komme att vidkännas en utgift, som de hade önskat bespara, så kan man väl icke precis begära rådgifvarnes entledigande, men man kan icke ogerna se dem tilldelas en klatsch. Det är denna omständighet och de mångfaldiga olika motiver, som möjligen skulle kunna medvetet eller omedvetet inverka på en representativ församlings beslut i detaljfrågor, som gör en sådan församling olämplig att döma i sådana frågor och således äfven att i sista hand besluta genom att döma öfver dem, som dömt i dem. Ty i sjellva verket blir det nära det samma. Det är också derföre, som 107 § visligen stadgat, att under öfverläggningarne i frågor om Konungens rådgifvares entledigande, Konungens beslut i frågor, som röra enskilda personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter *icke ens kunna nämnas*. Jag lemnar derhän, huru detta grundlagens bud kan förenas med Konstitutions-Utskottets åtgörande i det besvärsmål, som omförmäles i tredje punkten.

Det är icke jag, som med min röst bidragit till den statsförfattning, eller rättare den representativa författning, hvarunder vi lefva. Jag hade mina betänkligheter vid dess antagande. Men då den är antagen, har jag svurit att med lif och blod försvara den, och min svaga stämna skall varnande höjas emot dess största våda, tendensen till Representationens öfvergrepp på verkställande magtens område. Om vi önska att i Konungens Råd se män med fosterlandskänsla, mod och kraft att hämsynslöst föra riket framåt och skipa lag med lugn; om vi på den första bänken i vår Kammar vilja se män, för hvilka vi med bibehållande af vårt eget värde likväl höja oss, så må vi icke årligen göra denna bänk till de anklagades, så må vi icke ställa dem till svars för en uppfattning af gällande lagar, som, om man också derom med dem kan hysa en olika mening, likväl icke kan fördömas sasom lagstridig. Om här vore fråga om rådslag angående sådana »allmänna mått

och steg», som, enligt tydliga ordalydelsen af 107 §, böra utgöra föremål för det Representationens bedömande af Regeringens åtgärder, som i denna § omtalas, skulle jag sannolikt ställt mig på en helt annan sida än nu. Men vid jmförelse af nyssnämnda ordalag om allmänna mått och steg med den nyss citerade föreskriften, att »Konungens beslut angående enskilde personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter ej ens kunna nämnas», hyser jag för min del tvekan huruvida detta Konstitutions-Utskottets omnämmande eller resonnement just om en korporations, Stockholms stad, rättigheter och angelägenheter eller om dessa öfriga småsaker ens är grundlagsenligt, hvaremot jag icke hyser det minsta tvifvel om, att sådant icke är Representationen värdigt. En diskussion mellan Representationen och Regeringen om dessa allmänna mått och steg, hvarom jag förut nämnde, höjer begge parterna, vidgar vyerna och tvingar den sednare till ansträngningar för att fylla sin plats. En sådan diskussion, och det är hufvudsaken, gagnar landet; ty i sjelfva verket är det alldeles likgiltigt, hvilka personer sitta der på bänken för att försvara eller här att attackera grundsatserna, blott att ur denna strid framgår ljusets och sanningens seger, landets ära och gagn. Ett årligen förnyadt käx mellan dem om enskildheter, om småsaker, neddrager begge, inskränker deras synkrets, höljer de stora och samhällsviktiga frågorna under ett lager utaf dam af småsaker, förlamar rådgifvarnes verksamhet, gör dem tveksamme i sina åtgärder och oduglige för sitt höga och viktiga kall. Ingenting, det erfara vi dagligen alla, mine Herrar, är så själsdödande, som småaktiga diskussioner. Detta gäller såväl om nationerna som om den enskilde. Vi äro så mycket materie, vi menniskor, att vi icke förnä när som helst skaka af oss detaljernas, småaktigheternas stoft, för att fatta stora ändamål; och i samma mån som småsakerna äro många i förhållande till de större frågorna, blir stofflagret, som icke så ofta bortskakas, tjockare samt slutligen segt och till sist ogenomträngligt. Det är sålunda som små nationer stundom blifva småsinnade, otillgängliga för de större frågor, som höja intelligensen; de sysselsätta sig blott med och hafva sinne för bagateller och blifva slutligen i egna ögon bagateller. Eller erfara vi icke sjelfva detta under våra öfverläggningar? Då en stor, för landet betydelsefull fråga förekommer, känna vi oss icke höjas öfver hvardagslivets små bestyr? Griper icke frågans vikt oss med sig? Känna vi oss icke livvade, lyftade af densamma? Och åter; hvilken är den känsla i hafven vid genomläsandet af detta Betänkande? Äcklets småaktighetens, lumpenhetens! I denna Kammare, der man har anspråk på något större vyer, måste vi låta Konstitutions-Utskottet förstå, att vi icke vilja ett småsinnadt gnuggande af statsrådsprotokollen för att derutur framtinga en och annan anmärkningsanledning för att pricka rådgifvarne, men en öfverblick, som framkallade en landet och Kammaren värdig diskussion om fäderneslandets stora frågor.

Men det är icke blott denna *skada*, jag ville påpeka såsom följd af ett sådant framdragande ur statsrådsprotokollen af enskilda besvårmål. Jag vill äfven framhålla *vädan* deraf. Föreställom oss, att i December månad nyss före Riksdagens sammanträde af Kongl. Maj:t afgöres en fråga, sådan som den i tredje punkten omförmälda, deri en stor del af hufvudstadens innevånare med afseende på befarad påkänning på

kassan äro intresserade. Frågan agiteras med hetta. Omedelbart derefter sammanträder Riksdagen, och Konstitutions-Utskottet sätter sig till doms öfver Kongl. Maj:ts domslut. Med hvad känsla, mine Herrar, tron I för det första, att Konungens rådgifvare med denna snart förestående dom öfver sig för ögonen skola afgöra denna fråga. Jag vill icke gifva den aflägsnaste skymt af antydan, att det kunde inverka på deras råd; men jag säger, att medvetandet deraf kunde menligt inverka på det lugn, som domaren bör ega och till hvars störande hos Konungens rådgifvare sjelfva naturen af de der förekommande frågor erbjuda tillräckliga anledningar. Detta är likväl icke den egentliga vådan af saken. Men med hvilken opartiskhet, hvilket lugn tron I, att Riksdagen dömer i en sådan agiterad och bearbetad fråga, helst då, på sätt jag redan antydt, ett litet säradt intresse här, ett annat der, förbindligt associerar sig till en koalition för att hämnas på en misshaglig rådgifvare. Frihetstidens Sekretä Utskott hafva gifvit oss alltför talande bevis på vådan af Representationens inverkan på Regeringens beslut. Grundlagens stiftare, med detta exempel i friskt minne, ville deremot uppställa garantier och förbjöd derföre i 107 §, att Regeringens beslut i sådana mål ens skulle nännas. Konstitutions-Utskottet glömmet detta och glömmet sjelfva lagbudet.

Jag har måhända alltför länge sysselsatt mig med den allmänna delen af frågan. Hvad de särskilda punkterna angår, så har den föregående talarens yttrande gjort allt vidlyftigare ordande om dem nära nog öfverflödigt. Jag tillåter mig blott några korta anmärkningar. Den första punkten angår den frågan, huruvida rådgifvarne rätteligen tillstyrkt Kongl. Maj:t att icke anbefalla afdrag å de embetsmäns löner, som äro valde till riksdagsmän. Det erkännes, att sådant afdrag i allmänhet ej eger rum vid allmänna uppdrag. Är då riksdagsmannakallet icke ett allmänt uppdrag? Jo, svarar Konstitutions-Utskottet, men Första Kammarens ledamöter kunna afsäga sig uppdraget, Andra Kammarens hafva arfvoden. Men kunna då icke embetsmän afsäga sig andra allmänna uppdrag, eller uppbära de icke för dem arfvoden? Jo; och då de detta oaktadt icke äro skyldige att afstå sin lön, hvarföre skulle de det i detta fall? Detta är den juridiska sidan af saken. Och, i fråga om rikets sannskyldiga nytta; behöfva icke Kamrarne de insigter, embetsmännen tillföra dem? Hvad man än må tillvita mig, ehvad man må kalla mig aristokrat eller demokrat; jag skall acceptera det; jag kan vara begge delarne. Dessa två kategorier komma hvarandra stundom ganska nära. Men byråkrat är jag ej. Af alla ord på krat är detta mig förhatligast. Jag skulle anse vädligt, om detta element blefve förherrskande i Representationen. Men jag ser nu ingen fara derför. Och jag kan icke neka, att deras insigter gagna Riksdagen. Jag anser således rådgifvarne icke hafva handlat i strid med Rikets sannskyldiga nytta, då de undanröjt ett hinder för deras inträde i Representationen. Om de ätnjuta folkets förtroende bör man icke motverka detta inträde.

I fråga om den andra punkten är grundlagen tydlig och klar. Det är också uppenbart, att Konstitutions-Utskottet ej afsett att fördöma sjelfva åtgärden; man har blott funnit det vara lämpligt att här luren dreja in en ny metod att tolka grundlagen. Men, som jag redan sagt,

en sådan åtgärd tillkommer ej Riksdagen. Vilja vi ändra grundlagen, så må vi i laga ordning ändra den; men må vi ej inlåta oss på någon ny tydning af densamma!

Hvad den tredje frågan angår, så är det redan nämndt, att i afseende på densamma grundlagens bud blifvit i allo iakttaget. Om nägre bland Konungens rådgifvare, för att afgöra den formela behandlingen af en fråga, återförvisa densamma, andra afgifva sitt votum i sjelfva saken, och Konungen, sedan Han hört Stats-Rådet, fattar sitt beslut, så återstår i formelt hänseende intet för Representationen att i detta afseende vidare önska. Ty en af de förre rådgifvarne kan visserligen, sedan han afgifvit sitt votum till protokollet, anmäla sin reservation mot beslutet; men han kan ej, sedan Konungen fattat sitt beslut, upprifva densamma och säga: »jag vill nu yttra mig i hufvudsaken».

Hvad slutligen den fjerde frågan beträffar, så torde det förlåtas mig, att jag ej yttrar mig derom. Nog har jag föreställt mig, att mycket skulle kunna blifva föremål för diskussion vid riksdagar; men ej hade jag väntat, att man bland dylika föremål skulle få se äfven bestämmelser om rang!

Jag har vågat att i denna fråga, hvilken jag anser förtjena den största uppmärksamhet, uttala min mening frankt och uppriktigt. Jag har intet vidare att tillägga, än att jag yrkar, att Betänkandet måtte läggas till handlingarne.

Herr von Geijer: Jag var icke närvarande i Konstitutions-Utskottet, när det föreliggande s. k. decharge-betänkandet justerades och kom derföre icke i tillfälle, att genom i Betänkandet införd reservation anmäla min från majoritetens i Utskottet skiljaktiga mening.

Jag ber nu att få vördsammast nämna, det jag anser, att vid handläggning i konseljen af de uti Memorialets första, andra och tredje punkter anmälda ärenden, icke någonting förekommit som bort föranleda Konstitutions-Utskottet att desamma för Riksdagen framlägga. Den fjerde punkten har jag deremot biträdt, och jag går nu, att, i anledning af den siste talarens starka klander öfver den form Utskottet valt för sina anmälanden, säga några ord till Utskottets försvar. Den värde talaren tyder grundlagen så, som sige Konstitutions-Utskottet icke för Riksdagen anmäla någon i Utskottets tanke anmärkningsvärd rådgifvareåtgärd, med mindre än att Utskottet på samma gång inkom med förslag till det beslut Utskottet ansåg Riksdagen böra i anledning af den gjorda anmälan fatta. Efter mitt förmenande kan Utskottet icke hafva rättighet än mindre skyldighet, att i sammanhang med anmälan om någon anmärkningsanledning, som under läsning af Statsrådsprotokollen sig yppat, föreslå något beslut från Riksdagens sida. Den 107:de § i Regeringsformen innehåller nemligen icke någonting annat till Konstitutions-Utskottets efterrättelse, än att Utskottet skall för Riksdagen tillkännagifva, hvad Utskottet, i afseende å Statsrådets rådslag om allmänna mått och steg eller embetsutöfning i öfrigt, funnit vara anmärkningsvärdt. Den värde talaren och flere med honom hafva ock påstått, att när Konstitutions-Utskottet icke ens äberopat 107 § Regeringsformen, så har ej heller Utskottet bestämt angifvit beskaffenheten af och syftet med de anmälanden Utskottet gjort. Jag torde härvid få bemärka, att då Kon-

stitutions-Utskottet, jemte omnämmande det anledning icke förekommit att emot någon Statsrådets ledamot tillämpa 106 § Regeringsformen tillika anmäler rådgifvareätgårderna rörande vissa uppgifna ärenden, så följer derutaf, att denna anmälan sker på grund af § 107 i Regeringsformen, antingen paragrafen åberopas eller icke. Ty allenast i följd af stadganden uti berörda § kan Konstitutions-Utskottet göra ledamots af Statsrådet i protokollen intagna yttranden till föremål för en anmälan till Riksdagen. Uti det föreliggande Memorialet har dessutom Konstitutions-Utskottet noga angifvit skälen, hvarföre Utskottet funnit de för Riksdagen anmälda ärenden vara anmärkningsvärda.

Och häraf allt synes framgå, att den form Utskottet valt för sina anmälanden icke med rätta kan klandras. Jag ber att, för vidare förklaring af min mening, få tillägga, det i min tanke grundlagen lämpligen kan tydas på det sättet, att Konstitutions-Utskottet bör, efter slutad granskning af statsråds-protokollen anmäla för Riksdagen allt, hvad Utskottet rörande rådgifvarnes åtgöranden funnit anmärkningsvärdt, detta må vara litet eller stort; och följer härutaf, att, när Konstitutions-Utskottet framkommit med en *liten* anmärkning, så har Konstitutions-Utskottet ingalunda dermed velat säga, att Konstitutions-Utskottet ansett, det Riksdagen borde vidtaga den *stora* åtgärd, hvarom Regeringsformens 107 § 1 momentets sednare del handlar. En sådan tydning af grundlagen har ock ofta förr gjort sig gällande i Konstitutions-Utskottet, och öfverensstämmer med rättslärdes åsigt rörande detta ämne, uttalad i från trycket utgifna, högt berömda verk.

Den sak hvarom fjerde punkten handlar, har jag funnit i så måtto anmärkningsvärd, att, då regeringsbeslutet af den 10 Januari innevarande år tydligtvis tillkommit endast för att bringa rangordningen i bättre öfverensstämmelse med grundlagen än den hade förut, så borde steget tagits fullt ut. En fullständig öfverensstämmelse emellan rangordningen och grundlagens stadgande uti 34 § Regeringsformen kan väl icke sägas vara uppnådd, så länge lika värdighet med Statsministrarne tillkommer innehafvaren af en hofcharge. Man har visserligen emot fjerde punkten anmärkt, att den qvarstående bestämmelsen rörande värdigheten för Riksmarskalks-embetet icke i minsta mån träder grundlagens bud för nära, alldenstund bestämmelsen i 34 § Regeringsformen att Statsministrarne skola innehafva rikets högsta värdighet icke kan lägga hinder i vägen för någon annan att innehafva en lika hög värdighet. Men manne icke denna anmärkning är mera subtil än välgrundad. Vore den välgrundad, kunde man ju ock med fog påstå, att, om för samtliga höga stats- och hof-embeten icke finnes flera än tvänne rangklasser och Statsråden ensamme ställdes i den sista af dessa klasser, så skulle ändock grundlagens bud uti 34 § Regeringsformen anses uppfyllt.

Jag har biträdt, på sätt nämnt är, den fjerde punkten, och jag har gjort det, icke för det jag funnit den vara af stor vikt, utan derföre att jag, hedrad med Kammararens förtroende att vara ledamot i Konstitutions-Utskottet, ansett mig oberättigad att från Riksdagens kännedom undanhålla någon äfven den obetydligaste sak, som torde kunna sägas stå i strid emot grundlagens andemening, för att ej tala om dess bokstaf.

Herr Hazelius: Det viktiga kall vår grundlag åt Konstitutions-

Utskottet uppdragit, det höga förtroende, som blifvit Utskottet lemnadt att å Riksdagens vägnar ensamt läsa det inför Konungen i Stats-Rådet förda protokoll. för att derutur hemta och meddela upplysningar om det sätt, hvaruppå Konungens rådgifvare uppfyllt sina pligter; den stora magt, som blifvit lagd i Utskottets hand, att om de rådgifvande åtgärderna fälla det afgörande omdöme, som tjenar till ledning för Riksdagens bedömande af dessa åtgärder; allt detta uppmanar den enskilde riksdagsmannen, att då han utöfvar sin rätt att uttala sig öfver detta Betänkande om fullbordad granskning af statsrådsprotokollen, yttra sig med det allvar, som bjudes så väl af aktningen för sjelfva frågan: rådgifvarnes uppfyllande af sitt kall. som af aktningen för det Utskott, åt hvilket uppdraget blifvit lemnadt. Detta uppdrag är lätt och är svårt. Det är lätt, om man lånar sig åt tillfälliga intryck och en otidig annärkningslusta. Det är svårt, om man är genomträngd af känslan af det betydelsefulla uti omdömet af gifvande öfver rådgifvarekallets skötande.

Detta rådgifvarekall och detta Konstitutions-Utskott äro alldeles egna för vårt land. Det finnes ingen konstitutionel teori, icke någon allmän konstitutionel statsrätt, som öfverallt måste likartadt tillämpas, utan hvarje fritt land har sin grundlag, sitt regeringssätt, som icke behöfver erkänna någon viss konstitutionel mönstertheori. Sverige har icke att följa Englands exempel, der parlamentet styr genom ett sitt utskott regeringen, och der Regenten icke oftare än två gånger utöfvar en egen handling, då nemligen, när han till- eller afsätter sina rådgifvare, men äfven detta icke särdeles fritt. I Sverige är det Konungen, som har afgörande beslut, om han vill, men nödgas, för att hans vilja skall varda laglig, att inhämta råd från af honom valde rådgifvare, ansvarige inför folkombuden både för sitt tal och för sin tystnad, samt bunden af nödvändigheten att erhålla den föredragandes gillande påskrift. Ansvarigheten är hos oss således icke densamma som i England, der rådgifvarne afgå, så snart regenten ej följer deras råd, och der de således, genom sitt hot om afgang, tilltvinga sig öfver honom i alla frågor ett välde, som vår grundlag icke känner. Rådgifvarnes inflytelse är hos oss af moralisk verkan å Regentens öfvertygelse, och om han någon gång ej vill följa råden, visa protokollen huru rådslagen afgifvits, hvilket naturligtvis icke hindrar rådgifvarne att fullt grundlagsenligt afgå, om de fortfarande finna Regenten förakta deras råd, eller i afgörande frågor se honom uppenbarligen handla mot grundlag eller allmän lag, då till och med grundlagen hjuder den föredragandes afgang. Vår historia, vår politiska uppfostran, vårt folks politiska känsla är i öfverensstämmelse med vår grundlags bud, och de som icke dela dessa åsigtter hafva folket och grundlagen emot sig, hvilka båda gemensamt hylla en regerande Konung med ansvarigt Råd.

Alla politiska former hafva olägenheter och kuuna föranleda missbruk; men missbruket åt den ena sidan, enväldet, möter i våra dagar, i upplysning och tryckfrihet, så starka hinder, att det är vida mindre att befara, än missledningen åt andra sidan, regerande Riksdag, hvars olyckliga och till och med nesliga följder befläckt våra häfder. Jag är af den tanken, att det lugna anglosachsiska lynnet kan med mindre fara utbildta den parlamentariska styrelsen, i synnerhet då denna är historiskt

grundlagd, än i ett land som vårt, der lynnet är blandadt med oroliga polska grunddrag.

Hvilken är den ansvarighet, som vår Regeringsform uppställer? Den är tvåfaldig. Antingen ansvar inför Riksrätt, efter 106 §, för åtgärder, stridande mot grundlag eller allmän lag, — en *juridisk* ansvarighet; eller ock ansvar efter 107 § för förbiseendet af rikets sannskyldiga nytta eller föredragandens bristande nit, skicklighet och oveld — en *politisk* ansvarighet. Ingen annan ansvarighet än dessa två känner vår grundlag. Men för båda fallen fordras, att åtgärdens klandervärdhet skall vara oomtvistbar, evident, uppenbar, samt att frågan skall vara af någon vigt och icke alldeles obetydlig.

Huru har nu Konstitutions-Utskottet i sitt Betänkande förfarit?

Utskottet yttrar att »ej någon anledning förekommit att tillämpa 106 §»; deremot har Utskottet funnit fyra rådgifvareåtgärder »vara af beskaffenhet att höra hos Riksdagen anmälas». Men sker denna anmälan på grund af 107 §? Derom yttrar sig ej Utskottet. Men antingen är detta mening eller är det icke. Är det meningen, så bör sådant uttryckas. Utskottet bör då icke rygga tillbaka, utan hafva »le courage de ses opinions». Är det åter icke meningen, så har Utskottet icke haft rätt till någon anmälan, ty grundlagen känner icke några framställningar efter Utskottets tycke, utan blott i fall Utskottet anser rikets sannskyldiga nytta vara förbisedd. En ledamot af Utskottet har nyss sagt, att ehuru 107 § icke blifvit omnämnd, ansåg han det varit Utskottets mening, att anmärkningarne skett på grund af 107 §, enär de icke kunde ske efter 106 §. Men om så är, begriper jag ej, att det varit något besvär att anföra denna angelägna siffra, hvarpå hela anmärkningens befogethet hvilat.

Men ehuru jag således anser Utskottet icke varit grundlagsenligen befogadt att framställa anmärkningarne i den form de nu skett, måste jag likväl medgifva, att flera föregående Konstitutions-Utskott på samma sätt förfarit. Och detta icke blott, såsom en föregående talare förmenat, efter 1840, då Utskottets beslut ofta tillkommo under tvänne Stånds olika mening med två andra, och genom den förseglade sedelns slump, utan äfven under riksdagar, då Konstitutions-Utskotten varit temligen oppositionsfria och ingalunda haft för afsigt att, såsom talaren om nuvarande Konstitutions-Utskott yttrade, pricka Konungens Rådgifvare, hvilket mindre ädla uttryck synes mig här kunnat undvaras. Vid riksdagarne 1815, 1818, 1823, 1828, 1844, 1851 och 1859 skedde anmälandena på samma sätt som nu, utan att anföra att de skedde enligt 107 §. Men vid öfriga riksdagar hafva Konstitutions-Utskottena uppgifvit, att deras anmälanden skett efter 107 §. Man är icke i någon fördelaktig ställning, då man nödgas påstå, att sju Riksdagars grundlagsvårdande Utskott hafva förfarit grundlagsvidrigt. Men icke desto mindre måste man, med grundlagen i hand, detta göra. Sådant skall icke förhindra nästa Konstitutions-Utskott att göra på samma sätt, ty sådan är detta Utskotts magt. Den låter sig af ingenting rubba. Konstitutions-Utskottet är och har ända sedan 1809 varit det enda verkligen aristokratiska element i vår statsförfattning. Man har ingenting annat att göra än vanmäktigt protestera.

Jag kan likväl icke med en föregående talare instämma i det klander mot Utskottet, att det skulle genom sina nuvarande anmärkningar åsyftat att anmäla någon Konungens Rådgifvare till entledigande. Sådant är ett misstag om Utskottets befogenhet. Utskottet har endast att göra en anmälan efter 107 §, men utan allt afseende på nyssnämnda tillämpning, hvilken blott tillhör Riksdagen. Talarens fråga, om någon af Utskottets medlemmar skulle vilja rösta för någon rådgifvares entledigande i och för Utskottets ringa anmärkningar, kan besvaras dermed, att i det Riksstånd talaren förr tillhörde, var det ej ovanligt, att ledamöter, som yrkade bifall å Konstitutions-Utskottets anmärkningar rörande 107 §, uttryckligen förklarade, att de ingalunda ansågo »rikets väl fordra någon Rådgifvares entledigande». Det ena låter ganska väl förena sig med det andra.

Då jag nu kommer till sjelfva anmärkningarne, får jag först säga, att sällan har väl en Regering erhållit ett fördelaktigare vitsord, än då, bland de 10,000 mål, som under granskningsåret föredragits, efter en månads med någon omsorg skedt efterletande, icke befunnits flera än fyra klandervärda och dessa af en så obetydlig halt. Det kunde i sanning förundra, om ej flera funnes af samma slag.

Deras värde måste nu undersökas.

Rörande första punkten: *anslag till aflönning åt de vikarier, som skött utsedde riksdagsmäns sysslor* delar jag Utskottets mening. Det kan icke vara rätt, att riksdagsmän genom Regeringens ynnest erhålla bidrag till sitt underhåll. Jag kan icke förstå hvarföre embetsmän skola i detta fall försättas i en annan ställning än alla andra. Det må vara, såsom Justitie-statsministern här yttrat, att författningarne gifva embetsmän rätt till vikarie-ersättning, då de erhålla något uppdrag i Konungens tjänst, men denna rättighet synes mig icke kunna tillämpas på medborgerliga uppdrag och minst ett sådant som riksdagsmannens. För Första Kammarens ledamöter är en sådan fördel stridande mot Riksdagsordningens mening, att de ej skola åtnjuta något arvode. Kunna de icke bekosta skötandet af sin tjänst, så hafva de rätt att afsäga sig uppdraget. Hvarföre skulle de hafva en större fördel än Kammarens öfrige ledamöter? Endast de 25 af desse som bo i Stockholm göra ingen uppoffring för sitt riksdagsmannaupdrag. Men för alla öfrige 100 är frånvaron från deras göromål en ganska betydlig uppoffring. Jag ser icke något skäl, hvarföre embetsmannen ensam skall göra ett undantag. Andra Kammarens ledamöter hafva åter ett bestämdt riksdagsmannaarvode, hvars ändamål just är att utgöra ersättning för uppdragets kostnad. Men så inrotad är föreställningen om embetsmännens undantagsrättigheter framför alla andra, äfven i fall der de äro med dem likställda, att de aldru aktningsvärdaste män icke draga i betänkannde att göra anspråk gällande, hvilka jag för min del beklagar att Regeringen icke afvisat, ehuru jag visserligen medgifver, att då anspråken grundats på häfd och gammalt bruk samt haft ett skenbart stöd i författningar, Utskottet icke varit befogadt att deraf göra en klandrande anmärkning. Utskottets sjelfva *tanke* i saken måste jag emellertid dela och önska att den kunde göra sig gällande, såsom en fråga alldeles icke utan vikt. Jag hemställer derföre, att denna punkt måtte läggas till handlingarne.

I andra punkten: att tvänne officerare blifvit i kommandoväg kommanderade att resa till ett öfningsläger vid Petersburg, med anvisning att reseersättningen skulle framdeles bestämmas anser jag Utskottet haft alldeles orätt och att allt tillvägagång fullkomligen grundlagsenligt. Konungen har, såsom högste befälhafvare öfver krigsmagten, ovilkorlig rätt att kommandera officerare till en sådan resa, och då ersättningen bestämmes i Stats-Rådet, kan det vara likgiltigt om sådant sker förut eller efteråt. Stundom måste ordena lemnas förut, exempelvis om en resa borde verkställas genast, en natt. Ingenting ovanligt har här heller skett, utan detsamma som ganska ofta egt rum. Då samme person, som utfärdar order i kommandoväg, äfven i Stats-Rådet föredrager ersättningsfrågan, lär han väl så mycket känna sin ställning, att han vet att saken kommer der att bifallas, och har han häruti misstagit sig, så kan ingenting värre hända, än att han sjelf får betala reseersättningen; Staten kan aldrig härvid göra någon förlust. Anmärkningen är derföre alldeles obefogad, och jag undrar om å dess framställning det kan hafva haft någon inflytelse att resan gälde Petersburg, och om det varit oskyldigare ifall den skett till Florenz. Jag anser dock det för Svenske officerare vara viktigare att veta hvad som tilldrager sig på det förra stället än på det sednare. Denna punkt hemställer jag måtte med ogillande läggas till handlingarne.

Tredje punkten: rådgifvande åtgärden vid beslutet om Stockholms stadsfullmäktiges omröstning rörande anslaget till ett nytt salutorg. anser jag röra en så tvistig fråga, att den ej bort af Utskottet så afgörande behandlats. Att den var tvistig synes deraf, att ena hälften af stadsfullmäktige klögat i en riktning och andra hälften i en annan. Öfverståthållare-embetets utslag har gifvit ena sidan rätt. Saken kan då icke anses vara oomtvistbar. För min egen del anser jag Öfverståthållare-embetet hafva haft rätt i sitt utslag. Men det lär icke vara första gången tankarne äro delade i en rättsfråga och man måste väl derföre tillåta en annan tolkning framställas. Alldeles orätt har Utskottet då det säger, att föredraganden för civilärenden och de Stats-Råd. hvilka med honom instämt uti önskan att återförvisa målet, icke gifvit något råd, och derpå grundat den anmärkningen att de förbisett sin pligt att om saken sig yttra. Men då föredraganden yttrat det vara hans tanke, att både stadsfullmäktiges och Öfverståthållare-embetets beslut borde *undandrödj*as och målet återförvisas, har han ju yttrat en ganska bestämd mening, äfvensom han derigenom förklarar sig icke instämma i det sedermera, i strid häremot fattade beslutet. Detta synes mig vara alldeles klart, äfvensom att rådet till målets återförvisning afgifvits i det välvilligaste syfte.

Men äfven i ett annat fall har Utskottet haft orätt. Det säger sig fäst at en särskild uppmärksamhet vid att detta mål lemnar »första exemplet derpå, att, efter införandet af vårt nya statskick, Konungen begagnat sin i grundlagen stadgade rätt att emot samtliga sina rådgifvares tillstyrkan fatta sitt beslut i en besvärfråga». Om Utskottet med vårt nya statskick menar det, som genom en ny regeringsform infördes 1809, så frågar jag huru Utskottet kan veta om ej Konungen många gånger förut begagnat denna rätt? Skulle åter med ett nytt statskick menas det, som skulle hafva införts genom den sednaste nya Riksdags-ordningen, så

bestrider jag att detta var ett nytt statskick. Denna nya Riksdagsordning med den förändrade Representationen har lemnat vårt gamla statskick, såsom det är i Regeringsformen uttryckt, alldeles orubbadt, ty ett utvidgande af riksdagsmannarätten innebär en förändring, om ock ganska stor i Riksdagens sammansättning, likväl ingen i Statsförfattningen, hvilken bildar statskicket. Konungens rådgifvares ställning i en närmare beröring med Riksdagen, är en förbättring i denna ställning, men rubbar icke statskicket, så framt rådgifvarne icke sjelfve låta sin grundlagliga ställning deraf rubbas.

Men jag kommer nu till den eftertänkligaste anmärkning mot Utskottet, nemligen dess anförande af ett »första exempel». Mig veterligen är detta det första exemplet af ett Konstitutions-Utskott, som för oss omtalar. nästan klandrande, att Konungen emot sine rådgifvares tillstyrkan fattat ett beslut. Då sjelfva 107 § om Utskottets anmärkningsätt, förbjuder att Konungens beslut må blifva föremål för riksdagens öfverläggning, hade man icke af grundlagens främste vårdare väntat detta uppenbara förbiseende af dess bud, då Utskottet nemligen, i sitt till oss komna Utlåtande, synes vilja inleda oss på en så värdlig väg, som den, att emot 3 och 4 § Regeringsformen framdraga en Konungens personliga handling till föremål för öfverläggning. Sådant är, jag tillåter mig säga det, stridande mot a, b, c, i de konstitutionela lärorna, och detta icke blott hos oss, med den styrande ställning vår Konungamagt eger, utan fattas äfven så i länder, der regenten är en högt uppsatt docka, men ändå ett föremål för parlamentets fullkomligt klanderfria vördnad. För att för Utskottet göra fullkomligen klart detta dess misstag, hemställer jag att dess Utlåtande äfven i denna tredje punkt måtte med ogillande läggas till handlingarne.

Fjerde anmärkningen, om tilldelad samma rang åt den högste hofembetsmannen som åt de båda statsministrarne, kan visserligen, såsom en rangfråga, anses vara af mindre vikt, men jag måste, då frågan föreligger, erkänna mig vara af Utskottets mening, att den rådgifvande åtgärden icke varit förenlig med ordalydelsen i 34 § Regeringsformen, ty då der bestämmes, att två »skola innehafva rikets högsta värdighet» kan samma värdighet icke tillkomma en tredje. Det kan naturligtvis icke förmenas Konungen att i sitt hus och vid sitt bord gifva rang åt innehafvaren af ett högt hofembete äfven öfver alla andra, men i Staten gäller Regeringsformen, äfven i obetydliga fall. Jag måste således dela Utskottets mening, att, då det nya stadgandet syfte var att bringa åtskilliga rangförhållanden i öfverensstämmelse med 34 § Regeringsformen, det varit önskligt, att den gamla rangförordningens afvikelse från Regeringsformen icke blifvit genom ett nytt stadgande upplifvad och derigenom gjorts så mycket mera ögonskenlig. Hvem hade det i alla händelser fallit in att bestrida Riksmarskalken hans höga rang?

Jag anser således denna anmärkningspunkt böra liksom den första läggas till handlingarna, men, såsom jag förut hemställt, den andra och tredje punkten med ogillande.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 6 eftermiddagen.

Herr Munch af Rosenschiöld: Konstitutions-Utskottet har fått uppbära ett skarpt klander för sitt nu ifrågavarande Betänkande, så väl i afseende på formen, som innehållet. Jag anhåller att få till besvarande upptaga hvad som blifvit anfördt, så vidt det rörer de delar af Betänkandet, hvori jag instämt i pluralitetens beslut.

Hvad först formen beträffar, är jag till en del förekommen af den Utskottsledamot, som redan yttrat sig. Då 106 och 107 §§ Regeringsformen innehålla de föreskrifter Utskottet har att ställa sig till efterrättelse vid granskning af Stats-Rådsprotokollen och Utskottet förklarar att skäl ej förekommit att tillämpa 106 §, lärer väl vara alldeles uppenbart, att de framställningar Utskottet nu gjort grunda sig på föreskrifterna i 107 §; och jag vågar bestämdt påstå, att ingen af Kammarens ledamöter hyser någon tvekan derom, att det ju icke är denna § hvarom fråga nu är. Ordalagen, som Utskottet begagnat äro hemtade från 38 § Riksdags-ordningen, der det talas om Utskottets rätt och pligt att »anmäla de anmärkningar» hvartill granskningen af protokollet funnits föranleda. Här återfinner man ordet »anmäla» hvarå mängen stöter sig, och anmärkningarne ligga naturligtvis i det ogillande omdöme Utskottet uttalat angående rådgifvareåtgärderna, som omförmälas i de särskilda punkterna af Betänkandet.

Under de flera riksdagar jag varit ledamot af Konstitutions-Utskottet, hafva två särskilda meningar i fråga om anmärkningars framläggande sökt inom Utskottet göra sig gällande. Den ena har ansett det vara Utskottets pligt att för Rikets Ständer eller numera Riksdagen omförmäla alla de åtgärder och beslut, i afseende å hvilka Konungens rådgifvare förmenats hafva i mer eller mindre mån felaktigt sig förhållit; och till stöd för denna mening har åberopats, att, då Utskottet icke sjelf eger någon beslutande rätt i fråga om en hemställan till Konungen om rådgifvares entledigande, Utskottet borde till Riksdagen inberätta allt hvad som i mer eller mindre grad kunde på Riksdagens beslut i detta hänseende ega inflytande. De åter, som hyllat den andra meningen, hafva deremot ansett sig icke böra framkomma med mindre viktiga anmärkningar, då de i allmänhet godkänt rådgifvarnes verksamhet, och att först då anmärkning skulle framställas, när Utskottet funne så mycket hafva mot en eller flere af dem förekommit, att han eller de ansåges böra från embetet skiljas. Då alltid en eller annan af Utskottets ledamöter icke bestämdt slutit sig till någondera af dessa två meningar har i särskilda fall än den ene och än den andre vid anställda omröstningar vunnit seger och häraf har blifvit en följd, att konsekvens ofta saknats i de af Utskottet afgifna s. k. dechargebetänkanden. Erkännas måste dock, att ordalagen i 107 § Regeringsformen i detta afseende icke äro rätt tydliga och att skäl för båda meningarne kunna derifrån hemtas. Jag anser därför det klander, som har rigtats emot dem, som omfattat den först omförmälda meningen, så vidt den funnit uttryck i nu förevarande Betänkande, icke vara förtjent eller befogad.

En talare har ansett det hafva varit Utskottets pligt att, då anmärkning gjorts, framkomma med en bestämd anklagelse emot Konungens rådgifvare, ja till och med att göra hemställan hos Riksdagen, att den måtte ingå till Konungen med begäran om deras skiljande från

embetet. Jag tror att Utskottet skulle hafva öfverskridit sin befogenhet, om det tillätit sig något sådant. Ordalagen i 107 § Regeringsformen ger härtill ingen anledning. Tvärtom äro de i min tanke alldeles tydliga deruti, att Utskottet endast har att till Riksdagen referera eller inberätta hvad det vid granskning af protokolken funnit anmärkningsvärdt och skälen härtill. Sedan tillkommer det Riksdagen ensam att fatta sitt beslut. Men härvid tillkommer ett moment, hvarå jag ber att få fästa Kammarens särskilda uppmärksamhet, och jag gör det så mycket heldre, som jag derigenom på förhand vill gendrifva den förebräelse för inkonsequens, som någon möjligen skulle vilja rigta emot mig derföre, att jag deltagit i Utskottets beslut i fråga om 3:de och 4:de anmärkningspunkterna, men ändock icke nu påyrkar eller önskar: att Betänkandet skall föranleda till någon åtgärd. Det heter nemligen i ofta återopade 107 §, att Riksdagen *om den finner Rikets väl det kräfa* kan hos Konungen anmäla sin önskan att han ville ur Stats-Rådet och ifrån embetet skilja den eller dem, om hvilka anmärkning blifvit gjord. Man må ega hvilken tanke som helst om anmärkningarnes vikt och om Utskottets skyldighet att för Riksdagen framlägga desamma, så torde dock ingen vilja påstå, att rikets väl rakat i någon fara genom de anmärkta rådgifvareåtgärderna.

Utskottet skulle visserligen hafva kunnat framställa sina anmärkningar under en strängare form, men jag vet att Utskottet valt den nu begagnade, emedan Utskottet ansett desamma icke vara af någon särdeles framstående vikt.

Hvad mig enskildt beträffar, har jag inom Utskottet alltid tillhört den sida, som ansett sig icke höra framkomma med anmärkningar, då Stats-Rådets verksamhet i det hela befunnits vara tillfredsställande. Men då Konstitutions-Utskottet på visst sätt är satt till en väktare öfver grundlagarne, gör jag ett undantag från denna grundsats, då jag tror mig finna, att dessa lagar blifvit vid något tillfälle förbisedda eller origtigt tolkade. Man hör ofta återopas, såsom svar på en anmärkning i afseende å någon Regeringens åtgärd, att så skett flera gånger förut och opåtaladt passerat Konstitutions-Utskottets granskning; och på detta sätt utbildar sig lätt en felaktig paxis, som sedan får gälla som prejudikat. Vid de i 3:de och 4:de punkterna af Betänkandet omförmälda tillfällen, har jag trots mig finna stadganden i Regeringsformen vara förbisedda och derföre ansett mig pligtig att derå fästa Riksdagens uppmärksamhet. En talare har påstått, att, då Utskottet förmenat brott mot grundlagen härvid vara begångna, Utskottet bort å de rådgifvare, som dertill gjort sig skyldige, tillämpa 106 § Regeringsformen och således ställa dem under åtal för Riksrätt. Detta är dock ett misstag och beror på ett förbiseende från talarens sida af 6 § i Ansvarighetslagen för Stats-Rådets ledamöter. Sedan nemligen denna lag i de 5 första §§ stadgat de straff, som böra drabba Stats-Rådets ledamöter för öfverträdelse af åtskilliga uppräknade §§ i Grundlagen, bland hvilka dock icke de nu ifrågavarande 9 och 34 §§ förekomma, heter det i 6 §:

»Uraktlåter Statsråds-ledamot eller Konungens rådgifvare i kommandomål att de öfrige dem i Grundlagen uttryckligen föreskrifna, men i denna Ansvarighetslag icke särskildt uppräknade pligter och föreskrif-
ter

ter iakttaga och fullgöra. ankomme det på Rikens Ständer att hos Konungen göra sådan anmälan. hvartill 107 § Regerings-formen dem berättigar, med iakttagande af de vilkor samma § i dess sednare moment stadgar.»

Häraf är klart, att äfven de förseelser, Utskottet i 3:dje och 4:de anmärkningspunkterna velat lägga Konungens rådgifvare till last, hemfalla under 107 § Regerings-formen; och då jag endast deltagit i Utskottets beslut hvad dessa två punkter beträffar, skulle jag kunnat inskränka mitt försvar för den form, hvori Betänkandet blifvit affattadt, till ett återopande af 106 § Regerings-formen. jemförd med 6 § i ofvanberörda ansvarighetslag.

Men det s. k. Decharge-betänkandet må vara af hvilken form eller hvilket innehåll som helst, så kan man dock icke undgå att finna, att det numera är nästan utan all betydelse; och min fullkomliga öfvertygelse är, att om någonsin Riksdagen skulle komma att hos Konungen göra framställning om Stats-Rådets entledigande. så sker det icke på grund af hvad Konstitutions-Utskottet i decharge-betänkandet framställer, utan till följd af den opinion Riksdagen huser om Stats-Rådets verksamhet i allmänhet. Den korta tid Utskottet har att använda å protokollens granskning tillåter icke Utskottet att framställa en fullständig bild af Stats-Rådets hela verksamhet, och protokollet lemnar ej heller materialier dertill. Alla underlåtenhetssynder, om det är mig tillåtet att begagna detta uttryck, äro just sådana derigenom, att ingenting om dem förekommer i protokollet, och vill man lägga Stats-Rådet något i detta hänseende till last, får man söka underrättelser derom från andra håll.

Innan jag öfvergår till de särskilda anmärkningspunkterna, kan jag icke underlåta att yttra några ord om den ömtalighet, som här gifvit sig tillkänna, i anledning af Konstitutions-Utskottets, som mig synes, ganska hofsamma anmärkningar. I despotiska stater måste rädastystnad i alla politiska frågor; men i fria konstitutionella samhällen skall nödvändigt herrska strid. uppkommen genom de olika meningarnes brytning mot hvarandra. Äfven den bästa bland regeringar bör ej höra endast beröm, ty då är fara värdt att den ej länge blir den bästa. Bakom den romerske triumphanten ställdes en person, som hviskade i hans öra, att han var endast en menniska — och det var icke en fiendtlig hand, som hade ställt honom der.

Med förbigående af de två första punkterna af Betänkandet, i afseende å hvilka jag icke instämt med Utskottets pluralitet, ber jag att få besvara hvad de föregående talarne yttrat i fråga om tredje och fjärde punkterna. I den förra har Utskottet anmärkt, att Föredraganden icke iakttagit stadgandet i 9 § Regerings-formen att »ovillkorligen till protokollet sin mening yttra och förklara». På sätt i Betänkandet framhålles, måste för fullgörande af detta lagbud yttrandet afse den fråga, som föreligger till afgörande, här en vigtig principfråga, och ej gå vid sidan om denna. Afsigten med detta lagstadgande är tydligen den, att, innan Konungen fattar sitt beslut, det förevarande ärendet skall genom hans rådgifvares yttranden och råd hafva vunnit all möjlig utredning. Nu har den talare, som först hade ordet, icke kunnat påstå, att Föredraganden yttrat sig i sjelfva saken, men ansett detta icke vara af någon

betydenhet, emedan föredraganden vid sådant förhållande (jmför sista momentet i nyss återopade §) vore för beslutet ansvarig. Att han eger en sådan ansvarighet påstår äfven jag, men detta ursäktar icke förbiseende i förra hänseendet. Grundlagsstiftaren har mera afsett att framkalla ett godt beslut, än att utkräfvat straff för ett dåligt.

Frågan gällde här ett s. k. administrativt besvärsmål. Med dem har det alltid varit ett eget förhållande. Då för några riksdagar sedan fråga väcktes om deras förflyttning till en då föreslagen Regeringsrätt, anfördes såsom skäl hvarföre de fortfarande borde i konseljen afgöras, att då Konungen hade den ekonomiska lagstiftningsrätten, han jemväl borde få se huru de af honom stiftade lagar verkade. Frågan förföll och detta tror jag icke hafva varit för dessa måls behandling fördelaktigt. Lagstiftande och lagskipande magtens förening i en hand föranleder ofta dertill, att man finner lagstiftaren der man bort finna endast domen. Då jag för snart 20 år sedan kom att tjenstgöra inom ett Statsdepartement fann jag der en praxis i afseende å affärdande af invändningar i rättegången, som skall förefalla de af Kammarens ledamöter, som äro jurister, särdeles besynnerlig. Om nemligen i ett besvärsmål invändning var gjord emot besvärens upptagande till pröfning af ett eller annat skäl, men det öfverklagade beslutet ansågs vara af beskaffenhet att böra fastställas, så förklarades, att ej skäl förekommit till ändring i öfverklagade utslaget, i följd hvaraf de i rättegången gjorda invändningar komme att förfalla. Sådant hvarken händer eller kan hända numera, men nog synes det mig, som om rättegångsordningen i dessa mål ännu är något obestämd. Då emellertid vi ej hafva någon annan rättegångsordning än den som gäller för juridiska mål, är väl klart att denna, mutatis mutandis, äfven bör gälla för de administrativa besvärsmålen, ty i annat fall finnes för dem — ingen. De innefatta dock ofta rättsfrågor af stor vikt, och här gällde det tillämpning af lag, som stiftas af Konung och Riksdag gemensamt. Tillämpar man nu allmänna rättegångsordningen på förevarande fall, så är ovedersägligt, att då Föredragandens förslag om ärendets återförvisning af Konungen ej gillades, Föredraganden varit pliktig att yttra sig i sjelfva saken. Jag tror mig förut hafva visat, att det varit hans skyldighet enligt grundlagen. Häremot har en talare invändt, att det ej skulle varit passande att afbryta Konungen och att, sedan han tillkännagifvit sitt beslut, det icke varit Föredraganden tillständigt att vidare taga till ordet. Jag tror visserligen, att konungar kunna finnas, som helst önska att slippa höra sina rådgifvares tankar, åtminstone i vissa frågor, och om man skulle obetingadt antaga talarens mening, vore det lätt för en sådan konung att slippa besvärliga rådgifvare, om han endast meddelade dem sitt beslut, innan de hunnit yttra sig: men jag vet, att vi af vår konstitutionela konung icke har något sådant att frukta, och är fullt förvissad om, att derest Föredraganden, med återopande af sin grundlagsenliga pligt, begärt få yttra sig i saken, icke det minsta hinder deremot mött. I öfrigt får jag erinra derom, att vår grundlag ålägger Konungens Rådgifvare att, i vissa fall, göra kraftiga föreställningar emot ett Konungens beslut, med den tydliga afsigt att förmå honom derifrån afstå; och ehuru ett sådant fall ej här var för handen, bör dock detta tagas i betraktande vid bedömande af förevarande fråga.

Den förste talaren har emot Utskottet anmärkt, att det ifrågavarande målet icke skulle vara ett rent besvärsmål, enär stadsfullmäktiges beslut afsåg att inköpa åtskilliga tomter för anläggande af ett torg, och fråga om anläggande af ett sådant är beroende af Kongl. Maj:ts tillstånd, och har talaren af sådan anledning ansett Föredragandens hemställan om målets återförvisning befogad. Då emellertid nu endast var fråga om inköp af tomterna, af hvilka en del voro afsedda att åter försäljas till byggnadsplatser, och torganläggningen först sedermera kunde göras till föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, läser väl den anmärkta omständigheten icke förändra målets beskaffenhet af rent besvärsmål. I öfrigt vill jag icke ingå i någon närmare granskning af föredragandens yttrande, då den konstitutionela delen af frågan blifvit tillräckligen belyst, och det varit denna vid hvilken Utskottet egentligen fäst sig. Endast vill jag anmärka, att samma yttrande berättigar till det antagande, att föredraganden velat undvika att uttala någon mening i den principfråga, som förelåg till afgörande.

Den talare, som näst före mig hade ordet, har förmenat Utskottets Betänkande innehålla något doldt klander emot Konungen och det beslut han fattat. Jag kan ej förstå detta. Utskottet har sorgfälligt undvikit att ingå i den ringaste granskning af eller fälla något slags omdöme om Konungens beslut. Väl hafva talare här ingått i en sådan, dock gillande, granskning, men jag har icke velat följa dem på denna väg för att ej komma i strid med stadgandet i 2 mom. af 107 § Regerings-formen. Nyssnämnde talare har fullkomligt missförstått det ställe i Betänkandet, der Utskottet yttrar, att Stats-Rådets ansvarighet skulle kunna blifva endast skenbar, om de förhållanden som förete sig i nu ifrågavarande mål, ofta skulle inträffa. Härmed åsyftar Utskottet, hvad också tydligen kan af Betänkandet synas, Föredragandens förfaringssätt och icke den omständighet att beslutet blifvit fattadt utan stöd af någon Rådgifvares tillstyrkande. Men samme talare klandrar äfven, att Utskottet omtalat detta förhållande. Jag tror dock, att sådant bör komma till Riksdagens kännedom, emedan det kan inverka på Riksdagens omdöme om Konungens Rådgifvare. Att Rådgifvarnes yttranden i en och dertill jemförelsevis obetydlig fråga af Konungen lemnas utan afseende är af ringa betydighet; men skulle sådant oftare eller i någon särdeles viktig fråga inträffa, blir förhållandet annorlunda. Mig synes det vara en riktig grundsats för det konstitutionela statsskicket, att en Rådgifvare bör stå emellan Konungen och det klander, som kan riktas emot ett regeringsbeslut.

I anledning af sistnämnde talares framställda fråga, hvilken tid Utskottet åsyftat, då det talat om »införande af vårt nya statsskick», får jag svara, att jag tror Utskottet dermed hafva så tydligt visat på år 1809, att någon tvekan derom icke bort kunna uppstå.

I afseende å fjerde punkten i Betänkandet kan jag fatta mig temligen kort, efter hvad föregående talare derom yttrat. Några skäl för det i denna punkt omförmälda regering-beslut finnas icke i protokollet intagna, och det är väl derföre tillåtet antaga, att det tillkommit för att bringa de förut gällande rangbestämmelserna till öfverensstämmelse med stadgandena i 34 § Regerings-formen. Men mig synes, att man genom att bibehålla Riksmarskalken vid lika värdighet med Statsmi-

nistrarne just fallit i det fel man velat rätta. Medgifvas måste att saken är af ringa vikt, och jag är beredd tillstyrka att hela 1 mom. i 34 § må utgå, så att åt Konungen öfverlemnas att ensam bestämma om rang och värdighet, efter som honom godt synes. Men så länge detta moment står qvarbör det iakttagas. Emellertid står bakom denna fråga en annan, som i konstitutionellt hänseende är af vikt. Jag anser det nemligen hafva varit önskligt, att då man vidrörde detta ämne, man bestämt att, då en ledamot af Stats-Rådet lemnar sitt embete, han jemväl förlorar den värdighet, som embetet åtföljer. Då man, såsom jag, hyser den öfvertygelse, att den, som nämnes till en plats inom Stats-Rådet, bör, för att i ekonomiskt afseende vara oberoende, bibehålla den tjänst han förut kan innehafva, vunnas genom ett dylikt stadgande den fördel, att en återgång till den förra tjänsten icke, såsom nu måste vara händelsen, försvåras af den bibehållna höga rangen. Invändningen att, då ett steg blifvit taget i den riktning Utskottet ansett vara den rätta, det ej varit Utskottet tillständigt att, såsom nu skett, framställa anmärkning, borde jag få bemöta dermed, att då såsom skäl till anmärkningars framställande i 107 § Regerings-formen äfven omtalas bristande nit och drift, Utskottet eger lika befogenhet att fästa sig vid hvad det anser vara gjordt för litet, som vid det som eljest kan anses vara felaktigt.

Friherre Raab, Adam: Efter införandet af den nya Riksdagsordningen, hvarigenom Svenska folkets representanter blifvit fördelade på två Kamrar i stället för fyra: — sedan vi fått den lyckan att se Stats-Rådets medlemmar på våra bänkar, och interpellationsrätten blifvit fullständigt införd, ehuru den hitintills ej mycket begagnats, anser jag stadgandena i 106 och 107 §§ Regerings-formen och Konstitutions-Utskottets granskning af statsråds-protokollen ej hafva samma stora betydelse som tillföre. Det är nemligen klart, att det numera måste vara temligen lätt för Representationen att förnä de medlemmar af Stats-Rådet, som gjort sig skyldige till lagöfverträdelser eller förseelser, utan Konstitutions-Utskottets medverkan, afträda från sina befattningar. Jag har velat förutskicka denna anmärkning; och jag ber dernäst att få upppepa, hvad jag vid flera föregående riksdagar yrkat och som af föregående talaren äfven omnämmts, nemligen att man väl, då det gäller förstnämnda § i Regerings-formen, bör hålla sig till en eller annan bestämd regeringsåtgärd, men med hänsyn till 107 § taga i betraktande den hufvudsakliga tendensen af Regeringens handlingar eller underlåtenhetsfel. Jag kan nemligen icke föreställa mig annat, än att lagstiftarnes mening varit denna, då de infört föreskrifterna uti nyss åberopade paragraf; och jag tror derföre, att Konstitutions-Utskottet icke vid denna, den andra riksdagen efter det förändrade representationsättets införande, slagit in på den rätta vägen. Dessa små anmärkningar, hvarmed man framkommit och med hvilka man ej kunnat hafva för afsigt annat än att, som man kallar, pricka Regeringens ledamöter, kunna icke lända till något annat än att på sin höjd kasta skugga på personer, som man dock måste högt värdera; men deremot kunna de vålla en ängslig försigtighet, som förlamar deras verksamhet, och dymedelst åstadkomma en skada för riket, som måhända är af vida större betydelse än de åtgärder,

som utgjort föremål för anmärkningarne. Jag tror dessutom, att det ligger i nationens intresse att söka upprätthålla vördnad och aktning för Regeringen, hvilket icke sker genom att nagga den med ständigt återkommande småaktiga anmärkningar.

Jag hörde nyss en talare framhålla den ofantliga skilnaden emellan våra och andra länders konstitutionela former. Detta talesätt kunde hafva sitt berättigande på den tid. Konungen allena regerade med Råds råde, men synes mig nu börja blifva något urmodigt. I den syftning, som talaren framställde sin anmärkning, tror jag den icke vara befogad, emedan våra konstitutionela stadgar derutinnan innehålla ungefärligen enahanda bestämmelser, som återfinnas i andra länders grundlagar. Dock kunna dessa länder i andra afseenden stå framför oss, hvilket icke lär kunna bestridas, sedan man kommit till insigt om nödvändigheten att öfvergå till det parlamentariska styrelsesättet och Representationens befogenhet att hålla sig till ministrarne.

Jag ber att nu få öfvergå till det ifrågavarande Memorialet, vid hvars genomläsning först framställer sig den anmärkning, som af föregående talare i afseende å formen blifvit gjord, och som jag vill relevera. Jag anser mig beträffande denna formfråga icke kunna instämma med den siste värde talaren deri, att den praxis vunnit någon häfd, som han förmenat Utskottet hafva tillämpat, nemligen att, sedan inga anledningar förefunnits att tillämpa 106 §, underlåta yttra sig om, huruvida de anmärkningar, som blifvit framställda, föranledde till någon åtgärd enligt 107 §, och helt enkelt inskränka sig till endast detta yttrande: »hvaremot Utskottet funnit rådgifvareåtgärderna rörande här nedan nämnda ärenden vara af beskaffenhet att böra hos Riksdagen anmälas». Jag kan för min del icke gilla användandet af ett så tvetydigt uttrycksätt, hvarigenom man, efter förklarande att anledning icke förekommit att mot någon ledamot af Stats-Rådet tillämpa 106 § Regerings-formen, lemna Riksdagen i ovisshet, om man anser någon tillämpning af den 107 § böra ifrågakomma eller ej. Der tydlig lag icke finnes, plägar man fästa sig vid prejudikater; och som jag har en temmeligen långvarig riksdagserfarenhet, sträckande sig ända från året 1834, är jag satt i tillfälle att upplysa, huru vid föregående riksdagar i likartade fall praktiserats. Vid tre särskilda riksdagar, nemligen åren 1845, 1850 och 1859, har Konstitutions-Utskottet framträdt med anmärkningar, som det ansett icke böra föranleda till 106 §:ns tillämpning. Uti Konstitutions-Utskottets vid 1844—1845 årens riksdag aflätna Memorial N:o 18 tillkännagifver Konstitutions-Utskottet uttryckligen, att det med sina meddelanden icke äsyftar tillämpning af 106 eller 107 §, utan endast lemna dem »upplysningsvis». Vid 1847—1848 årens riksdag, som i öfrigt var temmeligen barsk, lemnades ej några sådana särskilda meddelanden: men så kom 1850 års riksdag, då Konstitutions-Utskottet anmälde åtskilliga Stats-Rådets åtgärder med hänsyn till 107 §, hvar efter kommo anmärkningar under en följande kategori. »som ej», heter det, »voro af beskaffenhet att med hänsyn till 107 § böra komma under pröfning, men hvarom Utskottet dock ansett sig böra göra en värdsam framställning».

Vid betraktande af dessa prejudikater synes det som skulle man komma till det resultat, att, då anmärkningar göras, utan återopande af

107 §, äro de att anse såsom öfverloppsgärningar och icke af beskaffenhet att påkalla någon åtgärd eller något beslut af Kammaren. Återstår ännu ett prejudikat att omnämna, nemligen från 1859—1860 ärens riksdag, då Konstitutions-Utskottet förfor alldeles på samma sätt som vid denna riksdag och afgaf ett yttrande af ungefärligen enahanda innehåll, hvarigenom Utskottet ställde anmärkningarna utanför 106 §, men underlät att yttra sig om de voro afgifna med hänsyn till 107 § eller ej. Härvid är dock att märka, att detta Betänkande ogillades af Ridderskapet och Adeln och vann ej heller, efter hvad jag tror, bifall af öfriga Stånden. Om man nu betraktar frågan med hänsyn till de åberopade prejudikaterna, så kan man ej annat än anse Utskottets Memorial såsom ganska menlöst, mera såsom ett talämne än föremål för ett beslut, på samma gång man likväl ej kan gilla detta Utskottets sätt att gå till väga, hvarigenom det gifvit åt sina anmärkningar formen af ett orakelsvar, som kan tydas på olika sätt, men döljer den mening som varit Utskottets och som det skulle varit af intresse för Kammaren att känna.

Då jag emellertid funnit, att litet hvar af de föregående talarne gått in i pröfning af sjelfva frågorna, och en återremiss, som vore önskvärd för att komma i erfarenhet af Utskottets mening, icke torde beviljas, vill äfven jag yttra några ord rörande sjelfva saken. Jag vill ej vidlyftigt orda om första och andra punkterna, hvilka blifvit af föregående talare vidrörda, och derom äfven åtskillige reserveranter yttrat sig, ty jag kan icke föreställa mig, att någon ledamot inom Kammaren, med hänseende till dessa punkter, skulle vilja tillämpa hvarken 106 eller 107 § Regerings-formen. Jag vill derföre blott tillkännagifva, att jag lika med föregående talare önskar dessa punkters läggande till handlingarne.

Hvad deremot den 3:dje punkten i Memorialet beträffar, så vill jag icke ogilla, att Utskottet fästat Riksdagens uppmärksamhet vid denna regeringshandling, äfven om jag icke med den siste talaren kan instämma deri, att 6 § i ansvarighetslagen för Stats-Rådets ledamöter i detta fall eger någon tillämpning. Denna § innehåller bestämmelser om ansvar, i händelse någon Statsråds-ledamot underlåter att iakttaga och fullgöra i grundlagen *uttryckligen* föreskrifna, men i ansvarighetslagen icke särskildt uppräknade pligter och föreskrifter. Jag vill icke säga, att här någon sådan uraktlåtenhet egentligen egt rum, då det måste erkännas, att föredraganden verkligen uttalat en mening; hvilket ock kan anses såsom hade han lemnat Konungen ett råd; och jag lemnar derhän, huruvida icke, i fall detta råd blifvit följdt, resultatet kunnat blifva ganska godt. Likaledes vill jag ej utlåta mig i afgörandet, om det varit på sin plats, att föredraganden, sedan beslutet blifvit fattadt, gjort föreställningar deremot eller reserverat sig. Det må vara härmed huru som helst, så anser jag, att oss i allt fall icke blifvit mer än en enda laglig utväg anvisad att uttrycka vår opinion och önskan, att ett dylikt sätt att behandla till Regeringen inkomna besvärsmål som det ifrågavarande i framtiden icke måtte begagnas. Denna utväg består deri, att vi ej uttala något ogillande af Konstitutions-Utskottets åtgärd att framställa denna anmärkning, för hvars framläggande man, efter min uppfattning, bör hålla Utskottet räknig. Derföre är det emellertid ej sagdt, att man skall vilja eller önska, att denna anmärkning skall föranleda till någon anmälan enligt 107 § Regerings-formen, helst Utskottet icke

velat beskylla Stats-Rådets ledamöter eller någon af dem för att vid ifrågavarande tillfälle hafva öfverträtt grundlagen eller allmän lag, underlåtit att iakttaga Rikets sannskyldiga nytta, eller med oväld, nit skicklighet och drift icke utöfvat sina embeten. Utskottets anmälan kan således icke föranleda till någon skrifvelses aflåtande till Kongl. Maj:t, utan lärer väl enda påföljden, hvilken jag förmodar äfven varit den åsyftade, blifva, att Riksdagen på ofvan antydda sätt gifver en opinionsyttring i frågan.

Vidkommande slutligen den fjerde punkten, så må jag, beträffande den omständigheten huruvida någon grundlagsöfverträdelse egt rum, förklara, att jag icke kan dela deras mening, som fattat saken så. 34 § i Regerings-formen innehåller, att Statsministrarne innehafva rikets högsta värdighet och Stats-Råden den närmaste derintill. Här beror det nu på en riktig tolkning af föreskriften att afgöra, om frågan egentligen gäller en komparation allenast emellan de i §:n omnämnde embetsmän. Vore det bokstafligen fråga om *den högsta* värdigheten inom Riket, så kunde väl ej gerna mera än en person innehafva densamma, men är denna värdighet af beskaffenhet att kunna delas emellan två, så bör den väl ock kunna innehafvas af tre och fyra eller flere. Den värdighet, som i §:n omförmäles såsom rikets högsta, syftar egentligen på den höga rangen, den nemligen som fordom var tillerkänd »Rikens Råd» och under sednare tider bibehölls för de så kallade »Rikets Herrar». Tager man detta till utgångspunkt, så kan jag för min del icke finna, att grundlagen genom den af Utskottet i fjerde punkten anmärkta åtgärden blifvit träd för nära: ty jag vet icke något hinder för Kongl. Maj:t att utnämna flera personer till eller tillägga dem lika hög rang och värdighet, som af andra redan innehafves. Jag vill derföre icke fästa någon synnerlig vikt vid denna fråga, ur den synpunkt Utskottet betraktat den, eller göra någon anmärkning mot Regeringens ledamöter för annat än den, om man så må säga, underlåtenhets-synd, de i detta fall låtit komma sig till last. Jag vill nemligen uttala mitt ogillande af det haltande sätt, hvarpå man gått till väga, då man tagit sig för att utfärda författning i en rangfråga: ty jag kan icke för mig dölja, att det skulle hafva varit af verklig nytta, icke allenast för utbildandet af vårt konstitutionela statskick utan också för våra finanser, om man i detta fall tagit steget fullt ut, genom att föreskrifva, det Statsråden, vid alträ-dandet från sina embeten, skulle afträda jemväl från den rang med dessa embeten varit förenad. I de flesta konstitutionela länder förfares på detta sätt, jag tror nästan i alla, utom i Norge, der i Grundloven blifvit infördt, att Statsråden efter entledigandet skola bibehålla sin fordna värdighet. Väl vore det, om alla Statsråden under sin tjänstetid innehade värdigheten, ej närmast den högsta, utan verkligen den högsta, men endast under sin embedstid, hvartill 34 § i Regerings-formen äfven gifver anledning. Jag skall försöka att motivera denna min nu uttalade åsigt. Det är klart, att i vårt land intet kall kräfver en sådan skarpsinnighet, en så oafbruten själsverksamhet och ett så ihärdigt arbete, som Statsråds-embetet. Det är derföre icke önskvärdt eller lämpligt, att man bekläder dessa embeten med alltför gamla embetsmän, som antingen äro nedtyngde af år eller uttröttade af arbete i Statens tjänst. Till dessa platser måste man ega att disponera friska krafter,

män som besitta mannaålderns fulla styrka och åt sina värff kunna egna oförsvagade kropps- och själsförmögenheter. Bland sådane män har ock Konungen numera valt sina Rådgifvare, ett lyckligt förhållande som vi alla önska måtte fortvara. Om man dock skall kunna räkna derpå, synes det mig vara nödvändigt att icke, genom att pålägga de ministrar, som af en eller annan anledning vilja afgå, bördan af en hög rang, hindra dem att åter inträda i utöfning af de tjänstebefattningar, de förut bestridt och som, enligt grundlagen, för deras räkning kunna hållas öppna, under den tid de äro medlemmar i konseljen. Det faller sig eljest svårt för ett afgående Statsråd att öfvertaga ett embete, förenadt med lägre rang; och efter hvad jag för tillfället påminner mig har under sednare tiden endast en person gifvit exempel på att sådant gått för sig, nemligen Statsrådet Heurlin, som vid sitt entledigande emottog ett pastorat. Statsråden tvingas rent af att qvarstadna vid sina befattningar längre, än de sjelfve önska, för att afbida ledighet till embeten, hvarmed större värdighet är förenad, men der de kanske icke äro i tillfälle att på rätta sättet tillgodogöra det allmänna sina insigter och sin förmåga, och männe ej detta behof af sinekurer välfår, att Staten nödgats bibehålla och aflöna ett större antal chefsplatser, än annars vore nödigt. Ur alla synpunkter tror jag det vore väl, om vi komme till samma ståndpunkt, hvarpå flera andra länder nu befinna sig, såsom Danmark och Frankrike, der Statsråden, under den tid de äro i tjänstgöring, innehafva den högsta värdigheten, men vid afskedstagandet aflägga densamma och återgå till sina fordna tjänster eller privata göromål.

Denna äsigt, som jag nu lagt i dagen och som icke är afsedd att gälla för annat än en äsigt, har jag trott mig vara berättigad att uttala i sammanhang med min mening om det nu förevarande Memorialet, rörande hvilket jag icke vill inlåta mig i någon närmare eller detaljerad granskning. Jag önskar ock, att Kammarerna icke ville förklara hvarken sitt gillande eller ogillande beträffande de framställningar Utskottet gjort, utan helt enkelt besluta att sans phrases lägga Memorialet till handlingarne.

Grefve Hamilton, Henning: Då Konstitutions-Utskottets Memorial angående granskningen af de i Stats-Rådet förda protokoll vid sistlidne riksdag var under öfverläggning, uttalade jag min uppfattning af den olika betydelse denna granskning erhållit genom förändringarne i Representationens form och sammansättning, — en uppfattning, som den siste värde talaren synes dela. Sedan Riksdagen årligen sammanträder, utöfvas endast derigenom öfver Regeringens verksamhet en kontroll, som minskar behofvet af hvar och en annan, och om Statsrådets närvaro vid våra öfverläggningar icke utesluter nödvändigheten att stundom använda underdåniga skrivelser till Kongl. Maj:t såsom ett uttryck af våra önsknings, bör den åtminstone göra för oss obehöfligt att begagna en sådan skrifvelse såsom ett *vapen*. Annu har jag icke funnit någon anledning att frångå denna äsigt, för hvilken jag tvärtom i Konstitutions-Utskottets nu föredragna Memorial ser ett nytt stöd.

Konstitutions-Utskottet har icke funnit anledning att emot någon ledamot af Stats-Rådet tillämpa 106 § Regeringsformen. Detta är tydligen uttaladt, och underrättelsen derom är utan tvifvel emottagen med all-

män tillfredsställelse. Lika klart är deremot icke hvad Utskottet i öfrigt med sin framställning äsyftar, utan äro meningarne delade dels i afseende på grundlagsenligheten af den form, Utskottet valt för sina anmärkningar, dels rörande frågan, huruvida dessa anmärkningar äro gjorda på grund af 107 § Regerings-formen eller blott meddelade såsom i ett eller annat hänseende nyttiga upplysningar. Denna olikhet i uppfattningen af grundlagarnes verkliga mening kan svårigen förklaras på annat sätt, än genom hvad som blifvit yttradt af en universitetslärare, och hvilket visserligen förefaller såsom en paradox, men dock innebär någon sanning. Han sade nemligen, att »alla lagar skola tolkas med omdöme och förstånd, utom grundlagarne», och skälet härtill ligger i 84 § Regerings-formen, som stadgar, att grundlagarne skola *efter deras ordalydelse* i hvarje särskildt fall tillämpas. Omdömet och förståndet måste således gifva vika för ordalydelsens magtspråk, hvilket dock i och för sig kan olika uppfattas.

Konstitutions-Utskottets ordförande har sökt försvara Utskottet dermed, att då anmärkningar mot Konungens rådgifvare blifvit gjorda, utan att till stöd för dem någon § i grundlagarne blifvit återopad, 107 § Regerings-formen tydligen måste vara äsyftad, men han har omedelbart derefter vederlagt sig sjelf genom erinran, att 6 § i ansvarighetslagen för Stats-Rådets ledamöter berättigar Utskottet att, på sätt som nu skett, anmäla sådana misstag, som egentligen skulle vara hemfallna under 106 § Regerings-formen. Såsom grund för de ordalag, hvilka af Utskottet blifvit begagnade, återopar dess ordförande 38 § Riksdags-ordningen, men denna § innehåller i det äsyftade momentet icke annat än en hänvisning till Regerings-formen, en erinran om Utskottets rätt och pligt att ställa sig densamma till efterrättelse, och gäller lika mycket den 106 som 107 §, så att icke heller derigenom Utskottets mening blir mera klar.

Jag vill emellertid utgå ifrån antagandet, att Utskottet framställt sina anmärkningar på grund af 107 § Regerings-formen. Nu säger denna § visserligen icke, att Utskottet kan yttra sin mening, om en underdånig skrifvelse rörande entledigandet af någon bland Stats-Rådets ledamöter bör till Kongl. Maj:t aflätas, ty detta har Riksdagen ensam att öfverväga. Utskottet skall deremot anmärka, om en eller flere bland Stats-Rådets ledamöter icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller om någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat. I detta, men också *endast* i detta fall, eller att anmärkningar af sådan beskaffenhet förekommit, eger Utskottet att sådant tillkännagifva för Riksdagen, som i anledning deraf bedömer, huruvida rikets väl kräfvat någon ytterligare åtgärd. Efter min förmening skulle det således tillhört Utskottet, att, då det framställde sina anmärkningar, bestämdt tillkännagifva, i hvilket afseende det funnit Stats-Rådets åtgärder anmärkningsvärda, således om rikets sannskyldiga nytta icke blifvit iakttagen, eller om något förekommit att med skäl lägga en föredragande till last. Detta om formen för Konstitutions-Utskottets Memorial.

Hvad åter det hufvud-akliga innehållet angår, har Utskottet fäst at Riksdagens uppmärksamhet på fyra af Regeringen afgjorda ärenden, bland hvilka tre torde få anses mindre väsendtliga, — ett till och med, nemligen det i fjerde punkten upptagna, så obetydligt, att om något nu-

mera kunde väcka min förundran, skulle det endast vara, att Regeringen haft tid att dermed sysselsätta sig. Rättvisan fordrar också det erkännande, att bland Utskottets tjugu ledamöter 12 anmält sig icke hafva deltagit i beslutet om detta ärendes framläggande för Riksdagen.

Det af Utskottet i andra punkten anmärkta mål kunde få en vikt endast i det fall, att Riksdagen fastnade på den af Utskottet utkastade kroken. Jag är dock förvissad, att detta icke skall ske. Vår styrka ligger deri, att vi i alla delar upprätthålla grundlagarnes helgd, att vi med samma trohet försvara Konungens magt som våra egna rättigheter, och så länge 15 § Regerings-formen kvarstår, skall ingen locka oss att på omvägar söka förminska den magt. Konungen vid kommandomålnens afgörande med rätta eger.

En enda punkt i Utskottets Memorial synes mig förtjena någon uppmärksamhet, och jag medgifver, att om ett större antal likartade fall förekommit, skulle sådant med skäl kunnat af Utskottet anmärkas. Såsom enstaka anser jag det deremot så föga bevisande, att jag icke derpå kan lägga någon synnerlig vikt. Det är klart, att vid tolkningen af kommunal-författningarne, såsom af alla andra, olika meningar kunna uppstå, och ingen lärer kunna bindas till ansvar dertföre, att han om deras rätta förstånd hyser den ena eller andra åsigten. Sjelfva det beslut, hvarigenom förevarande fråga afgjordes, kan ock så mycket mindre blifva föremål för klander, som det af Konungen allena fattades. En omständighet måste jag emellertid anmärka, ehuru jag icke kan afgöra, om bristen ligger i det statsråds-protokoll, som vid ärendets afgörande fördes, eller om detta protokoll blifvit Riksdagen af Utskottet ofullständigt meddeladt. Konungens rätt att, sedan han inhemtat Stats-Rådets mening, allena besluta, är ej föremål för tvist. Det ligger emellertid i sakens natur, och är åtminstone af min erfarenhet bekräftadt, att Hans Maj:ts af mångfaldiga göromål upptagna tid icke kan medgifva honom att i besvärsmål sjelf granska alla handlingar och de författningar, som för tillfället böra tillämpas, utan måste hans mening blifva frukten af ärendenas föredragning samt af de åsigter, som vid öfverläggningen af en eller annan rådgifvare förfäktas och lyckas tillvinna sig Konungens godkännande. Så vida protokollet rörande denna fråga blifvit af Utskottet fullständigt återgifvet, finnes likväl deri intet, som upplyser om den föregående öfverläggningen eller hvilken den rådgifvare varit, hvars yttrande framkallat Konungens nådiga beslut. Detta hade dock varit af vikt, och jag har icke kunnat undgå att derpå fästa uppmärksamheten, ehuru jag i öfrigt icke vill längre uppehålla mig dervid, då jag i alla händelser icke finner saken i sitt närvarande skick föranleda någon Riksdagens åtgärd.

I afseende på det beslut, Kammarern i anledning af förevarande Memorial bör fatta, hafva olika meningar här blifvit yttrade, och har blifvit yrkadt, dels att hela Memorialet skulle läggas till handlingarne utan uttalandet af något ömdöme, dels att det hela eller vissa punkter skulle med ogillande läggas till handlingarne. För min del sluter jag mig till dem, som önska att hela Memorialet må läggas till handlingarne utan vidare yttrande. Jag gör det dertföre, att om man uttalar ett ogillande af vissa anmärkningar, gifves dermed åt de öfriga en vikt, som jag ej anser dem förtjena, och dertföre, att då jag för min del vill frikänna

Konungens Rådgifvare från allt klander för de åtgärder, som af Utskottet blifvit anmärkta. jag ock vill göra detta frikännande fullständigt och utan alla förbehåll.

Att Kammararens beslut skall blifva i öfverensstämmelse med denna äsigt, tager jag för afgjort, då visserligen ingen bland oss vill genom småaktiga anmärkningar öka tyngden af den börda, som i våra dagar hvilat på Konungens Rådgifvare. Än mindre antager jag, att här finnes någon, som på allvar önskar en omskapning af Konungens kanselj i dess helhet. Härmed kan dock icke vara sagdt, att förtroendet till samtliga Konungens Rådgifvare måste vara lika, och för min del erkänner jag öppet, att hos mig icke så är. Den frikännelse, jag velat lemna dem alla, är endast från juridiskt ansvar eller från den påföljd af sätet för deras embetsutföring, som antydes i 107 § Regerings-formen, utan att jag dermed vill anses hafva gillat alla deras åtgärder. Regerings-formens 90 § torde ej tillåta en utförligare granskning af Regeringens verksamhet, än den som påkallas af Konstitutions-Utskottets anmälan, och jag skall samvetsgrannt afhålla mig derifrån. En anmärkning vågar jag likväl tillåta mig. Statsmaskinen går numera hos oss icke på en jevn väg, lagd på det förflutnas fasta grund. Den har blifvit förflyttad på ett lutande plan, hvilket, saknande en sådan grund, kan sägas vara, såsom fordom Semiramis' trädgårdar, hängande i luften. Skall maskinens fart ej blifva hejdlös, skola dess gång och rörelse kunna bestämmas, fordras mellan styrets särskilda delar ett samband, hvarafsaknaden nyligen på ett beklagligt sätt åter framträdt, och hos de styrande en kraft, som vet att göra sig aktad. Jag vill ogera begagna uttryck, som kunna anses för stränga, men jag måste uttala den mening, att ehuru Svenska folket högt älskar sin frihet, älskar det ock att känna styrkan af de händer, i hvilka det med förtroende skall kunna lägga ledningen af sina öden. Det kan skänka den goda viljan, de ädagalagda insigterna, de redbara enskilda egenskaperna den aktning, de förtjena, men sitt förtroende skänker det endast den kraft, som vet att försvara icke blott sin *plats*, men också sin *ställning*.

Herr Almqvist, Ludvig: Då äfven jag uppträder i denna fråga, sker det för att i korthet yrka, att Betänkandet måtte af Kammararen läggas till handlingarne.

Hvad angår de särskilda punkterna i Betänkandet, anser jag de två första icke vara af den betydhet, att jag vid dem behöfver särskildt uppehålla mig, helst Kammararen beträffande den första redan gifvit sin tanke tillkänna genom afslag å en inom Andra Kammararen i ämnet väckt motion, och i afseende å andra punkten Regeringens anmärkta förfarande, såsom en föregående talare visat, varit att föredraga framför det. Konstitutions-Utskottet tänkt sig.

Beträffande deremot tredje punkten, som väckt något större uppmärksamhet, önskade jag yttra några ord. Utskottet börjar här sina betraktelser på följande sätt: "Då, så vidt Utskottet har sig bekant, här föreligger första exemplet derpå, att efter införande af vårt nya statskicks Konungen begagnat sin i grundlagen stadgade rätt att emot samtliga sine Rådgifvares tillstyrkande eller åtminstone utan stöd af någon

Rådgifvares till protokollet yttrade mening fatta sitt beslut uti en genom besvär under hans pröfning dragen rättsfråga» etc.

Jag ber Utskottet om ursäkt, men enligt min tanke ligger i denna sats ett dubbelt misstag. Ty först och främst var den fråga, som här afhandlas, icke en rättsfråga, alldenstund densamma icke rörde någon enskilds rätt. Frågan gälde, huruvida det vore för hufvudstaden behöfligt och lämpligt att anlägga en ny gata och bereda ökad utrymme åt en föreslagen saluplats: det var således en fråga af uteslutande administrativ beskaffenhet.

Vidare är det icke, såsom Utskottet säger, första gången Konungen i en sådan fråga fattat sitt beslut emot den mening hans rådgifvare uttalat, och för att öfvertyga sig härom behöfver man endast läsa Herr Rydins vid Memorialet fogade reservation, deraf inhemtas att ett likartadt fall inträffat, hvarom anmälan af Konstitutions-Utskottet vid 1840 års riksdag äfven gjorts, hvarförutan ytterligare exempel derpå finnes äfven från riksdagen år 1844, då Konstitutions-Utskottet anmälde flera dylika fall.

Det förhållande, som Utskottet för öfrigt här hufvudsakligen anmärkt, är det, att föredraganden i ärendet, enligt Utskottets uppfattning, yttrat sig endast preliminärt och ej skall ingått i pröfning af sjelfva saken. Jag ber att med anledning häraf få fästa uppmärksamhet derpå, att föredragande Departements-chefens yttrande likväl innehöll tillstyrkande, dels att Kongl. Maj:t ej måtte vid tillämpningen å den förevarande speciela frågan närmare bestämma lydelsen af den åberopade 23 § i kommunal-förordningen för hufvudstaden och dels från stadsfullmäktige infordra förslag till förändrad redaktion af samma § samt emellertid undandröjda så väl Öfverståthållare-embetets som stadsfullmäktiges i frågan fattade beslut. Jag hemställer, om ej uti en administrativ fråga ett dylikt yttrande måste anses tillräckligt ingå i hufvudsaken; och jag tror mig kunna vara säker på, att icke ens Konstitutions-Utskottet skulle hafva bestridit detta, i fall föredragande Departements-chefens underdåniga yttrande slutat med de anförda orden och icke tillika innehållit tillstyrkande om ärendets återförvisning för det uppgifna ändamålet — ett tillägg som icke var väsendtligt och som icke förändrade något af tillstyrkandets egentliga innehåll. Ty hade detta tillägg om ärendets återförvisning ej funnits, skulle naturligtvis saken hafva i allt fall förekommit hos stadsfullmäktige till ny behandling. För min del kan jag således icke finna annat, än att föredraganden lika väl som de medlemmar af Stats-Rådet, hvilka icke delat hans mening, ingått i pröfning af sjelfva saken; och jag har vid läsningen af Memorialet med någon förvåning funnit detta, sedan jag föruter erfarit, att en motsatt mening, förmodligen på Konstitutions-Utskottets auktoritet, gjort sig gällande både i allmänt tryck och i enskilda samtal, den mening nemligen att föredragande Departements-chefens yttrande handlat blott om en preliminär fråga, hvilken föreställning tyckes härleda sig från den haltande jämförelse, som innefattas uti Utskottets uttalande i slutet af förevarande punkt, nemligen, att om det förfaringsätt som uti ifrågavarande ärende iakttagits blefve godkändt, kunde lätt i konsekvens dermed den praxis utbilda sig, att ett tillstyrkande af en preliminärätgård eller något annat i mer eller mindre aflägsen gemenskap med sjelfva ärendet stående förfarande kom-

me att fritaga Konungens Rådgifvare från skyldighet att afgifva yttrande i den sak som af Konungen afgöres.

Till ett sådant uttalande gifver förhållandet i förevarande sak, efter min åsigt, ingen anledning.

Visserligen är det å andra sidan obestriddigt, att om det ofta skulle inträffa, att Konungen fattade beslut i strid med sine Rådgifvares yttrade meningar, sådant skulle förete ett betänkligt förhållande; men man behöfver icke befara detta; ty om någonsin skulle det då kunna sägas, att Konseljen ej skulle kunna underkasta sig en sådan ställning.

I den fjerde punkten af Memorialet har Utskottet inlagt ett beklagande af att Regeringen befattat sig med en fråga af så underordnad vikt som den deri afhandlade. Hade jag varit i tillfälle dertill, skulle jag afstyrkt äfven Utskottet att befatta sig dermed. Det rådet tager jag mig nu friheten gifva Första Kammaren; åtminstone ämnar jag för min del icke uppehålla mig med denna obetydlighet.

I afseende på formen för Utskottets ifrågavarande framställningar beklagar jag att Utskottet icke iakttagit grundlagens mening, som synes mig tydlig deruti, att anmärkningar emot Konungens Rådgifvare icke må göras i andra fall, än då de af dem tillstyrkta regeringsbeslut visa en allmän tendens, som i större eller mindre grad kan gifva anledning till klander; och jag hoppas, att ett riktigare förfarande i afseende på formen för dylika anmärkningar kommer att af blifvande Konstitutions-Utskott iakttagas.

Vid alla riksdagar från början af 1830-talet till år 1859 har Konstitutions-Utskottet ej framkommit med anmärkningar, utan att åtminstone åberopa till stöd derför 107 § Regerings-formen. Vid 1859 års riksdag afgaf dock Konstitutions-Utskottet, liksom vid denna, ett dechargebetänkande med fyra anmärkningspunkter, utan att 107 § åberopades. Detta memorial åtföljdes likväl af en reservation, deri två Utskottets då varande ledamöter, som nu tillhöra denna Kammare, jemväl instämde, och hvaruti de tillkännagäfvu sig hysa den mening, att, med afseende å de framställda anmärkningspunkternas obetydlighet, Utskottet endast bort för Riksdagen anmäla det någon anledning till anmärkning enligt 107 § icke förefunnits — ett förfarande som äfven vid denna riksdag tyckes hafva varit det värdigaste och mest grundlagsenliga. För min del anser jag åtminstone, att nämnda grundlagsparagraf bör anlitas endast i viktiga fall, och att anmärkningar af den beskaffenhet som de af Utskottet i förevarande Betänkande anmälda aldraminst bort ifrågakomma i en tidpunkt som den närvarande, då i Stats-Rådet sitta män, som bära hedern af eller ansvaret för att statskeppet blifvit fördt ut på ett nytt och okänt farvatten. Det synes som borde de ega anspråk på att, under omsorgerna för fartens länkande i den rätta kosan, få vara i ro för dylika små attacker som dem, hvilka Utskottets Betänkande innefattar; likasom jag å andra sidan anser dessa mäns pligt vara att icke af den lilla motvind, som derigenom kan anses uppväckt, låta sig förmås att lemna sin plats vid rodet.

Herr Rydin: Under denna debatt hafva åtskilliga anmärkningar blifvit rigtade emot Konstitutions-Utskottets förfarande och dess rättighet att, på sätt som skett, angående Konungens Rådgifvares rådslag

framställa tillkännagifvanden hos Riksdagen. Såsom reservant mot den form Konstitutions-Utskottet valt kunde jag i mitt yttrande helt och hållet förbigå anmärkningarne härom.

Men då de ogillande anmärkningarne framstå såsom ett uttryck af en uppfattning, som afser inskränkning af Konstitutions-Utskottets behörighetsområde längre än grundlagen bjuder, anser jag mig ej böra lemna dessa anmärkingar i detta hänseende obesvarade. Härvid anser jag mig först böra fästa uppmärksamheten på de förhållanden, som kunna anses hafva föranlett lagstiftarne att, på sätt skett, genom 106 och 107 §§ bestämma om Riksdagens kontrollerande myndighet i förhållande till Stats-Rådet.

Jemför man dessa §§ med 105 §, finnas de innefatta en rättighet för Representationen att granska regeringsåtgärder på ett sätt, som saknar motsvarighet i andra länder och grundar sig på särskilda, för vårt land egendomliga historiska förhållanden. I andra länder med representativ författning äro, såsom vi hafva oss bekant, Stats-Rådet ansvarigt för Regeringens förande, för styrelsesystemet. Några Statsrådsprotokoll föreläggas ej Representationen, finnas knappt. Behöfver man upplysningar utöfver hvad pressen meddelat, använder man interpellation. Något motsvarande Regerings-formen § 107 finnes ej stadgad. Man använder antingen en formlig anklagelse, som upptages till pröfning och afser något eller några allmänt kända fall, eller också så kallade misstroendevota vid afgörande af regeringens propositioner.

Hos oss finnes icke någon ansvarighet för Stats-Råden för sjelfva regeringsåtgärderna. Enligt vår grundlag och våra konstitutionella seder är det Konungen allena, som eger styra riket och hans Statsråd äro ansvarige endast för de råd de gifva, innan Konungen fattar sina beslut, samt förpligtade att genom kontrasignationsvägran förekomma ett mot Regerings-formen stridande regeringsbeslut.

Det alligående, som tillkommer Konstitutions-Utskottet i förhållande till Stats-Rådet, faller därför hufvudsakligen under den klass af statsrättsliga bestämmelser, som röra Riksdagens kontrollerande myndighet. Denna myndighet, hvars excesser vållat Frihetstidens ständervälde, men hvars förlamande möjliggjorde Gustaf III:s envælde, sökte man vid vårt nya statsskicks införande ordna och stärka, men på samma gång beröfva dess skadegörande förmåga. I sådant syfte upptogs i grundlagen bestämmelsen om Representationens rätt att utse Statsrevisorer, som på bestämda periodiskt återkommande tider granska Statsverkets tillstånd och utgifter, om Justitieombudsman, hvilken har att å folkets vägnar beifra embetsfel. Sålunda återupplifvades Riksens Ständers under Frihetstiden utöfvade rätt att genom Utskott granska regeringsprotokollen, och i Tryckfrihets-förordningen förnyades det i 1766 års Tryckfrihets-förordning intagna stadgande, att alla offentliga handlingar och protokoll, utom vissa i samma grundlag uppräknade, skola vara för allmänheten tillgängliga. Man ville bereda folket ett fullständigt ljus öfver deras offentliga angelägenheter och för fullständig kontroll öppna all offentlig verksamhet. Med en sådan uppfattning af folkets rättigheter var det därför öfverensstämmande, att man i 106 och 107 §§ Regerings-formen inrymde åt Konstitutions-Utskottet den deri uppgifna granskningsrätt för att dymedelst åt Riksdagen gifva den väg-

ledning och det ljus. som vore förenlig med Statens säkerhet å ena och folkets rättigheter å andra sidan.

På samma gång man ansåg offentlighet och fullständig granskning af hvad inom styrelsen sig tilldrager vara ett vilkor för statskicket utveckling. ville man på alla möjliga sätt förekomma de vådor. som Frihetstiden medfört. då granskningen förbands med rätt att vidtaga åtgärder. som ingrepo i styrelsens verksamhet. Derför förbjöds i 1810 års Riksdags-ordning § 68 Revisorerna att vid Statsverkets granskning meddela föreskrifter eller besluta förändringar. Likaså beröfvades Ständerna rätt att besluta åtal af Konungens embetsmän. Riksdagen får ej en gång låta under öfverläggning förekomma embetsmyndigheters eller domstolars beslut (Regerings-formen § 90). Justitie-ombudsmanen handlar sjelfständigt under åklagareansvar i detta afseende i Ständernas ställe. Af samma orsak blef. på samma gång Konstitutions-Utskottet fick rätt att å Riksdagens vägnar granska statsrådsprotokollen. dettas så väl som Ständernas rätt att vidtaga åtgärder på det nogaste bestämdt. Konstitutions-Utskottets befogenhet bestämde så. att Konstitutions-Utskottet först hade att pröfva anmärkningsvärda regeringsärenden. med hänsyn till deras öfverensstämmelse med lag. Om Utskottet skulle finna en regeringsåtgärd stridande mot lag. eger det endast vidtaga en åtgärd. nemligen besluta åtal. Finnes en regeringsåtgärd vara fullt lagenlig. men anmärkningsvärd i annat hänseende. eger Utskottet anmäla förhållandet hos Riksdagen. som. i fall Konstitutions-Utskottet anmärkt. att Rådgifvarne dervid förhållit sig på sätt Regerings-formen 107 § omförmäler. d. v. s. uraktlåtit att i rådslag iakttaga rikets samskyldiga nytta. eller om föredraganden brustit i övöld. nit och skicklighet. men endast i det fall. att Konstitutions-Utskottet har gjort en sådan anmärkning. har att. der det finner rikets väl sådant kräfva. i skrifvelse till Kongl. Maj:t begära Statsråds entledigande. Af hvad sålunda är stadgadt och hvad som måste förutsättas vara grundlagens mening. synes följa. att om vid granskningen af statsrådsprotokollen. Utskottet finner någon regeringsåtgärd vara stridande mot grundlag eller allmän lag. Utskottet ej har annan utväg än att på grund af 106 § besluta åtal emot de Konungens Rådgifvare. som tillstyrkt eller underlåtit att afstyrka den lagstridiga åtgärden. Konstitutions-Utskottet eger icke för Riksdagen anmäla anmärkningar rörande rätts- eller lagtolkningsfrågors bedömande. och detta helt naturligt. ty grundlagstiftarne ville just förekomma hvad under Frihetstiden varit allt för ofta vanligt. eller att Ständerna företogo sig att sjelfve eller genom särskildt utsedde kommissioner ingå i pröfning af dylika rättstvister och deröfver döma i sista hand. hvartill kommer att 107 § 2 mom. uttryckligen förbjuder att låta till Riksdagens öfverläggningar komma eller dervid nämna Konungens beslut uti mål. som röra enskilda personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter. Allt som rör enskildes rätt. eller med andra ord lagtillämpning i ett särskildt fall. bör således endast kunna i enlighet med 106 § Regerings-formen behandlas. Anser Utskottet ej skal dertill. må Utskottet derom tåga. Ty under inga vilkor får frågan om. huruvida ett förfarande i Stats-Rådet varit stridande eller öfverensstämmande med lag. hänskjutas under de debatterande meningarne i Kamrarne.

Att den för Statsråden gällande ansvarighetslagen § 6, på sätt en ärad talare yttrat, skulle kunna tolkas så, att man med hemtadt stöd af 107 § Regerings-formen skulle kunna åt Riksdagens pröfning öfverlemla frågor af nyssnämnda beskaffenhet, är en mening, som, utom det att den står i uppenbar strid med våra konstitutionela grundsatser, särskildt uttalade i Regerings-formen § 90 och § 103, vederlägges af hvad som innehålles i 8 § i ansvarighetslagen. Jemför man denna § med 6 § i samma lag och 106 § Regerings-formen, är det lätt att finna en tolkning, som ställer dessa stadganden i full inbördes öfverensstämmelse, och visa huru de ömsesidigt suppleras hvarandra. Konstitutions-Utskottet besittar enligt 106 § åtal, så snart det finner att någon Råd-gifvare brutit emot eller uraktlätit afstyrka hvad som strider emot grundlag eller allmän lag, utan afseende derpå, om det lagbud, som blifvit öfverträtt, tillhör de grundlagsstadganden, som särskildt uppräknats i ansvarighetslagens 5 första paragrafer eller icke. Riksrätten handlägger målet och afgör huruvida de åtalade gjort sig skyldige till den angifna lag-öfverträdelsen eller icke och alägger de i ansvarighetslagen stadgade straff, hvarvid enligt § 8 i denna lag *en* Statsråds-ledamot, nemligen kontrasignanten alltid komme att stända ansvar, det må nu vara hvilken § i Regerings-formen som helst, som genom hans uraktlåtenhet att vägra kontrasignation, blifvit öfverträtt. De öfrige Statsråds-medlemmarna förklarar af Riksrätten öfvertygade att hafva uraktlätit afstyrka ett lagstridigt beslut, men ädömas ej något särskildt straff därför, om icke någon af de särskildt uppräknade paragraferna blifvit öfverträtt, utan må det, på sätt § 6 ansvarighetslagen säger, ankomma på Riksdagen att göra sådan anmälan, hvar till § 107 berättigar. Genom en sådan tolkning som den nu angifna blir å ena sidan föreskriften i Regerings-formen § 107 mom. 2 och de grundsatser, som innehållas i 90 § och 104 § Regerings-formen, upprätthållna, medan å andra sidan billighetens fordran och det allmänna bästa tillgodoses, på samma gång ansvarighetslagens anda och mening göras gällande. Det vore nemligen obilligt och skadligt, om öfrige Stats-Råd och deribland en skicklig Krigsminister skulle afskedas, därför att de, okunnige om t. ex. presterliga befodringslagarne, uraktlätit att afstyrka en utnämning till ett konsistorielt pastorat, om en Ecklesiastik-minister kunde vilja tillstyrka något sådant. Ansvarighetslagen har för sådan händelse aflyftat från Riksrätten rätt att straffa, och i dess ställe öfverlätit åt Riksdagen, att sedan vid laga domstol utredning skett, afgöra huruvida någon åtgärd bör vidtagas eller icke.

Detta i afseende på 106 §.

Om nu Utskottet, efter granskningen af statsrådsprotokollen, finner ingen anledning att tillämpa 106 §, så är dermed klart, att Utskottet icke ansett någon Rådgifvare hafva gjort sig skyldig till något förbiseende af hvad lag bjuder, och någon fråga derom kan ej i sådant fall åt Riksdagens pröfning lemnas. Det återstår då för Utskottet att för Riksdagen anmäla resultatet af sin granskning. Detta resultat kan vara, att Utskottet antingen anmärker, att Statsråden uti sina rådslag om allmänna mått och steg icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller också tillkännagifver vissa ärenden såsom ur principiell synpunkt värda uppmärksamhet, eller ock anmäler, att anledning till tillkännagifvande

vande af ena eller andra slaget saknats. Man har visserligen bestridt Utskottets rätt att göra anmälanden af regeringsärenden, som, utan att innebära anmärkning af beskaffenhet, som Regerings-formen § 107 omförmäler, böra fästa Riksdagens uppmärksamhet för deras principiella betydelse. Någon sådan rätt för Utskottet, säger man, omtalas icke i § 106 eller § 107. Häremot kan invändas, att, om i grundlagens bokstafliga föreskrift skulle sökas skäl för hvarje Riksdagens rätt, skulle både interpellation och petition utom den ekonomiska lagstiftningens område vara otillättna. För Konstitutions-Utskottets rätt att meddela resultatet af sin granskning, äfven om det ej leder till bestämd anmärkning, talar sakens egen natur. Utskottet bör meddela Riksdagen resultaten af sin granskning, sådana de blifva. Första gången Konstitutions-Utskottet efter det nya statskicket införande afgaf Memorial öfver sin granskning af Statsråds-protokollen vid 1815 års riksdag, saknades anmärkningar, Statsrådets embetsverksamhet berömdes, men med tillfogande af ett par meddelanden af genom praxis stadgade förhållanden, som borde rättas. Vårt statskicks utveckling har ej så litet varit beroende af Konstitutions-Utskottets anmärknings-memorial, ej mindre i de punkter, som innehållit bestämda anmärkningar, än i dem, som blott afsett principfrågor. En mängd tankefrön i olika riktningar kunna sålunda utströs och framkalla frukter, så väl hos Regering som Representation. Man har sagt, att de anmälda förhållandena vittna om småsinthet, en beskyllning, som kommit hvarje Konstitutions-Utskotts anmärknings-memorial till del, som innehållit anmärkningar. Att anmärkningarne äro detaljartade ligger i sakens natur, då Utskottet har det åliggande att granska regeringsåtgärderna i detalj. Men i små saker kunna ligga vigtiga principer invalverade, hvar Konstitutions-Utskottet finner en sak, stor eller liten, som i sig innefattar en princip, så kan Utskottet anse sig befogadt att sådant anmäla. Jag tror således icke att Utskottets öfverskridit sina befogenhetsgränser, om det hos Riksdagen gör dylika anmälanden, ty onekligt är att man icke på annan väg kan bringa till Riksdagens kännedom, hvilka principer af Regeringen följas vid behandlingen af de och de frågor eller ärenden. På samma gång jag sålunda ansett mig böra häfda Utskottets rätt att göra anmälanden, vill jag återöpa, hvad jag i min reservation anfört, nemligen att Utskottet hort tydligen uttala, huruvida anmälan inbegriper anmärkning, eller blott en anmälan om ett ur principiell synpunkt uppmärksamhet värdt förhållande och icke såsom nu skall undvika att bestämma anmälan beskaffenhet. Det är ur den nyss angifna sistnämnda synpunkten, som jag i min reservation förklarar mig gilla hvad Utskottet i momenten 2 och 4 uttalat.

Hvad 4:de punkten beträffar, ansåg jag för min del, att, då Regeringen tog i öfvervägande frågan om rang och värdighet mellan rikets embetsmän, det varit skäl att ställa denna sak på sin rätta ståndpunkt. Rang bör ej gifvas betydelse inom det offentliga området, annat än så vidt som det uttrycker förhållandet mellan öfver- och underordnade tjänstemän.

Hvad vidkommer andra punkten, har jag ansett mig löra biträda hvad Utskottet uttalat, ehuru jag ingalunda vill deraf taga mig anled-

ning att framställa anmärkning emot vederbörande föredragande. Den fråga, som denna punkt berör, förtjenar största uppmärksamhet. Det är för vårt försvarsväsende af största vigt, att dithörande ärenden varda i rätt ordning behandlade och enhet i formerna bevaras. Hvad Konungen i kommandoväg beslutar i frågor rörande krigsadministrationen bör dessförinnan till sina grunder, den generella bestämmelsen, hafva varit föremål för utredning i Stats-Rådet af samme person, som i kommandomål eger expediera Konungens beslut. Till kommandomålets natur hör, att de afse föreskrifter inom de gränser, som i regeringsväg med hänsyn till förvaltningen i dess helhet blifvit uppdragna. Detta är ock öfverensstämmande med Regeringsformen § 15. En högt aktad talare har bestridt dessa måls egenskap att uteslutande afse rena verkställighetsåtgärder. Nyssnämnda §:s lydelse, eller att de äro sådana Konungen i egenskap af högste befälhafvare öfver krigsmagten till lands och sjös *omedelbarligen ombesörjer*, häntyder just på förut gifna administrativa bestämmelser, hvarigenom de blifva verkställighetsåtgärder i öfverensstämmelse med hvad redan förut i Stats-Rådet blifvit beslutadt. Hvad derefter i samma § anföres om tillkallande af Krigs-råd, för det fall att ett företag synes grundadt »på ovissa eller otillräckliga medel», synes jemväl häntyda på samma förhållande, nemligen att för de åtgärder Konungen i sin nämnda egenskap af högste befälhafvare kan vilja anbefalla, medel finnas förut genom regeringsbeslut anvisade. Att kommandoföredragningen kan sträckas utöfver dess befogenhet, och den i denna punkt framställda frågan således förtjena uppmärksamhet, bevisas deraf att i denna föredragning inblandats ärenden af internationel beskaffenhet. Exempel finnes derpå, att Konungen i kommandoväg anbefallt åtgärders vidtagande, dertill utgifterna sedermera bestridts af medel anvisade å Tredje Hufvudtiteln.

Vidare är att märka, att föredraganden, såsom sådan, i Stats-Rådet har en annan slags ansvarighet än Departements-chefen i kommandomål, ty i förra fallet eger han vägra kontrasignation, men icke så i det sednare, der han blott får reservera sig. Genom en sådan reservation i kommandoväg har föredraganden fritagit sig från allt ansvar för regeringsbeslutet, hvaremot han, då beslutet fattats i Stats-Rådet, icke är fredad från ansvarigheten med mindre än att han, jemte reservation, tillika vägrar kontrasignation, och sålunda förekommer beslutets verkställande.

Jag öfvergär nu till att redogöra, hvarför jag icke kunnat instämma med Konstitutions-Utskottet i hvad det yttrar beträffande 3:dje punkten. Åberopande min reservation, får jag tillägga, att denna punkt ej angår en principfråga utan ett enskildt mål och dess formela behandling inför Konungen i Stats-Rådet, ett mål, hvilket Utskottet ej egt inför Riksdagen i denna form eller från den af Utskottet intagna ståndpunkt anmäla. Utskottet har nemligen ansett ärendet icke vara lagenligt behandladt. Det säger, att föreskrifterna i 9:de § Regeringsformen icke skulde blifvit vederbörligen iakttagna. Enligt hvad jag förut utvecklat, hade Utskottet, enligt denna sin uppfattning, bort tillämpa 106:te § och förordna åtal emot den Konungens rådgifvare, som föredragit ärendet. Men då Utskottet icke tilltrött sig eller velat göra bruk af denna sin rättighet, synes det som om Utskottet sjelf varit ovisst, huruvida det anmärkta

förfarandet stått i strid med grundlag eller allmän lag. Med en sådan ovisshet i uppfattningen af frågans beskaffenhet borde Utskottet, helst denna punkt innehär ett bedömande af regeringsärenden rörande enskilda personers eller korporationers rätt, iakttagit största varsamhet i det formela förfarandet; således antingen ej framdraga denna punkt, om Utskottet ansett rådgifvarens förfarande lagenligt, eller, om Utskottet ansett förfarandet af föredraganden hafva stått i strid mot Regeringsformens § 9 eller det lagbud af allmän lags natur, som innehålles i Stockholms stads kommunallag § 49, beslutat användningen af Regeringsformens § 106, hvarigenom lagtillämpningsfrågan kunnat fullständigt utredas, i stället för att, såsom nu är fallet, göras till föremål för olika politiska meningar i Kamrarne.

Men, om jag, bortseende från anmärkningens formela obehörighet, betraktar den till sitt innehåll, kan jag ej gilla densamma. Om man tager i betraktande de olika sätten för detta besvärsmåls afgörande hos Kongl. Maj:t, har man att välja mellan tre olika förslag till beslut; nemligen: antingen ett godkännande af stadsfullmäktiges åsigt, eller ett fastställande af Öfver-ståthållare-embetets utslag, eller ock, såsom kontrasanten tillstyrkt, återförvisning, för att, med hänsyn till de stridiga meningarne och det obestämda i hvad som kunde anses för pluralitetens mening, få saken till sina följder i hela dess fullständighet skärskadad, diskuterad och afgjord.

Nu frågas, om skäl icke för denna sista mening förefunnits. Vid frågans bedömande måste tagas i betraktande först beskaffenheten af den lag, som skulle tillämpas. Den var en administrativ, eller organisk lag, hvilken, på sätt redan anmärkts af nästföregående talare, ej afser att slita tvister enskilde emellan.

I denna fråga gällde det att tolka dess stadgande ej allenast från den formela rättens stränga synpunkt, utan jemväl med hänsyn till hvad allmänt väl fordrade, en uppfattning, så mycket mera berättigad, som för bibehållandet af Kongl. Maj:ts rätt att afgöra administrativt juridiciela ärenden alltid åberopats nödvändigheten att få sådana frågor afgjorda från den sednare synpunkten, lika mycket som från den förra. När så var fallet, är det icke att undra öfver att föredraganden besinnade sig, innan han ville tillstyrka sjelfva tvistefrågans afgörande, utan, när det rörde kommunens rätt och fördel, ville, med afseende å den skarpa meningsskiljaktighet som bland stadsfullmäktige yppat sig om tolkningen af det åberopade stadgandet, lemna vederbörande tillfälle att, om möjligt, sammanjemka de stridiga åsigtterna och få, med begagnande af den kommunala sjelfbestämmningsrätten, sjelfve afgöra hvad som till sina följder borde anses för ändamålsenligast, i stället för att nu Kongl. Maj:t skulle nödgas att genom den formela rättsfrågans afgörande gifva ett beslut, som skulle få betydelse af ett prejudikat, som i sig invalverade en ny lagstiftningsakt, hvarigenom Kongl. Maj:t skulle komma att, utan att hafva fått tillfälle att betrakta frågan i hela dess vidd, för framtiden bestämma sättet för tolkningen af den omtvistade lagparagrafen. Förslaget till återförvisning inbegrep derföre ingenting annat än hvad ofta förekommer vid viktiga regeringsärendens afgörande, nemligen att Kongl. Maj:t ej borde nödgas afgöra saken förrän frågan blifvit ytterligare genomarbetad och belyst af den myndighet eller korporation, hvars rätt nu var i fråga. Man ville i detta fall

söka erhålla nya upplysningar och ett nytt utlåtande i ämnet från dem som vederborde, innan man ville sätta den omtvistade tolkningsfrågan på sin juridiska spets.

Att föredraganden således skulle i förevarande fall gjort sig skyldig till försummelse, derigenom att han ej i sammanhang med förslaget till återförvisning sagt huru han för sin del ville tolka det omtvistade stadgandet, kan jag så mycket mindre godkänna, som han ju genom sitt yttrande till Statsråds-protokollet visat, att han ansåg nödvändig en ytterligare utredning af ärendet, innan Kongl. Maj:t täcktes afgöra det. Föredraganden hade dermed förklarat sig ännu icke hafva erhållit den visshet om hvad som borde beslutas, som han ansåg nödvändig för att afgifva en bestämd mening. Att stämpla detta såsom ett undvikande att yttra en bestämd mening, vore detsamma som att yrka anmärkning i hvarje ärende, der fråga om ytterligare upplysningar eller nytt utlåtande ifrågakommer, för den händelse att föredraganden, då han yrkar sådant, ej varit beredd att afgifva ett alternativt förslag till beslut, om Konungen ej bifaller förslaget om ärendets bättre utredning.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra anser jag att detta Betänkande bör läggas till handlingarne utan något af Kammaren uttalandt ogillande eller bifall.

Ett ogillande kunde hafva till påföljd, att Konstitutions-Utskottets ledamöter borde för framtiden anse sig förhindrade, att i förekommande fall fästa Riksdagens uppmärksamhet på de grundsatser, som af Regeringen blifvit följda och kunna vara af vigt för vår konstitutionela utveckling; så snart de ej vore anmärkningar af den svåra beskaffenhet, som § 107 omförmåler. Ett gillande af Betänkandet blir, med hänsyn till den form hvori detta afgifvits, ej heller önskvärdt. Man bör vara varsam både i ena och andra hänseendet.

Under nu varande nya form af vårt statsskick, då i våra gamla former nytt lif håller på att ingjutas, är det af vigt att ej genom något bestämdt omdömes uttalande gifva föreskrifter, huru anmärkningar af Utskottet skola på ena eller andra vägen framställas; utan blir den rättigaste vägen att med de grundlagsbestämmelser, som finnas, låta saken för framtiden utveckla sig. Ej heller behöfves uttalandet för Utskottet själf, jag hoppas att det icke af Kammaren betvivlas, att Konstitutions-Utskottet, med känsla af sin ställning och med öfvertygelse om hvad det anser rikets väl kräfvat, gjort sina anmälanden sådana de i Betänkandet förekomma.

Då med afseende på det grannliga i Utskottets granskningsförfarande af vigt är att hvarje uttalande, som kan anses innebära föreskrifter för framtiden, undvikas, och derjemte den säkraste vägen för att vinna ett önskvärdt resultat i ifrågavarande afseende är, att låta hithörande förhållanden in praxi utveckla sig, blir således min anhållan att Betänkandet utan något uttalande af Kammaren läggas till handlingarne.

Herr Säve: Konstitutions-Utskottet inleder sitt anmärkningsmemorial med ett förord och går derefter till de 4 anmärkningspunkterna. Förordet låter litet mystiskt, och säger ej klart hvad som äsyftas. Ty Utskottet förklarar väl, att det ej funnit anledning att mot någon Stats-

rådsledamot tillämpa 106 § Regeringsformen. Men det tiger helt och hållet om någon tillämpning af 107 § här kan komma i fråga. Sannolikt har detta ej heller varit Utskottets mening. Men hvarför utsäger Utskottet då ej också detta? Sker det af grannlagenhets-känsla eller för att ej gå Riksdagens omdöme i förväg? Men då hade Utskottet ej heller behöft antyda, att ingen anledning förekommitt att tillämpa 106 § Regeringsformen. Ty här är det Utskottet allena, som ställer under tilltal genom Justitie-ombudsmannen inför Riksrätten, och Representationen behöfver ej först blifva hörd. Emellertid har Utskottet funnit några rådgifvareåtgärden vara af beskaffenhet att böra hos Riksdagen anmälas, utan att tillkännagifva sin särskilda mening eller äsigt huru saken vidare bör behandlas. Detta är ett sätt att anmärka, som ej saknar exempel hos föregående Konstitutions-Utskott, men som en talare här ansett mindre konstitutionellt. Jag är dock ej af denna mening. Ty jag tror att rådgifvareåtgärden kunna finnas, som ur principiel synpunkt böra öfverlemnas till Riksdagens bedömande, utan att dertföre leda till någon beifran efter 107 § Regeringsformen. Och ett stöd härför tror jag mig finna i Riksdags-ordningens 38 §, der det talas om att »Konstitutions-Utskottet har att anmäla de anmärkningar, hvartill granskningen af Stats-Rådets protokoll föranleda, eller eljest vidtagna den med anledning af dessa anmärkningar erforderliga åtgärd». Här ställes således anmälan af gjorda anmärkningar alternativt mot vidtagande af åtgärder; och en sådan åtgärd af allvarsammaste slag vore det visserligen, om Utskottet skulle anklaga någon Statsrådsledamot, att icke hafva iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att icke med oväld, nit, skicklighet och drift hafva sitt förtroendeembete utöfvat. Men Konstitutions-Utskottet har ej anklagat någon Statsrådsledamot för hvarken det ena eller andra, och sålunda synes det mig, som skulle vi i detta ransakningsmål kunna lägga hela frågan om 107 § *ad acta*. Detta i förbigående, och jag anhåller att nu få yttra mig om en eller annan af de gjorda anmärkningarne.

I *första punkten* anmärkes, att Regeringen meddelat tillåtelse för åtskilliga embetsmän, som blifvit ledamöter af Riksdagens Första eller Andra Kammare, att under tiden uppbära sina löner oafkortade, och af allmänna medel anvisat anslag till deras vikariers aflöning. Jag vill ej neka, att häri visat sig en viss godtycklighet och principlöshet, bestående deri, att den ene embetsmannen, som varit riksdags-man, erhållit anslag för sin vikaries aflöning, den andre icke, och att Kamrarnes ledamöter tagits om hvarandra, oaktadt den stora skilnaden, att den ena Kammarens ledamöter åtnjuta arfvode under riksdagen, den andras icke.

Riksdags-ordningens 12 § säger väl, att riksdagsman i Första Kamraren för denna befattning ej eger att uppbära något arfvode, men den säger ej, att han dertföre skall plikta med en del af sin lön och sålunda göra en dubbel förlust, dels genom det kostsamma uppehållet i hufvudstaden och dels genom aflöning af en vikarie hemma. Detta afdrag kan också hafva till följd, att, om hans lön ej uppgår till öfver 4,000 R:dr och han vid taxeringen uppgifver hvad vikarien kostat under riksdagen, hvilket han är fullt berättigad att afdraga, så är han inkompetent att vidare vara riksdagsman i Första Kamraren enligt 9 § Riksdags-

ordningen. Om ock någon Kammarledamöter haft skäl att begära ersättning af Staten för vikariernes aflöning under riksdagstiden, så är det Första Kammarledamöter. Likväl tror jag att hittills desse allraminst gjort derpå anspråk.

Annorlunda är förhållandet med Andra Kammarledamöter. De hafva ett arvode så hederligt, att det väl kan räcka till för både riksdagskostnaden och för vikarien hemma. Ja många göra derpå till och med en besparing för framtiden. Man kan derföre undra, hvarför just dessa företrädesvis både begärt och erhållit anslag för sina tjenstevikariers aflöning. Jag vill visst ej anklaga Konungens rådgifvare för hvad som skett, när derför kan finnas stöd i gammal praxis, såsom när Kongl. Maj:t låtit nedsätta en komité o. s. v. Men någonting bestämdt bör häruti genom lag stadgas, så att icke de vikariatsarvodet, som Regeringen tillägger vissa embetsmän, må anses såsom nådebevis eller gunstbevisningar, genom hvilka man betackar de nyss afträdde och söker för sig vinna de åter sammanträdande riksdagsmännen. Emellertid anser jag denna anmärkning ej vara af beskaffenhet att kunna leda till någon laglig påföljd. Jag hörer icke till de förtjuste, som finna allt förträffligt. Men än mindre hörer jag till de missbelätne. Jag är tacksam för det goda, som skett genom vår Regering, och framför allt vill jag att rättvisa sker åt alla.

Hvad anmärkningen i *andra punkten* vidkommer, så finner jag visserligen dermed uttalad en princip, hvars giltighet i allmänhet jag icke vill bestrida. Ty när 65 § Regeringsformen ställer användningen af samtliga ordinarie och extra ordinarie statsmedlen under Stats-Rådets ansvar och kontroll, så synes hvarje anslagsfråga äfven böra föredragas inför hela Stats-Rådet. Likväl är det svårt att inse, huru detta står tillsammans med Konungens regeringsmagt i kommandomål, hvilka afgöras af Konungen i närvaro ensamt af någon af krigsdepartementens chefer, enligt 15 § Regeringsformen. Ty kan Konungen ej använda ens en ringare summa, här 1,534 R:dr, för utförandet af sitt beslut, så står beslutet alldeles overksam, om ej Stats-Rådet dertill beviljar medlen. 65 §:ns mening kan således ej vara, att lägga hinder i vägen för expedierande af sådana regeringsbeslut i kommandoväg, som blott fordra obetydligare summor. I hvarje fall är ju en Konungens rådgifvare i kommandomål närvarande, som är vid ansvar skyldig att yttra, om företaget är »af vädlig beskaffenhet eller grundadt på ovissa eller otillräckliga medel att det utföra». Men intetdera var här fallet, då beslutet gällde endast att skicka tvänne officerare till Petersburg för att bivista der skeende vapenöfningar, samt att förordna om reseersättning af omkring 500 R:dr banko åt hvardera. Det är ej godt att vara Konung, om man ej har magt till så mycket. Vida större summor anså Riksdagarne och de äro ej underkastade någon kontroll. Jag anser derföre anmärkningsanledningen för obetydlig och att frågan derom bör förfalla.

I utförandet af *tredje* anmärkningspunkten synes Konstitutions-Utskottet hafva velat nedlägga hela styrkan af sin bevisningskonst. Men det må ursäktas mig, om jag icke finner bevisningen nog klar och bindande. Utskottet åberopar 9 § Regeringsformen, som stadgar att »Stats-Rådets när-

varande ledamöter böra under ansvarighet för rådslagen till den påföljd, hvarom i 106 och 107 §§ stadgas, ovilkorligen till protokollet sina meningar yttra och förklara». Sådant hade verkligen skett, i det trenne ledamöter förklarade sig instänna i föredragande Statsrådets motiverade tillstyrkan af frågas återförvisning till stadsfullmäktige, som sålunda skulle få tillfälle att sammanjemka sina meningar, såsom ock i andra mål ganska ofta sker, då nödig öfverläggning och utredning i lägre instans saknas. Utskottet synes hafva velat, att föredragande Departements-chefen skulle hafva afklippt knuten, genom att i underdanighet tillstyrka ett positivt afgörande i hufvudsaken. Men det var just detta föredraganden ville undvika, och jag kan ej finna annat än att han därför anfört tillräckliga skäl. Dessa skäl stå upptagna i protokollet: således har han icke undanhållit sin mening, så mycket det för denna preliminär-åtgärd var nödigt. Att yttra sig i hufvudsaken, då man just ville, att parterna i godo skulle få öfverens-komma, hade åtminstone för detta ändamål varit för tidigt.

De öfrige Statsråden, som instämde med Hans Excellens Friherre de Geer, gifvo ännu klarare tillkänna sin mening, i det de förklarade stadsfullmäktiges sednare beslut riktigt, att för anslags beviljande erfordrades bifall af två tredjedelar af dem, som i omröstningen deltagit, enligt 23 § af kommunallagen för Stockholms stad, i följd hvaraf de i underdanighet tillstyrkte upphäfvande af Öfverståhållare-embetets beslut. Kan man tydligare uttrycka sig? Och äfven detta skedde till protokollet. Men Utskottet synes fordra, att i synnerhet föredraganden, och de som med honom instämde, skulle gifvit sin mening tillkänna i hufvudsaken, och att detta allena varit ett verkligt råd. Jag känner icke, huru det tillgår vid Stats-Rådets öfverläggningar, men tror, att, om en delrådgifvare tillstyrkt en preliminäråtgärd, den andra delen ett afgörande beslut i hufvudsaken, så hafva begge förklarat sin mening och i underdanighet afgifvit sitt råd, Konungen förbehållet att allena besluta. I detta förfarande ser jag ingenting inkonstitutionelt eller vådligt. Denna anmärkningsanledning tillerkänner jag derföre på långt när icke den vikt, som Utskottet synts göra, och tror att vida anmärkningsvärdare förhållanden kunnat anmärkas än de här anförda. Jag anser derföre äfven denna tredje anmärkningspunkt böra förfalla.

I afseende på den *sista och fjerde* anmärkningen kan jag vara så mycket kortare. Hela denna tvist om rangen ibland Stats-Rådets redan afträdde och ännu närvarande ledamöter synes mig nemligen vara af den beskaffenhet, att ej länge böra uppehålla Representationens medlemmar. Visserligen låter det något besynnerligt, om en Landshöfding eller Biskop, som varit Statsråd, fortfarande väljer den sednare benämningen. Men för min del unnar jag gerna såväl dessa som andra Kongl. Maj:ts f. d. rådgifvare detta minne af deras föregående ställning och tjänster åt fäderneslandet och styrelsen.

På grund af hvad jag sålunda anfört i afseende på alla de här anmärkta punkterna anser jag derföre att hela detta Betänkande utan skada kan läggas till handlingarne.

Den vidare öfverläggningen angående Konstitutions-Utskottets fö-

revarande Memorial blef härefter uppskjuten till sammanträdet å eftermiddagen.

Herr Meijer: Jag får hos Kammaren anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen till den 6 nästinstundande April.

Denna anhållan bifölls.

Grefve Ehrensvärd: Hos Kammaren får jag anhålla om tio dagars ledighet från riksdagsgöromålen, räknadt från morgondagen.

Jemväl härtill lemnade Kammaren sitt samtycke.

Friherre Stjernblad: Herr Grefve och Talman! Jag anhåller hos Kammaren om fjorton dagars ledighet från riksdagen, räknadt från den 23 dennes.

Bifölls.

Upplästes ett memorial af Herr Tornerhjelm, hvilket lydde sålunda:

Hos Kammaren får jag, med anledning af enskilda viktiga angelägenheter, härmed vördsamt anhålla om ledighet ifrån riksdagsgöromålen under loppet af tre veckor, räknadt ifrån den 23 dennes.

Denna begäran bifölls.

Anmäldes och bordlades:

Banko-Utskottets nedannämnda Utlåtanden och Memorial, nemligen:

N:o 9, i anledning af Häradshöfdingen C. F. Jacobssons ansökning om eftergift af återstående oguldna beloppet å åtskilliga från Länkontoret i Göteborg utgifna län, derför han, såsom ansvarig inlemnare af länehandlingarnes riktighet, stadnat i betalningsskyldighet;

N:o 10, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut öfver Banko-Utskottets memorial N:o 2, om verkställd granskning af Riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning;

N:o 11, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut öfver Banko-Utskottets förslag rörande 1866 års bankovinst; äfvensom

Andra Kammarens protokollsutdrag N:o 179, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 32,

i anledning af Herr Matts Pehrssons motion N:o 332, att nu gällande förordningar om skeppsmätning icke må tillämpas rörande fartyg, som äro uppmätta före den 1 Juli 1866.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Lördagen den 21 Mars 1868.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades tre protokollsutdrag för sammanträdet å f. m. samt protokollet för den 10 dennes f. m.

Fortsattes föredragningen af Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 1, angående fullbordad granskning af de i Stats-Rådet förda protokoll.

Herr Landgren: Under diskussionen har man behandlat Konstitutions-Utskottets ifrågavarande Memorial från två olika synpunkter, i det att man först yttrat sig angående det allmänna i frågan och sedermera öfvergått till de särskilda punkterna i Memorialet. Jag skall iakttaga samma ordning. Här har med mycket eftertryck uttalats den åsigt, att Utskottet icke finge framställa någon anmärkning, derest den icke stode i sammanhang med en bestämd anklagelse mot några af Stats-Rådets ledamöter. Denna juridiska åsigt af saken har dock icke blifvit vid föregående riksdagar allmänt accepterad; och jag är öfvertygad, att, derest icke Kammaren enhälligare och bestämdare än som hittills skett såsom sin uttalar denna åsigt i frågan, skall vid hvarje riksdag förnyas, hvad Konstitutions-Utskottet vid denna riksdagen åtgjort. För min del kan jag icke neka, att jag omfattar den åsigt, som majoriteten inom Utskottet förordat, nemligen att man kan framställa anmärkningar mot en eller annan ledamot af Stats-Rådet, utan att derpå vilja grunda någon bestämd anklagelse, samt att man genom framställande af dessa anmärkningar må ega rätt att uttala grundsatser och principer, som man anser böra i helgd hållas. Det vore väl ett underbart förhållande, om

man icke bland den ofantliga mängd ärenden, en Departements-chef har att behandla, skulle finna en eller annan åtgärd anmärkningsvärd eller oriktig; men derföre att man derom gör anmälan, följer väl icke hvarken att man vill att Departements-chefen skall från sitt embete afsättas eller att man vill hvad man kallar prieka honom. Jag kan icke godkänna detta bemödande att spåra missnöje och ovilja mot Statsråden i hvarje uttryck af olika uppfattning af det sätt hvarpå ärendena böra behandlas. Så beskyllade man mig och de med mig för tillfället likatänkande för några dagar sedan för anfall på Ecklesiastikministern derföre att vi icke gillade det hittills följda systemet för skydds-medlens användande, ehuru ganska tvifvelaktigt torde vara, om inom denna Kammarer någon ledamot finnes, som högre än jag värderar det sätt, hvarpå sagde minister skött alla öfriga till hans departement hörande ärenden och som mera skulle beklaga hans afgång.

Jag menar att det måste vara af högsta intresse för ministrarne sjelfve att tvetydiga och omtvistade punkter utan alla fiendtliga och våldsamma afsigter kunna blifva debatterade så väl inom Kamrarne som Utskottet. Ty det kan icke fela, att ju en mängd åtgärder inom vissa kretsar skola uppväcka bittert missnöje. Så har i flera år varit förhållandet med det presterliga befordringsväsendet m. m. Och Ecklesiastikministern har utan tvifvel ett godkännande och betryggande af sitt handlings-sätt derigenom att klagomålen blifvit i Konstitutions-Utskottet nedergjorda. Bättre är att det dolda, fast glödande missnöjet kan på laglig väg uttalas än att det så länge skall hopsamlas till dess en möjlig händedag kan yppas. Det är af denna anledning som jag beder de Herrar närmare besinna sig, som läsa grundlagen så, att intet afsteg från beskrifven lag får omförmälas, derest man icke vill påyrka en våldsam brytning inom Regeringen.

Hvad nu angår de särskilda anmärkningarne behöfver jag icke tillkännagifva, att jag långt ifrån att i allo gilla desamma, tvärtom anser några utaf dem icke blott icke hafva bort framställas utan vara rent af fördorfliga. Några af anmärkningarne anser jag deremot icke sakna befogenhet, och jag skulle för min del bryta mot min öfvertygelse, om jag icke i dessa frågor yttrade mig så som med min uppfattning af saken öfverensstämmer, ehuru jag väl vet, att det gifves en annan åsigt, som yrkar, att dylika frågor böra behandlas såsom politiska partifrågor, hvarföre ock, om man gillar Ministèrens åtgärder i sin helhet, man jemväl bör afhålla sig från anmärkingar i någon särskild fråga, vore den än aldrig så lagstridigt behandlad. Huruvida Regeringen verkligen är betjenad och huruvida fäderneslandets välfärd befrämjas genom dylika sammanrotingar och partier, må vara mig tillåtet att allvarligen betvifla. Åtminstone skall jag aldrig nedläta mig till ett sådant handlings-sätt. Beträffande första anmärkningen är det klart, att Utskottet med densamma icke velat framställa någon anklagelse mot Stats-Rådet, utan blott uttala en grundsats, som för framtiden borde iakttagas. Den erfarenhet, jag under tre valsammanträden gjort, har öfvertygat mig derom, att man genom att utdela af allmänna medel anslag till ersättning åt vikarier för embetsmän, som äro ledamöter af Riksdagen, hvarken gör embetsmännen eller riket någon tjenst. Jag är nemligen öfvertygad derom, att tjenstemännen väl behöfvas inom Representationen och der

äro af största vikt, och just därför önskar jag, att den ovilja, som inom de valförsamlingar, der jag deltagit, uttalats mot att välja embetsmän till riksdagsmän, icke måtte ökas derigenom att deras vikarier allönas med allmänna medel, ty då får måhända agitationen mot embetsmännen nya vapen i händer. Detta är orsaken, hvarför jag icke reserverat mig mot hvad Utskottet under första punkten yttrat. Det skulle visst icke hafva fallit mig in att öfver någon af de förelagda punkterna väcka någon anmärkning; men då den en gång var gjord, ansåg jag en ovilkorlig pligt bjuda att uttala min öfvertygelse utan alla konsiderationer. Hvad angår 3:de punkten är derom redan så mycket taladt, att jag icke har mycket att tillägga. Det förefaller mig likväl anmärkningsvärdt, att här uttalats två alldeles motsatta omdömen rörande föredragande Departements-chefens verkliga tankar angående sjelfva den fråga, som i nämnda punkt omförmäles. Utmärkte jurister hafva sagt, att, då han icke yttrat sig i hufvudsaken, det vore klart, att han i afseende på den vore af samma mening som Kongl. Maj:t; hvaremot andra lika ansedda juridiska auktoriteter förklarar, att, då Departements-chefen uttalat den åsigten, att Öfverståthållare-embetets utslag borde undanrödjas, det vore uppenbart att Departements-chefen i hufvudsaken haft en från Kongl. Maj:ts mening afvikande åsigt. Då saken af kunniga personer så olika uppfattas, måtte det väl hvila något dunkel öfver Departements-chefens åsigt i detta hänseende. Därföre har jag icke heller i fråga om denna punkt reserverat mig, icke i den åsigt att dermed vilja rigta någon juridisk anklagelse mot Departements-chefen, utan blott för att uttala, att jag icke kunnat gilla den grundsats, som vid detta ärendes behandling blifvit iakttagen. Hvad deremot angår de två öfriga punkterna har jag ansett de deri omförmälda åtgärder icke föranleda något klander mot Regeringen utan fastheldre Utskottet böra klandras, som framställt dessa anmärkningar, emedan de synas mig vara symptom af en rigtning, som går ut på att obehörigen kringskära och binda Konungamagten; och får jag i detta afseende åberopa den reservation, jag vid detta Betsänkande fogat.

Det synes nemligen klart af Utskottets motivering för 4:de anmärkningen, att Utskottet föreställer sig att en stark och ständig omsättning skall hädanefter komma att ega rum inom Ministären, och att riksdagspartierna skola anstränga sig för att oupphörligen utjaga hvarandra från de äreplatser, som utgöra föremålet för ledarnes lystna blickar. Men det tillhör icke Utskottet eller någon verklig fosterlandsvän att framkalla eller befrämja en sådan tingens ordning; ty om stabilitet och enhet i beslut och handlingar äro inom hvarje embetsverk nödvändiga, så måste väl sådant i första rummet fordras af den myndighet, som har det helas ledning sig uppdragen. Långt ifrån att vilja medverka till en ständig förändring af Statsråds-personalen, önskar jag att de män, hvilka Herren utrustat med de höga egenskaper, som det viktiga kallet fordrar, deråt måtte egna hela sitt lif och icke öfvergifva sin plats, så länge de stödjäs af Konungen och Riksdagens förtroende med hänseende till hufvudsyftet af sin verksamhet, utan afseende på de detaljanmärkningar, som aldrig någon dödlig lärer kunna undgå. I sammanhang härmed kommer jag att tänka på ett mycket talangfullt anförande på förmiddagen, hvori yttrades ett skarpt klander mot Konstitutions-Utskottet der-

före att det för Kamrarne framlägger *käx och småaktigheter*, såsom orden föllo. Det var ganska ledsamt, att den talangfulle och högsinnade talar-
ren ej täcktes vid diskuterungen af dechargebetänkandet förlidet är
uppträda till Utskottets försvar, då den gamla ordningens vänner öfver-
föllu Utskottet med förebräelser just derföre att det ej frändrog dylika
»käx och småaktigheter». Man klagade att Utskottet förbisett skepps-
mättningsreglementet, utnämningen af en æsthetics docent till bergsråd,
beställningen af kanoner till Karlskrona, möbleringen af residenset i
Östersund, borttagandet af tullen på mjöl och gryn m. m. Det må vara
glädjande att åsigtarna under tiden vuxit i högsinne och liberalitet; men
följdrigtighet i omdöme och handlingssätt vore ock en egenskap, som
kunde tjena till ledning både för Utskott och Regeringsledamöter.

Jag vill dock icke vidare uppehålla mig härmed, utan fär, på grund
af hvad jag yttrat, yrka, att 2:dra och 4:de punkterna i Utskottets Me-
morial må, med ogillande, och 1:sta och 3:dje punkterna, utan uttalande
af något omdöme, läggas till handlingarne.

Herr Dickson, Charles: Som jag vid denna frågas behandling
i Konstitutions-Utskottet var frånvarande, har jag icke kunnat få reser-
vera mig mot den del af hvad Utskottet här yttrat, deri jag icke kun-
nat instämma, utan har måst inskränka mig till att tillkännagifva, att jag
ej deltagit i ärendets behandling inom Utskottet. Jag önskar dock att
få säga att, om jag närvarit, då frågan behandlades, jag bestämdt re-
serverat mig mot hvad Utskottet under andra, tredje och fjerde punk-
terna uti ifrågavarande Memorial yttrat. Beträffande åter första punk-
ten, eller Utskottets anmärkning derom, att Regeringen af allmänna med-
del anvisat anslag till aflöning åt vikarier för åtskillige embetsmän, hvilka
äro ledamöter af Riksdagens Första eller Andra Kammare, skulle jag,
då jag anser den af Regeringen uti dessa ärenden följda princip vara
oriktig, önska, det Riksdagen måtte godkänna, hvad Utskottet i denna
punkt anført, på det att Regeringen derigenom måtte få en ledning för
sitt framtida handlingssätt i dylika frågor. Jag anser principen oriktig,
emedan jag utgår från den grundsatsen att det är fördelaktigt, att leda-
möter af Riksdagen må vara så oberoende af Regeringen som möjligt.
Om nu deremot de ledamöter, som äro embetsmän, möjligen af tanken
derpå att de genom undfallenhet mot Regeringen skulle kunna erhålla
större arfvoden åt sina vikarier, icke skulle komma att intaga den obero-
ende ställning, som eljest iakttagits, komme utan tvifvel ärendenas
behandling att derpå lida. Jag vill visserligen icke påstå, att förhål-
landet varit sådant, men man kan dock tänka sig, att ett sådant förhål-
lande kan inträffa, hvarföre jag ansett mig böra uttala min åsigt i saken,
icke för att dermed uttrycka ett klander öfver hvad Regeringen i dessa frå-
gor hittills åtgjort, utan för att tillkännagifva, det jag anser nämnda
princip icke vara riktig; och jag beklagar att Första Kammaren uttalat
sitt ogillande af den motion, deri tillstyrktes, att aflöning af allmänna
medel till vikarier för de ledamöter af Riksdagen, som äro embetsmän,
icke vidare skulle ega rum.

Hvad nu deremot angår de tre öfriga punkterna i Utskottets Me-
morial, kan jag icke finna annat än att Utskottet saknat alla skäl för att
framställa de deri upptagna anmärkningar. Då emellertid dessa frågor

redan blifvit uti både många och långa anföranden grundligt behandlade och jag icke vill missbruka Kammarens tålmod med att åter upprepa de skäl, som anförts mot bifall till hvad Utskottet i dessa punkter yttrat, får jag inskränka mig till att instämma med hvad i berörda hänseende sagdt blifvit, hvarjemte jag yrkar, att Memorialet i sin helhet måtte läggas till handlingarne.

Herr Billström: Icke blott flera ledamöter af Konstitutions-Utskottet i afgifna reservationer utan äfven åtskillige talare som här uppträdt, hafva mer och mindre strängt klandrat Utskottet för den form som blifvit begagnad vid framläggandet af de anmärkningar, hvilka nu äro föremål för Riksdagens pröfning. Mig förefaller det oförklarligt, att just de ledamöter, som tyckas icke ha velat veta utaf någon enda anmärkning, mest klagat öfver den mildare form, Utskottet använt och i stället fordrat strängare uttryck. Man har till och med ansett, att Utskottet bort framställa ett bestämt förslag till tillämpning af 107 § Regeringsformen och formulera det beslut Riksdagen i detta hänseende borde fatta. Jag kan dock icke inse, att Utskottet på grund af nyssnämnda § egt hvarken rättighet eller pligt härtill, utan endast att angifva fakta, dem Riksdagen har att bedöma och derefter vidtaga erforderlig åtgärd. Att de ifrågavarande anmärkningarne tillkommit med stöd af 107 §, ehuru denna § ej blifvit af Utskottet uttryckligen åberopad, bör väl en hvar kunna fatta, och till yttermera visso har Utskottets ordförande under diskussionen härom lemnat upplysning.

Då nu Utskottet dels anmält, att Utskottet icke funnit anledning tillämpa 106 § Regeringsformen och dels tillkännagifvit hvad som under granskningen af Statsråds-protokollen befunnits anmärkningsvärdt, så har, enligt mitt förmenande, Utskottet dymedelst fullgjort allt hvad detsamma lagligen bort göra.

Rörande sjelfva saken har blifvit yttradt, att de gjorda anmärkningarne voro obetydliga och alltför få för att hafva bort framläggas, samt att först när ett hundratal dylika förefunnos, anmälan derom borde ega rum. För min del finner jag det glädjande, att anmärkningarne äro så få; och då dessa fyra anmärkningspunkter kunnat framkalla så långvariga tvister, så blefve i sanning den Riksdag högeligen beklagansvärd, som finge hundradetals anmärkningar att behandla. Huruledes åter det Konstitutions-Utskott skulle blifva bedömdt, som förhölle sig tyst och stilla, ända till dess ett så långt skuldregister som det nyss omnämnda obehindradt fått uppkomma, behöfver jag väl icke säga.

I afseende på beskaffenheten af de nu föreliggande anmärkningspunkterna kan jag ingalunda medgifva hvad derom blifvit påstått, utan finner dem i allo befogade, ehuru någon tillämpning af 107 § Regeringsformen derföre icke af mig påyrkas.

Säsom af nästföregående talare redan blifvit sagdt, innehåller första anmärkningspunkten en vigtig principfråga, den nemligen, om embetsmän, som äro ledamöter af Första eller Andra Kammaren, ega, under den tid, de deltaga i riksdagsgöromålen, till fulla uppbära sina löner och om anslag af allmänna medel skola till deras vikarier anvisas. Till försvar för de af Regeringen i dessa hänseenden fattade beslut har man åberopat dels häfdvunnen praxis, och dels de föreskrifter, som uti sär-

skilda författningar blifvit gifna angående embetsmän, som af en eller annan orsak äro hindrade att sköta sina tjenster. Men hvad i dessa författningar må vara stadgadt rörande embetsmäns löner är på ifrågavarande fall ingalunda tillämpligt. Man må nemligen ej förblanda riksdagsmannakallet med sådana tillfälliga uppdrag, som Regeringen lemnar åt embetsmän, dervid det onekligen tillkommer Regeringen att bestämma den ersättning, som för fullgörandet af ett sådant uppdrag bör utgå och äfven förordna om den godtgörelse vikarien bör erhålla. Den praxis åter, hvarpå man velat stödja sig, hade uppkommit under de forna ständsriksdagarne och kan, med behörigt iakttagande af nu gällande Riksdags-ordning och de grunder på hvilka densamma blifvit byggd, icke vidare ega bestånd. Enligt Riksdags-ordningens 12 § eger riksdagsman i Första Kamaren icke att uppbära något arfvode. För att vara valbar fordras att ega fastighet till ett visst värde, eller att vara i åtnjutande af inkomst, vare sig af embete eller näring, till ett visst belopp; och af dessa bestämmelser är uppenbart, att lagstiftaren antagit, att en hvar som befinner sig i endera af nämnda kategorier, är, i ekonomiskt hänseende, i den ställning, att han kan vidkännas den uppoffring riksdagsmannabefattningen medför. Då nu Riksdags-ordningen tillika innehåller, att sådan ledamot eger att, utan att uppgifva något skäl, afsäga sig riksdagsmannaupdraget, och det sålunda är öfverlemnadt åt honom sjelf att bedöma, om hans ekonomiska ställning kan tåla vid de utgifter, som af riksdagsmannabefattningen blifva en följd, så enär en sådan ledamot icke begagnar sig af den rättighet till afsägelse Riksdags-ordningen honom medgifvit, hvilket han dock, enligt min uppfattning, alltid, när så nödigt är, bör göra, kan hvarken rättsenligt eller billigtvis honom, med anledning af riksdagsmannaupdraget, tillerkännas någon ersättning, ehvad benämning man deråt än må gifva.

För Andra Kamarens ledamöter är i Riksdags-ordningen bestämdt ett visst arfvode, lika för alla embetsmän och icke embetsmän. Då nu den enskilde mannen, som väljes till riksdagsman, ej kan komma i åtnjutande af någon godtgörelse för de i de flesta fall vida större förluster honom i jämförelse med embetsmannen tillskyndas derigenom att han för längre tid måste lemna sitt yrke, och för hvars handhafvande och värd annan persons biträde måste anlitas lika mycket som vikarie för embetsmannen, så måste det vara i hög grad obilligt, att endast embetsmannen skall erhålla ersättning för hvad han af sina inkomster till vikarien afträdt. Dessutom måste dylika ersättningar, såsom de hittills utgått, utfalla högst ojemnt, oberäknadt att de embetsmän, som äro nog sjelfständige att ej begära en sådan förmån, gå derom helt och hållet miste, under det andra, hvilka ej draga i betänkande att ställa sig som supplikanter, varda mer och mindre frikostigt tillgodosedde. Jag kan derföre icke finna annat än att de i Riksdags-ordningen antagna grundsatser icke blifvit vederbörligen iakttagna af de Konungens rådgifvare, som för vissa embetsmän tillstyrkt partiela löne-ersättningar af allmänna medel. Och om något giltigt skäl till beviljande af slika ersättningar skulle kunna åberopas, hvilket jag högligen betvivlar, må man då genom lagstiftning söka att få denna sak reglerad, men ej så förfara, som skulle folkets ombud vara beroende af Regeringens gunst och nåd.

Hvad andra punkten i Utskottets Memorial angår, har man påstått,

att hvad deri yttrats äsyftar att kringskära Konungamagten. Jag kan ej dela denna uppfattning och tror icke, att hvarken Utskottet, som beslutat denna anmärkning, eller de, som här talat för godkännande af densamma, gjort sig skyldige till en slik tillvitelse. Ingen lärar ifrågasätta Konungens grundlagsenliga rätt att i kommandoväg bestämma om användandet af medel, som, efter pröfning i Stats-Rådet, blifvit för ett visst ändamål anvisade; men deremot lärer med fog kunna klandras, om en anslagsfråga till väsendtlig del afgöres vid föredragning af kommandomål, och mot sistnämnda förhållande har Utskottets anmärkning blifvit rigtad.

I ordningen följer nu den tredje anmärkningen, hvilken utan tvivel är den märkligaste och som isynnerhet förtjenar uppmärksamhet. Om behandlingen i formelt hänseende från början till slut af det ärende denna anmärkning omfattar, kunde vara mycket att säga, men med skyldigt iakttagande af grundlagens föreskrift, bör jag vid detta tillfälle endast fästa mig vid de rådslag, som i Utskottets Memorial omförmälas.

Såsom känt är, förekom till Kongl. Maj:ts pröfning den frågan, huruvida ett visst stadgande i kommunalförfattningen för Stockholm blifvit rätteligen tilläpadt på ett hos stadsfullmäktige afgjordt ärende.

Da sågda författning blifvit uppå föredragning af chefen för Civildepartementet af Kongl. Maj:t beslutad, kunde väl med skäl förväntas, att Departements-chefen skulle, närmare än någon annan, hafva gjort sig förtrogen med författningens anda och mening och följaktligen äfven säkrast kunna gifva ledning för densammes rätta förstånd och tillämpning. Men hvad innebär nu föredragande Departements-chefens yttrande till upplysning och förklaring härutinnan? Allsintet. Han har antagit, att Kongl. Maj:t icke ville vid tillämpningen å en speciel fråga närmare bestämma lydelsen af det omtvistade lagstadgandet, och förthy tillstyrkt undanrödjande af det öfverklagade utslaget jemte stadsfullmäktiges i ämnet fattade beslut samt ärendets återförvisande till stadsfullmäktige. För så vidt uti detta Departements-chefens yttrande kan anses ligga något bedömande af sjelfva klagopunkten, så vore väl det ett ogillande af det öfverklagade utslaget; men tager man deremot i betraktande att, sedan Hans Maj:t Konungen ansett den ifrågasatta återförvisningen icke kunna leda till det dermed äsyftade mål, utan förklarats sig på anförda grunder ej finna skäl att göra ändring i Öfverståthållare-embetets utslag, Departements-chefen härvid ingenting haft att påminna samt att han utan reservation kontrasignerat Konungens, utan stöd af någon rådgifvares till protokollet yttrade mening, i ärendet fattade hufvudsakliga beslut, så och enär Departements-chefen härigenom måste anses hafva styrkt Konungen att det beslut fatta, skulle han dermed äfven hafva gillat det öfverklagade utslaget. Från hvilken synpunkt man än vill skärskåda Departements-chefens förfarande, lärers hans mening rörande sjelfva den fråga, som dragits under Konungens pröfning, ej kunna tillförlitligen utrönas.

Med den tillstyrkta återförvisningen afsågs dels att åstadkomma sammanjemkning af de stridiga meningarne, dels att från stadsfullmäktige erhålla förslag till förändrad redaktion af den omtvistade §:en i Stockholms kommunalförfattning. För mig vill det synas, som kunde förändring i ett genom omröstning hos stadsfullmäktige i laga ordning till-

kommet beslut icke af ärendets återförvisning vara att förvänta, men möjligen ytterligare förvecklingar deraf uppkomma; och att vid afgörandet af en speciel fråga påkalla omredigerandet af det lagstadgande, hvarunder denna fråga skulle subsumeras, kan lätteligen få utseende af ett föga lofvärdt försök att vilja stifta lex in casu. Befanns det omtvistade lagstadgandet otydligt och tarvsa omarbetning, borde väl Departements-chefen i sinom tid och i annan ordning derom föranstalta. Den reflexion, som själfmant uppstår i följd af hvad sålunda förelupit, kan ej gerna bli någon annan än att Departements-chefen velat komma ifrån att yttra sig öfver den fråga som föreläg till bedömande. Konstitutions-Utskottet har derföre, enligt min tanke, med fullt skäl yttrat, att det för ett konstitutionelt statsklick vigtiga stadgandet i 9 § Regerings-formen, att Stats-Rådets ledamöter böra ovilkorligen till protokollet sina meningar yttra och förklara, icke vid behandlingen af ifrågavarande mål blifvit vederbörligen iakttaget och att, om enahanda förhållanden ofta skulle återkomma, Stats-Rådets konstitutionela ansvarighet komme att i väsendtlig mån inskränkas och möjligen blifva endast skenbar.

Om uti en kollegial domstol en ledamot, vid föredragning af ett der anhängigt mål, tillstyrkt en preliminär åtgärd, men öfrige ledamöter i domstolen förklara sig beredde att genast företaga målet till afgörande, så skulle den ledamot, som tillstyrkt preliminäråtgärden, derest han undandroge sig att afgifva yttrande i hufvud-aken, säkerligen icke undgå att för sitt lagstridiga förfarande blifva åtalad och fälld till ansvar. Hvilken ordning, som följes vid handläggningen af besvärsmål i Konungens Stats-Råd känner jag icke; men utan att vilja påstå det den allmänna rättegångsordningen skulle för behandlingen af dessa mål tjena till efterrättelse, tror jag dock att den kunde vara förtjent af någon uppmärksamhet.

Beträffande den 4:de punkten, så ehuru jag är långt ifrån att fästa synnerlig vikt vid rangbestämmelser, anser jag dock, så länge grundlagen innehåller ett stadgande om den »värdighet» Statsministrarne och Statsråden innehafva, detta stadgande böra hållas i helgd, och att då det befanns angeläget att genom ett formligt regeringsbeslut ävägabringa förändringar i rangordningen, dervid bort tillses att någon stridighet mellan grundlagen och det fattade beslutet icke uppstod. Likaså hade varit önskvärdt om, i likhet med förhållandet i andra konstitutionela stater, stadgadt blifvit, att den, som nedlade Statsråds-embetet, på samma gång befriades från den dermed följande rangen. Att, såsom en reservant förmenat, afgående Statsråd härigenom skulle beröfvas det anseende, som i det sociala lifvet tillkommit dem, kan jag alldeles icke fatta.

Sedan jag nu haft tillfälle förklara det jag fullkomligt delar de äsigter Konstitutions-Utskottet i förevarande Memorial uttalat, utan att likväl finna tillräcklig grund för tillämpning af 107 § Regerings-formen vara för handen, får jag anhålla, att Kammaren måtte, med erkännande af anmärkningarnes befogethet, lägga Memorialet till handlingarne.

Herr Faxé: Jag har egentligen begärt ordet för att yttra några ord med afseende på den formela delen af frågan. Föregående talare, särdeles en af dem, hafva visserligen så utförligt och väl utredt frågan,
att

att mitt uppträdande kan synas öfverflödigt, men jag hoppas dock, att ju flera som yttra sig i denna syftning, desto mera skall det verka till en förändring i det förfaringsätt, Konstitutions-Utskottet hittills iakttagit.

Då, enligt hvad Utskottet yttrat, fråga icke är om tillämpning af 106 § Regerings-formen, har stadgandet i 107 § ensamt bort lända Utskottet till efterrättelse, med skyldighet för Utskottet att enligt 84 § tillämpa detta stadgande efter dess ordalydelse; allt hvad som är deröfver eller derunder är för mycket eller för litet. 107 § innehåller nu, att, derest Konstitutions-Utskottet skulle anmärka, att Stats-Rådets ledamöter sanfäldt eller en eller flere af dem, uti deras rådslag om allmänna mått och steg, icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroende-embete utöfvat, Utskottet då eger att sådant tillkännagifva för Riksdagen, hvilken, om den finner rikets väl det kräfvat, kan hos Konungen annåla dess önskan, att han ville ur Stats-Rådet och från embetet skilja den eller dem, emot hvilka anmärkning blifvit gjord. Jag kan här af icke draga någon annan slutsats, än att Konstitutions-Utskottet skall, om det vid granskning af statsråds-protokollen finner något anmärkningsvärdt, bedöma, huruvida detta är af den beskaffenhet som i nämnde § omförmäles, d. v. s. om detta anmärkningsvärda, dessa åtgärder utvisa, att en radsledamot i sina rådslag icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att en föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroende-embete utöfvat; och *då*, men också endast *då*, eger Utskottet att derom göra anmälan hos Riksdagen. Jag vill visst ej påstå, att Utskottet tillika skall formulera Riksdagens beslut i dessa frågor, men Utskottet bör uppgifva hvilka rådgifvareåtgärder äro af nyss omförmälda beskaffenhet och hvilka ledamöter af Stats-Rådet eller hvilken föredragande som tillstyrkt de ifrågavarande åtgärderna, så att Riksdagen deraf må blifva i tillfälle pröfva, om Utskottets åsikter äro rigtiga och om det anmärkta är af den vikt, att det bör föranleda till anmälan om någon rådgifvares skiljande från embetet. Detta är det enda sätt, som är grundlagsenligt. En aktad ledamot af denna Kammar har yttrat sig för det önskvärda deruti, att äfven andra förhållanden än sådana, som äro af denna grava beskaffenhet, måtte komma till Riksdagens kännedom. Jag vill icke bestrida, att detta möjligen kunde vara nyttigt, men jag bestrider deremot bestämdt, att man för denna åsigt kan hemta stöd af ordalagen i 107 §.

Hvad den speciela delen af Betänkandet, eller de särskilda anmärkningspunkterna angår, hade jag ämnat att icke derom yttra mig, sedan på förmiddagen flere talare visat obefogenheten af dessa anmärkningar, men då yttranden i motsatt syftning nu låtit höra sig, ber jag att äfven få härom säga några ord. Rörande första momentet i Utlåtandet, deri Utskottet sagt det vara obehörigt att låta embets- och tjenstemän tillgodonjuta befrielse från afdrag å sina löner för vikariers allönande, tillåter jag mig anmärka, att en embets- eller tjensteman, som väljes till riksdagsman, icke behöfver för den tid, han sköter denna befattning, begära permission, utan blott annåla förhållandet för sin förman. Denne eller chefen för det embetsverk, hvarunder tjenstemannen subordinerar, må sedan tillse huru tjensten under tiden bör uppe-

hållas, gå in till Regeringen med begäran om förordnande för viss person eller sjelf förordna denna, samt göra hemställan om denne persons aflönade för det han uppehåller tjensten. Jag skulle vilja fråga: Finnes det något stadgadt derom, att embets- och tjenstemän, som är riksdagsmän, skall under den tid han uppehåller sig vid Riksdagen, aflöna sin vikarie? Jag hörde på förmiddagen omtalas, huru man förfar i andra fall, när för en embetsman, som är upptagen af allmänna uppdrag, en vikarie skall förordnas och aflönas. Enligt gällande författningar är det öfverlemnadt åt Kongl. Maj:t att afgöra om och till hvad belopp afdrag å embetsmannens lön må ske. Jag tror dock icke, att riksdagsmän äro i samma kategori, ty genom ett sådant förfaringsätt skulle det ofta för dem blifva omöjligt att uppehålla sig vid riksdagarne. För öfrigt är det en stor olikhet emellan olika slag af embetsmän. Enlandshöfding, jag säger det helt öppet, behöfver ej afstå något af sin lön, under det att en skollärare, en ledamot af en öfverrätt skulle få vidkännas ett afdrag af $\frac{1}{4}$ deraf. Om detta kan vara billigt, vill jag dock lemna derhän. Dessa sednare tjenstemän kunna dessutom hafva andra, mera privata befattningar, från inkomsten af hvilka de såsom riksdagsmän nödgas afstå under den tid, Riksdagen varar, utan att kunna undvika detta, derest de äro utsedde till ledamöter af Andra Kammaren, hvilket uppdrag de icke ega afsäga sig. Skola de nu jemväl afstå en del af den lön, de innehafva på ordinarie stat, kan följden lätt blifva deras ruin. Jag kan icke heller tro, att den omständighet, att Regeringen egde bestämma huruvida afdrag å lönen borde ske eller befrielse derifrån åtnjutas, kunde medföra någon verkan till förminskande af embetsmannens sjelfständighet. Detta afdrag kan visserligen vara af den betydhet att något inverka på hans ekonomiska ställning; men jag hoppas, att en så usel person, som skulle låta detta förhållande inverka på sitt handlingsätt såsom representant, aldrig blir vald till ledamot af Svenska Riksdagen.

Den andra punkten af Betänkandet förbigår jag, då anmärkningarne, som deri förekomma, redan blifvit af föregående yttranden tillräckligt vederlagda.

Hvad beträffar tredje punkten, får jag förklara, att jag icke anser upptagandet af den deri omförmälda fråga stå i öfverensstämmelse med 2:dra mom. af Regerings-formens 107 §, som förbjuder, att Konungens beslut uti mål, som röra enskilda personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter, under Riksdagens öfverläggningar om ifrågavarande ämnen nämnas eller Riksdagens pröfning underställes. Jag tror derföre att, om Utskottet här velat någon åtgärd, frågan skolat behandlas efter 106 §. Dessutom har, hvad på sjelfva saken ankommer, för mig blifvit uppgifvet att, vid öfverläggningen om denna fråga hos stadsfullmäktige, flera förslag framställdes, af hvilka ett afsåg, att en mindre del af ifrågavarande tomter skulle inköpas. Detta förslag kom icke under pröfning, emedan majoriteten biföll det större förslaget. Det är äfven anledning att antaga, det några afsigt varit att få frågan i sin helhet ånyo upptagen. Har förhållandet varit sådant, derom antydning icke saknas i Utskottets anförande af föredragandens yttrande under ärendets behandling i konseljen, så vore visserligen skäl för hand

till återvisning af ärendet. Något skäl till anmärkning i denna punkt har således icke förefunnits.

Hvad jag i det föregående yttrat, rörande det origtiga deri att subsumera tredje anmärkningspunkten under 107 § Regerings-formen, gäller äfven den fjerde punkten.

En talare på förmiddagen yrkade, att andra och tredje punkterna af Betänkandet måtte med ogillande samt första och fjerde punkterna utan något sådant yttrande läggas till handlingarne. Det förefinnes någon skiljaktighet i dessa åtgärder. Man skulle nemligen kunna tro, att Kam-maren derigenom gifvit ett slags godkännande åt dessa begge sistnämnda punkter, hvilket jag icke tror hafva varit talarens afsigt. Jag vill för min del nu framställa det förslag, att Kam-maren måtte förklara, att Be-tänkandet icke föranleder till något Riksdagens yttrande, utan blott skall läggas till handlingarne, men om denna motivering ej godkännes, hem-ställer jag, att nu utrågavarande Memorial må, utan något slags yttrande, läggas till handlingarne.

Herr Nordström: Under flere af den förgångna tidens riksdagar har en meningsstrid egt rum om formen och innehållet af det s. k. De-chargebetänkandet. *Den ena* meningen har uti Betänkandet velat åter-finna en allmän öfverblick och teckning af karakteren af de åtgärder och beslut af större betydelse, dem Regeringen vidtagit under den tid, som utgör föremål för Konstitutions-Utskottets granskning, i ändamål att ådagalägga, huruvida dervid rikets sannskyldiga nytta blifvit iaktta-gen; *den andra* har velat inskränka resultatet af granskningen till fram-läggande endast af sådana beslut och åtgärder, så vidt de förekommit, som kunde gifva anledning till anmärkning och klander. Det är den *sednare* meningen, som hittills behållit öfvervigten, och det är äfven den, som i detta Betänkande framträder. Vid ett mera in i saken trän-gande öfvervägande torde det dock höra medgifvas, att *den förra* är mera egnad att göra Regeringen full rättvisa för allt det goda och nyt-tiga, hon till rikets båtnad velat åstadkomma eller förmått uträtta, äfven om i enstaka fall någon oväsentlig form mindre noggrannt skulle blif-vit följd. Den öfverensstämmer ock mera med grundlagens hithörande föreskrifter.

Vår grundlag känner icke något, som motsvarar i andra konstitu-tionela länder svarsadressen på throntalet vid öppnandet af represen-tationens sammankomster. Der är det under debatterna om denna svars-adress, som folkombuden ega tillfälle att uttala sina åsigtter om rege-ringens både inre och yttre politik, interpellera hennes ledamöter om upplysningar i hvarjehanda frågor och fall, och, om någon sak inträffat, som ådragit sig allmänna uppmärksamhet eller allmänna ogillande, gifva sina tankar derom till känna, utan att likväl deraf följer, att så-dana fall och ärenden nödvändigt skola uti adressen omförmälas, eller att denna ej det oakadt kunde affattas uti ordalag, som gör rättvisa åt regeringens system i dess helhet.

Vår grundlag, i så många afseenden ett uttryck af historiska tradi-tioner om kärnpunkterna i Sveriges konstitutionela samhällsbegrepp och om Konungens ställning i samhället enligt konstitutionen, känner ej, såsom sagdt är, en sådan svarsadress. Den har deremot åt Konstj-

tutions-Utskottet uppdragit att granska Stats-Rådets öfver regerings-ärendena förda protokoll och att i följd deraf till Riksdagen afgifva ett Betänkande. Konstitutions-Utskottet, som, hvad detta stående uppdrag angår, icke eger någon motsvarighet i andra konstitutionela länder, har vid den granskning, som sålunda skall grundläggas det s. k. Dechargebetänkandet, att städse behålla i sigte två paragrafer, nemligen den 106:te och 107:de i Regerings-formen. Den förra afser bedömandet af sådana möjliga fall, der Konungens rådgifvare i sina åtgärder eller sina rådslag inför Konungen i konseljen kunna anses hafva uppenbarligen handlat mot rikets grundlag eller allmän lag, eller tillstyrkt, eller genom undandöljande af erforderliga och viktiga upplysningar föranlett Konungen till beslut, som strida mot grundlag eller allmän lag; och är, der tydliga brott mot lag sålunda anses hafva blifvit begångna, Konstitutions-Utskottet berättigadt och förpligtadt att, omedelbart och utan hemställan till Riksdagen, förordna om åtal inför Riksrätt mot dessa rådgifvare, hvilka likväl då ega obegränsadt tillfälle att för de anmärkta åtgärderna ingå i fullständigt försvar. Det är klart, att här endast *faktiska* omständigheter, och endast sådana, kunna och böra, efter som de i statsråds-protokollen förekomma, läggas till grund för åtalet.

Uti 107 § åter upptages en annan sida af rådgifvarekallets utöfning. Enligt den skall Konstitutions-Utskottet söka ur statsråds-protokollen inhemta, huruvida Stats-Rådets ledamöter samfäldt, eller en eller flere af dem, uti deras rådslag om *allmänna mått och steg*, iakttagit eller icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller huruvida någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroende-embete utöfvat, samt sådant tillkännagifva för Riksdagen, hvilken då i sin ordning pröfvar, huruvida rikets väl må kräfvat, att Riksdagen bör hos Konungen anmäla sin önskan, att en sådan rådgifvare må från råds-embetet skiljas. Att det uppdrag, Konstitutions-Utskottet uti dessa hänseenden har att utföra, jemfördt med det, som i 106 § detsamma anförtros, logiskt leder till *ett allmänt omdöme*, kort eller mera omständligt utveckladt, om rådgifvarnes utöfning af deras förtroendekall och tendensen eller karakteren deraf, torde vara klart; och ehuru äfven härvid faktiska omständigheter både kunna och böra ur protokollen meddelas till stöd för ett *ogillande* omdöme, antaga de då endast karakteren af exempel eller bevis, men blifva ej något ändamål för sig, som man mot rådgifvarne kunde begagna, oberoende af det goda och samhällsnyttiga, de till rikets bättnad under samma tid kunde hafva utträttat. Denna uppfattning af 107:de §:ns betydelse och syftning medgifver, efter mitt omdöme, mera rättvisa vid tillämpningen, och Representationen höfves det framför allt att vara rättvis äfven mot landets Regering. Skulle det allmänna omdömet enligt 107:de §:n icke hafva annat att meddela, än med få ord allt godt, må Riksdagen och landet lyckönska sig till en sådan principiel endragt mellan Regering och folk. Anledningar till anmärkningar äro icke önskvärda. Sättet, hvarpå uti ifrågarande sitt Betänkande Utskottet till Riksdagen framställt sina nu gjorda anmärkningar, utgör särskildt ett bevis uppå, huru olämplig den af detsamma följda form för ett Decharge-betänkande är. Det förklarar först, att intet förekommit, som påkallade tillämpning af 106 §:n, och framställer derefter åtskilliga regeringsbeslut och åtgärder, hvilka det

säger sig hafva funnit vara af beskaffenhet att böra hos Riksdagen anmälas; men för hvilket ändamål dessa anmälanden skett, derom yttrar Utskottet icke ett ord. Den ledamot af Regeringen, som först hade ordet i afseende å detta Betänkande, yttrade, att han mot formen för Betänkandet icke ville göra någon anmärkning, emedan han ansåg denna form vittna om en viss humanitet. Från hans ståndpunkt må detta yttrande vara fullt värdigt. Representanten deremot måste för sin del tillse, att i så grannliga frågor som dessa formen strängt iakttages. Man ställes eljest på ryggen af en gungande våg, i stället för att stå på fast mark. Antingen är den sak, som af Konstitutions-Utskottet hos Riksdagen anmäles, af beskaffenhet att påkalla tillämpning af 107:de §:n, eller är den det icke. I förra fallet bör tillämpningen uttryckligen föreslås; i det sednare bör ingen anmälan ske. Anmälanden af detta slag, gjorda blott för anmälandets skull, äro för grundlagen obekanta, och kunde i följd af ett mindre välbetänt nit slutligen leda derhän, att de flesta ärenden, hvori det materiela beslutet icke öfverensstämde med pluralitetens af Konstitutions-Utskottet uppfattning af det lämpliga, blefve tvärtemot grundlagen hos Riksdagen anmälda, ehuru på intet sätt egnade att göras till föremål för tillämpning af 107:de §:n. Så snart åter en sådan tillämpning efter Riksdagens bepröfvande är ändamålet med anmälandet, måste efter all förutsättning betänksamheten dervid blifva strängare.

För att nu öfvergå till sjelfva anmärkningspunkterna, så visar det sig i afseende å dem, att det mera är sin egen lagtolkning än den existerande lagens klara text, som Utskottet lagt såsom andra premisser till grund för sina konklusioner. Vid första punkten, eller *frågan om vikariats-arfvodena* till dem, som förordnas att i en till riksdagsman vald embetsmans ställe förrätta dennes tjänst, må erinras: att arfvodena utgå icke till embetsmannen-riksdagsmannen, utan till hans vikarie: att grundlagen, då den förklarade embetsman valbar till riksdagsman, dervid icke fäst at det vilkor, att han sjelf skulle aflöna vikarien; att beloppen af dessa vikariatsarfvoden äro reglerade, icke efter godtycke, utan efter de allmänna grunder, som på förhand blifvit i afseende å vikariater i allmänhet bestämda i Kongl. Cirkuläret af den 9 November 1860, och att, då Riksdagen för någon vecka tillbaka vägrade bifall till den motion, som afsåg att för framtiden befria statskassan från dessa vikariatsarfvoden, den derigenom allaredan gifvit sin åsigt om frågan tydligen tillkänna. De motiver för sin anmälan, Utskottet anfört, kunna för öfrigt ej heller medgifvas innefatta något verkligt bindande, eller ens framställa rigtiga sakförhållanden; och då det icke vore nyttigt för det allmänna, om den sakkunskap, embetsmän i egenskap af riksdagsmän till Riksdagen medföra, der komme att saknas, derest sådana hinder som det nu ifrågasatta föranlåte dem att undanbedja sig valet, kan väl denna punkt ej annat än läggas till handlingarne.

För att kunna gifva något stöd åt andra punkten, eller den *om kommandomålet*, har Utskottet inlåtit sig i ett resonnement, som, derest fråga vore att i ämnet stifva ny lag, möjligen kunde hafva förtjent någon uppmärksamhet. Men då så icke är, då 15 § Regerings-formen, som bestämmer sättet, huruledes Konungen, i sin egenskap af högste befälhafvare öfver krigsmagten till lands och sjös, eger afgöra kommando-

målen, icke känner till någon af de omgångar, Utskottet funnit önskliga, då befallningar i kommandomål till och med, enligt 38 §, kunna utan kontrasignation utfärdas, och då det ärende, anmärkningen afser, blifvit i full öfverensstämmelse med grundlagen behandladt och afgjort, så måste anmärkningen af sig sjelf förfalla.

Den 3:de punkten rör behandlingen af ett ärende, som i den för skipningen af administrativ justis stadgade ordning blifvit Konungens slutliga pröfning understäldt. Föredraganden hade föreslagit en preliminär åtgärd, innan hufvudsaken togs under pröfning, men saken hade blifvit afgjord, utan att han, enligt Utskottets framställning, sedermera skall hafva yttrat sig om hufvudfrågan. Det må lemnas derhän, huruvida protokollet i Konseljen föres så fullständigt, att allt hvad som passerat deri införes. Frågan här är egentligen den, huruvida vid sakens behandling någon uraktlåtenhet må, enligt grundlagen, kunna föras fördraganden till last? För kollegiala domstolar är det väl stadgad, att en ledamot, som i en preliminär fråga blifvit öfverröstad, icke får undandraga sig att yttra sig i hufvudsaken. Men i Konseljen omröstas ej, hvarken då Konungen der skipar administrativ justis eller afgör andra ärenden. Rådgifvarne skola der endast sina meningar till protokollet yttra och förklara. Konungen tillkommer det att allena besluta; och då 9 § Regerings-formen förklarar, att den rådgifvare, som ej särskild mening till protokollet anfört, skall anses för beslutet ansvarig, som hade han detsamma tillstyrkt, följer deraf, att en rådgifvare ej ens är ovilkorligen pligtig att ljudeligen yttra sin mening. Hvad man om behandlingen af det ifrågavarande ärendet officiellt känner, grundas på Utskottets framställning ur protokollen, och det högsta, hvartill man derifrån kan komma, är att föredraganden vore ansvarig för beslutet, om ansvarighet derför med skäl kunde utkrävas; men sådant är ej ens af Utskottet yrkadt.

Deremot har Utskottet i sin framställning af förhållandet förbisett det stadgade i 107:de § Regerings-formen, som, jemfördt med 90:de §:n, förbjuder att ens nämna, än mindre under Riksdagens öfverläggningar draga Konungens beslut i mål, som röra enskilda personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter. Det har förbisett detta, då det inlåtit sig i reflexioner deröfver, att beslutet blifvit af Konungen fattadt mot rådgifvarnes tillstyrkande, eller utan stöd af någon rådgifvares till protokollet yttrade mening, och förklarat sig deraf hafva hemtat ökad anledning att vid behandlingen af ärendet fästa sin uppmärksamhet: men så länge Konungens ställning och befogenhet i Konseljen och samhället äro så bestämda, som Sveriges grundlag nu utvisar, är ett memento af denna beskaffenhet alldeles utom sin plats och principis obstare här af stor vigt.

Den 4:de punkten står uti intet förhållande till rikets sannskyldiga nytta, och jag förenar mig med de ledamöter af Kammaren, som före mig hemställt, att så väl denna som öfriga anmärkningspunkter må helt enkelt läggas till handlingarne.

Grefve Mörner, Carl Göran: Föregående talare hafva erinrat derom, att frågan huruvida det tillkommer Konstitutions-Utskottet

att uttala allmänna omdömen om Regeringens verksamhet icke hade kunnat framställas eller gjort sig gällande under de fordna ständsriksdagarne. Det är ock ett missförstånd af Konstitutions-Utskottet att fälla sådana omdömen och öfverensstämmar alldeles icke med grundlagens bud. Man har, utom annat, att tacka den gamla Ständsrepresentationen därför, att den icke inlät sig på en så farlig väg. Konstitutions-Utskottet har, efter mitt förmenande icke att i detta fall göra annat än att efter granskning af statsrådsprotokollen deraf draga den slutsats, hvartill innehållet af dessa protokoll gifver anledning, och bör således icke kunna tillåta sig att utmåla sakerna vare sig i den ena eller andra färgen. Det var en lycka, jag upprepar det, att en sådan utväxt icke i fordna tider kunde komma i fråga. Om den värde talaren, som nyss yttrat sig till försvar för Utskottets Betänkande och dervid visat sig vara så väl bevandrad i vissa sakhöllanden, genomläst det Konstitutions-Utskottets Memorial, som afgafs under 1809 års riksdag och åtföljde förslaget till Regerings-formen, skulle han funnit, att något sådant ej varit åsyftadt. Om han vidare sett nu gällande ansvarighetslag för Stats-Rådets ledamöter, skulle han sagt, att Konungens rådgifvare ega att gifva råd, men ej att jente Konungen regera. Jag för min del vill protestera emot den uppfattning Konstitutions-Utskottet nu visat sig hafva i afseende på åtgärderna vid granskning af statsrådsprotokollen.

Hvad angår de särskilda anmärkningspunkterna i Utskottets Memorial, så har om dem redan blifvit ordadt så mycket, att jag icke vill upptaga Kammarens tid med ytterligare utveckling af dessa frågor. Jag tillåter mig endast i korthet förklara, att jag för min del anser, att första punkten icke saknar anledningar, och att det varit lämpligt af Utskottet, då denna riksdag är den första, der saken kunnat ifrågakomma, att härfpå fästa uppmärksamhet, men alldeles icke tillständigt att, såsom en följd häraf, säga det förhållandet fått ega rum på grund af ett sådant förbiseende af Regeringen, som bort mötas med ogillande. Den andra punkten kan man lätteligen förbigå. Huru Utskottet kunnat göra anmärkning på det deri omnämnda förhållandet kan jag sannerligen icke förstå. Ut i ansvarighetslagen för Stats-Rådets ledamöter omtalas tydeligt, att föredraganden i kommandomål bär ansvaret i anlagsfrågor. Om icke sådana frågor skulle kunna förekomma och afgöras på kommandoföredragning, huru skulle Konungen då kunna ega den magt, honom i 15 § Regerings-formen blifvit tillförsäkrad. Den tredje punkten har blifvit mycket och vidlyftigt afhandlad. Den är ock, såsom jag tror, den kinkigaste af de uti Betänkandet framställda. Konungens rådgifvare äro alltid ansvarige för de af Konungen i Stats-Rådet fattade beslut, och denna åsigt har äfven blifvit erkänd och uttalad af en utaf Regeringens ledamöter. Då jag i öfrigt förmodar, att den kontrasignerande ledamoten i afseende på beslutet i denna fråga icke haft något att deremot påminna, synas mig några skäl till anmärkningar icke hafva förekommit. Den sista punkten eller frågan om rangen bör jag kunna undvika att yttra mig öfver. Jag tror dock, att, då man kunnat röra vid denna fråga, det varit klokast att taga steget fullt ut. I alla fall skulle Konstitutions-Utskottet ej skadat saken, om den icke fäst någon uppmärksamhet vid denna fråga.

Jag får slutligen förklara, att jag förenar mig med de talare, som yrkat, att Betänkandet måtte helt enkelt läggas till handlingarne.

Herr Storckenfeldt: Vid ett föregående plenum har ett af enskild motionär väckt förslag, att arfvode till löntagande riksdagsmans vikarie icke må af statsmedel utbetalas, blifvit af Kammaren afslaget. Jag tillhörde då minoriteten och räknar det nästan som ett fel, att jag icke då reserverade mig emot beslutet. Jag vill emellertid nu söka godtgöra detta mitt fel genom att tillstyrka ett gillande af första punkten uti förevarande Betänkande på de grunder, Herr Hazelius på förmiddagen och Herr Billström på eftermiddagen anført. Öfver de öfriga tre punkterna vill jag ej yttra mig.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att då de fyra punkter, hvaraf ifrågavarande Memorial bestod, blifvit föremål för skiljaktiga yrkanden, komme delning af propositionen att ega rum; och hade, hvad beträffade den första punkten, blifvit yrkadt, dels att densamma skulle läggas till handlingarne, och dels att Kammaren, med erkännande af den i punkten gjorda anmärkningens befogenhet, skulle lägga punkten till handlingarne.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att punkten skulle läggas till handlingarne, och då dervid svarades talrika ja jemte några nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Efter förmälan, att, hvad angick den andra punkten, det hade yrkats, dels att densamma måtte läggas till handlingarne, dels att punkten skulle läggas till handlingarne under erkännande af den deri gjorda anmärkningens befogenhet, och dels att Kammaren, med ogillande af anmärkningen, skulle lägga punkten till handlingarne; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på punktens läggande till handlingarne och, då dervid svarades talrika ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Sedan Herr Grefven och Talmannen härefter upptagit de i afseende å den tredje punkten gjorda yrkanden, nemligen: att densamma skulle läggas till handlingarne, att Kammaren, med erkännande af anmärkningens befogenhet, skulle lägga punkten till handlingarne, samt att punkten med anmärkningens ogillande måtte läggas till handlingarne; gjordes proposition på punktens läggande till handlingarne, hvilken proposition med talrika ja besvarades.

Slutligen yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende å den fjerde punkten hade afgifvits enahanda yrkande som angående den tredje; hvarefter proposition gjordes å punktens läggande till handlingarne och besvarades med ja.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter änyo på bordet Stats-Utskottets den 18 dennes bordlagda Utlåtande N:o 41, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Skrifvelse med öfverlemnande af förteckningar öfver de förändringar, som efter sednast afgifna berättelse inträffat i afseende på utarrenderade kungsgårdars och andra kronolägenheters förvaltning.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter änyo på bordet Andra Kammarens den 18 dennes bordlagda protokollsutdrag N:o 172, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 26, i anledning af väckt motion om underdanig skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande befrielse för alla fartyg under nio nylästers drägtighet och sex fots djupgående att, vid utklarering till utrikes ort, taga lots och erlägga lotspenningar.

Kammaren ätskiljdes kl. 8 e. m.

In fidem
O. Brakel.
